

Helsingin yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta

Vainoaminen

– uusi kriminalisointi ja sen soveltaminen käytännössä

Pro-gradu tutkielma

Tessa Matikainen

Huhtikuu 2015

Rikosoikeus

Ohjaaja: Sakari Melander

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Oikeustieteellinen tiedekunta		Laitos/Institution – Department	
Tekijä/Författare – Author Tessa Matikainen			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Vainoaminen – uusi kriminalisointi ja sen soveltaminen käytännössä			
Oppiaine / Läroämne – Subject Rikosoikeus			
Työn laji/Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika/Datum – Month and year Huhtikuu 2015	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages XV+80	
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>Vainoaminen tuli rangaistavaksi 1.1.2014 voimaan tulleella lainuudistuksella, jolla rikoslain 25 lukuun säädettiin vainoamista koskeva 7 a §. Säännöksen mukaan vainoamisesta tuomitaan se, joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Vainoamisesta säädetty rangaistusasteikko on sakkoa ja enintään kaksi vuotta vankeutta. Vainoamiseen on otettu toissijaisuuslauseke, jonka perusteella vainoamisesta tuomitaan vain, jos muualla laissa ei ole säädetty yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta.</p> <p>Tämä tutkielma käsittelee aluksi niitä kansallisia ja kansainvälisiä tekijöitä, jotka vaikuttivat vainoamis sääntöjen säätämiseen, jonka jälkeen siirrytään itse kriminalisoinnin läpikäymiseen. Tutkielman pääpainona on sääntöjen tunnusmerkistötekijöiden tarkastelu oikeuskäytännön valossa ja sääntöjen soveltamisongelmien esille tuominen.</p> <p>Vainoaminen säädettiin rangaistavaksi teoksi kasvaneen kansallisen tarpeen vuoksi, sekä toteuttamaan kansainvälisiä velvoitteita. Kansallinen tarve nousi perusoikeuksien suojeluvelvoitteesta, johon voimassa oleva lainsäädäntö ei pystynyt täysin vastaamaan. Osa vainoamisen osateoista tuli rangaistavaksi voimassa olevan lain nojalla, mutta lain tarjoama suoja ei ollut aukoton. Kansainvälisestä näkökulmasta katsottuna vainoamisen kriminalisointi perustuu Euroopan neuvoston yleissopimukseen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (CETS No. 210). Suomi allekirjoitti sopimuksen 11.5.2011 ja vainoamisen kriminalisointi oli osa sopimuksen ratifointia.</p> <p>Tutkielmassa käydään läpi vainoamiskäyttäytymisen rangaistavuus edeltävän lainsäädännön valossa, erilliskriminalisoinnin säätämisedellytyksiin vaikuttavat kriminaalipoliittiset näkökulmat, sekä haetaan perusteita myös kriminalisointiperiaatteista. Tunnusmerkistötekijöiden läpikäynnissä teoriaa tulkitaan konkreettisten oikeustapausten valossa, mikä auttaa ymmärtämään tunnusmerkistön tulkinnan ongelmakohtia. Tutkielmassa pyritään lisäksi selvittämään erilliskriminalisoinnin toimivuutta. Konkurenssikysymykset nousivat tutkimusaineiston perusteella yhdeksi ongelmakohtaksi, jonka vuoksi selvitetään konkurenssisääntöjä ja osoitetaan niiden soveltamisedellytykset käytännön esimerkeillä.</p> <p>Tutkielma on kokonaisvaltainen läpileikkaus vainoamisen kriminalisointiin. Tutkielman tarkoituksena on antaa vastauksia kriminalisoinnin tavoitteisiin ja tarkoitukseen, sekä osoittaa monipuolisesti eri tunnusmerkistötekijöiden soveltamis- ja tulkintatapoja, sekä tunnusmerkistön mahdollisia ongelmakohtia.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Vainoaminen, erilliskriminalisointi, konkurrenssi, oikeuskäytäntö			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopisto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

LYHENTEET	III
LÄHTEET	IV
Kirjallisuus.....	IV
Artikkelit.....	VII
Virallislähteet.....	X
Suomalaiset virallislähteet	X
Ruotsalaiset virallislähteet	XII
Sopimusasiakirjat ja muut kansainväliset asiakirjat	XII
Oikeuskäytäntö	XIII
Suomalainen oikeuskäytäntö	XIII
Käräjäoikeudet	XIII
Hovioikeudet.....	XIII
Ruotsalainen oikeuskäytäntö	XIV
Internetsivut	XIV
1. Johdanto	1
1.1 Johdatus aiheeseen ja tutkimuksen kohde.....	1
1.2 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen rajaus.....	2
1.3 Tutkielman metodit ja aineisto	4
1.4 Tutkielman rakenne	6
2. Vainoamisen rangaistavuuden taustoja	8
2.1 Rangaistavuus edeltävän lainsäädännön nojalla	8
2.1.1 Kotirauhan rikkominen	9
2.1.2 Lähestymiskiellon rikkominen	10
2.1.3 Laiton uhkaus.....	11
2.2 Kansainväliset vaikutteet	12
2.2.1 Yhdysvallat	13
2.2.2 Istanbulin sopimus	15
3. Vainoaminen Ruotsissa	19
3.1 Kriminalisointi	19
3.1.1 Tausta.....	19
3.1.2 Kriminalisoinnin muoto	20
3.2 Kriminalisoinnin toimivuus käytännössä.....	23
3.3 Esimerkkitapauksia.....	24
3.4 Kokoavia huomioita Ruotsista	26
4. Vainoamisen erilliskriminalisointi Suomessa	27

4.1. Perustelut erilliskriminalisoinnille	27
4.1.1 Kansallinen tarve ja kansainvälinen velvollisuus	27
4.1.2 Kriminaalipoliittiset näkökohdat ja kriminalisointiperiaatteet	29
4.2 Rikoslain 25 luvun 7 a §	34
4.2.1 Uhkaaminen	35
4.2.2 Seuraaminen ja tarkkailu	37
4.2.3 Yhteyden ottaminen	40
4.2.4 Muu näihin rinnastettava tapa	43
4.2.4.1 Internetvainoaminen	45
4.2.5 Toistuvuus	47
4.2.6 Oikeudettomuus	51
4.2.6.1 Perusteettomuus	52
4.2.6.2 Tahdonvastaisuus	53
4.2.6.3 Tahallisuus	54
4.2.7 Abstraktinen vaara	57
4.2.8 Toissijaisuus	60
4.3 Kokoavia havaintoja oikeuskäytännöstä	61
5. Konkurrenssi vainoamistuomioissa	63
5.1 Konkurrenssista	63
5.1.1 Lainkonkurrenssi	64
5.1.2 Rikoskonkurrenssi	66
5.1.3 Rikoksen yksiköiminen	67
5.2 Tuomioiden analysointia konkurrenssin valossa	68
5.2.1 Yksi vai useampi eri rikos	68
5.2.1.1 Rikosten erottelu käytännössä	70
5.2.2 Yksi vai useampi vainoamisrikos	72
5.2.2.1 Yksiköiminen käytännössä	73
6. Lopuksi	75
6.1 Johtopäätökset	75
6.1.1 Miksi ja miten vainoamisen kriminalisointi säädettiin rangaistavaksi	75
6.1.2 Mitä vainoamisella tarkoitetaan ja miten säännöksen soveltaminen on toiminut käytännössä	76
6.2 Yhteenveto	79

LYHENTEET

BrB	Brottsbalk
Brå	Brottsförebyggande rådet
CETS	Council of Europe Treaty Series
EN	Euroopan neuvosto
et al.	Ynnä muut
EY	Euroopan yhteisö
HD	Högsta domstol
HE	Hallituksen esitys eduskunnalle
HO	Hovioikeus
kap.	Ett kapitel/Luku
Ks.	Katso
KO	Käräjäoikeus
LA	Lakialoite
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö
LähKL	Laki lähestymiskiellosta
Nro/No	Numero
PeVL	Perustuslakivaliokunnan lausunto
PL	Perustuslaki
Prop.	Regeringens proposition till riksdagen
RL	Rikoslaki
s.	Sivu(i)lla
SopS	Suomen säädöskokoelman sopimussarja
SOU	Statens Offentliga Utredningar
st.	Ett stycke/Kohta
TM	Työryhmän mietintö
TyVM	Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö
Vol.	Aikakauslehden vuosikerta
vp	Valtiopäivät
vert.	Vertaa

LÄHTEET

Kirjallisuus

Björklund 2010

Björklund Katja: Stalking and violence victimization among Finnish university students, Väitöskirja, 2010, Helsingin yliopisto

Björkman Collin 2009

Björkman Collin, Rasmus: Stalking - Ett gammalt fenomen, ett nytt brott?, Lopp-utyö, Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet, 2009

Brå 2015

Brottsförebyggande rådet (Brå), Olaga förföljelse; Tillämpningen av den nya straffbestämmelsen, Rapport 2015:2

Brå 2006

Brottsförebyggande rådet (Brå), The Swedish National Council for Crime Prevention: Stalking in Sweden, Prevalence and Prevention, 2006

Frände 2012

Frände, Dan: Yleinen rikosoikeus, 2. uudistettu painos, toimitus Edita Publishing Oy, Porvoo 2012, suomentanut ja seuraamusosan päivittänyt Markus Wahlberg

Frände et al. 2010

Frände, Dan & Wahlberg, Markus & Matikkala, Jussi: Yksityisyys, rauha, kunnia ja vapaus, teoksessa Keskeiset rikokset, s. 259–352 toimitus Edita Publishing Oy, Helsinki 2010

Frände 2005

Frände, Dan: Yleinen rikosoikeus, toimitus Edita Publishing Oy, Helsinki 2005, suomentanut Markus Wahlberg

Hirvonen 2011

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit – opas oikeustieteen metodologiaan, Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17, 2011

Huovila 2005

Huovila, Mika: Oikeuslähdeoppi ja oikeudellinen argumentaatio rikostuomion perusteluissa, teoksessa Rikostuomion perusteleminen, Huovila, Mika - Lahti, Raimo - Ojala, Timo, Julkaisuja internetissä 19.12.2005 (saatavilla osoitteesta <http://www.oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/fi/index/julkaisut/rikostuomionperusteleminen.html>)

Kaitue et al. 2007

Kaitue, Sanna & Noponen, Tanja & Släen, Anne: Yleistä muttei yksityistä – Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen, Edita Publishing Oy, Helsinki 2007

Koskinen 2013

Koskinen, Pekka: Rikosoikeuden yleiset opit ja rikosvastuun perusteet, teoksessa Rikosoikeus, 4. painos, Lappi-Seppälä, Tapio; Hakamies, Kaarlo; Koskinen, Pekka; Majanen, Martti; Melander, Sakari; Nuotio, Kimmo; Nuutila, Ari-Matti; Ojala, Timo; Rautio, Ilkka: WSOYpro. Helsinki 2013, s. 159–194

Koskinen 2001

Koskinen Pekka: Johdatus rikosoikeuteen, Forum Iuris, Helsinki 2001

Koskinen 1973

Koskinen Pekka: Yksitekoisesta rikosten yhtymisestä, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja nro 105, Vammalan kirjapaino Oy 1973

Lappi-Seppälä 2013

Lappi-Seppälä, Tapio: Rangaistus kriminaalipolitiikan keinona, teoksessa Rikosoikeus, 4. painos, Lappi-Seppälä, Tapio; Hakamies, Kaarlo; Koskinen, Pekka; Majanen, Martti; Melander, Sakari; Nuotio, Kimmo; Nuutila, Ari-Matti; Ojala, Timo; Rautio, Ilkka: WSOYpro. Helsinki 2013, s. 67–86.

Livson 1954

Livson, Mikael: Näennäinen rikoskonkurrenssi, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, B-sarja nro 64, Vammala 1954

Matikkala 2005

Matikkala, Jussi: Tahallisuudesta rikosoikeudessa, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja nro 263, Helsinki 2005

Melander 2008

Melander, Sakari: Kriminalisointiteoria – rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset, Väitöskirja, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu A-sarja nro 288, Vammala 2008

Meloy 1998

Meloy, J. Reid: The Psychology of Stalking, teoksessa *The Psychology of stalking – clinical and forensic perspectives*, Academic Press 1998, s. 1–24

Nuutila & Majanen 2013

Nuutila, Ari-Matti & Majanen, Martti: RL 24 luku yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisrikokset, teoksessa *Rikosoikeus*, 4. painos, Lappi-Seppälä, Tapio; Hakamies, Kaarlo; Koskinen, Pekka; Majanen, Martti; Melander, Sakari; Nuotio, Kimmo; Nuutila, Ari-Matti; Ojala, Timo; Rautio, Ilkka: WSOYpro. Helsinki 2013, s. 633–706

Nuutila 1997

Nuutila Ari-Matti, *Rikoslain yleinen osa*, Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki 1997

Näre 2008

Näre, Sari: Julkinen intimisoituminen ja performatiivinen väkivalta, teoksessa *Paljastettu intiimi; Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa*, toimitus Näre, Sari & Ronkainen, Suvi: Juvenes Print, Tampere 2008, s. 195–221

Saunders 1998

Saunders, Rhonda: The Legal perspective on Stalking, teoksessa *The Psychology of stalking – clinical and forensic perspectives*, Academic Press 1998, s. 25–49

Siltala 2003

Siltala, Raimo: Oikeustieteen tieteenteoria, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu, A-sarja, No. 234, Vammala 2003

SOU 2008

Statens Offentliga Utredningar (SOU): *Stalkning – ett allvarligt brott, Betänkande av Stalkningutredningen*, Tukholma 2008 (SOU 2008:81)

Sørensson 2011

Sørensson, Johan: *Stalkning – Om brottet olaga förföljelse samt kontaktförbud*, Norstedts Juridik 2011

Tolvanen 2010

Tolvanen, Matti: Liikenne rikokset, s.211–258, teoksessa *Keskeiset rikokset*, toimitus Edita Publishing Oy, Helsinki 2010

Viljanen 2011

Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeuksien rajoittaminen, s. 139–170, teoksessa Perusoikeudet, 2. uudistettu painos, WSOYPRO Oy, Helsinki 2011

Wajngot 2013

Wajngot, Avital: Fridskränkingsbrott eller olaga förföljelse? - En analys av gränsdragningen mellan 4 kap. 4 a och 4 b § § BrB, Lopputyö, Stockholms Universitet, 2013

Artikkelit

Dennison & Thomson 2002

Dennison, Susan M. & Thomson, Donald M., Identifying Stalking: The Relevance of Intent in Commonsense Reasoning, Law and Human Behavior, Vol. 26, No. 5, 2002, s. 543–561

Duntley & Buss 2012

Duntley, Joshua D. & Buss, David M.: The Evolution of Stalking, Sex Roles No. 66, 2012, s. 311–327

Emerson et al. 1998

Emerson, Robert M. & Ferris, Kerry O. & Brooks Gardner, Carol: On being stalked, Social Problems, Vol. 45, No. 3, 1998, s. 289-314

Häkkinen 2008

Häkkinen, Helinä: Vainoaminen, Duodecim 124/2008, s. 751–756

Häkkinen et al. 2003

Häkkinen, Helinä & Hagelstam, Camilla & Santtila, Pekka: Stalking actions, prior offender-victim relationships and issuing of restraining orders in a Finnish sample of stalkers, Legal and Criminological Psychology 8/2003, s. 189–206

Koponen 2002

Koponen, Pekka: Tahallisuudesta talousrikoksissa, Oikeustiede-Jurisprudentia, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen vuosikirja XXXV, 2002, s. 235–342

Laasanen 2004

Laasanen, Jari: Abstraktinen vaara – vaarantamisrikoksista hyvinvointivaltion rikosoikeudessa, Oikeustiede-Jurisprudentia, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen vuosikirja XXXVII, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2004, s. 323–384

Lahti 1968

Lahti, Raimo: Lainkonkurrenssista, Lakimies 6/1968, s. 709–737

Malsch 2007

Malsch, Marijke: Stalking, Do criminalization and punishment help? Punishment & Society – international Journal of Penology, Vol. 9, No. 2, 2007, s. 201–209

McCann 1998

McCann, Joseph T.: Subtypes of stalking (obsessional following) in adolescents, Journal of Adolescence, Vol. 21 No. 6, 1998, s. 667–675

McEwan et al. 2009

McEwan, Troy E. & Mullen, Paul E. & MacKenzie, Rachel: A Study of the Predictors of Persistence in Stalking Situations, Law and Human Behaviour, Vol. 33, 2009, s. 149–158

Meloy 1999

Meloy, J.Reid: Stalking, An Old Behaviour, A New Crime, The Psychiatric Clinics of North America, Vol. 22, No. 1, 1999, s. 85–99

Meloy & Gothard 1995

Meloy, J. Reid & Gothard Shayna: Demographic and Clinical Comparison of Obsessional Followers and Offenders with Mental Disorders, The American Journal of Psychiatry, 152:2, 1995, s. 258-263

Miller 2012

Miller, Laurence: Stalking: Patterns, motives, and intervention strategies, Aggression and Violent Behavior, Vol. 17, 2012, s. 495–506

Modena 2007

Modena-projekti 2007 Modena Group on Stalking: Protecting women from the new crime of stalking: a comparison of legislative approaches within the European Union, Final Report, University of Modena and Reggio Emilia 2007.

Mullen et al. 1999

Mullen, Paul E. & Pathé, Michele & Purcell, Rosemary & Stuart, Geoffrey W.: Study of stalkers, The American Journal of Psychiatry Vol. 156, No. 8, 1999, s. 1244–1249

Ollila 2013

Ollila, Riitta: KKO 2013:50 – laiton uhkaus ja vihapuheet, Oikeustapauskommentti, Lakimies 6/2013, s. 1128–1135

Perez 1993

Perez, Christina: When Does Obsession Become a Crime? *American Journal of Criminal Law*, Vol. 20, 1993, s. 264–280

Purcell et al. 2004a

Purcell, Rosemary & Pathé, Michele & Mullen, Paul E.: Stalking: Defining and prosecuting a new category of offending, *International Journal of Law and Psychiatry*, 27 (2004) 157–169

Purcell et al. 2004b

Purcell, Rosemary & Pathé, Michele & Mullen, Paul E.: When do repeated intrusions become stalking? *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, Vol. 15, 2004, s. 571–583

Rosenfeld 2000

Rosenfeld, Barry: Assessment and treatment of obsessional harassment, *Aggression and Violent Behavior*, Vol. 5, No. 6, 2000, s. 529–549

Sheridan & Grant 2007

Sheridan, Lorraine P. & Grant, T.: Is cyberstalking different? *Psychology, Crime & Law*, Vol. 13 No. 6, 2007, s. 627–640

Sheridan et al. 2003

Sheridan, Lorraine P. & Blaauw, Eric & Davies, Graham M.: Stalking, knowns and unknowns, *Trauma, Violence, & Abuse*, Vol. 4, No. 2, 2003 148–162

Sheridan & Davies 2001

Sheridan, Lorraine & Davies, Graham M.: What is stalking? The match between legislation and public perception, *Legal and Criminological Psychology* 6/2001, s. 3–17

Silvennoinen & Tolvanen 2014

Silvennoinen, Elisa & Tolvanen, Matti: Vainoaminen rangaistavaksi – loittoneekko vaino, riita? *Defensor Legis* 5/2014, s. 752–763

Spitzberg & Hoobler 2002

Spitzberg, Brian H. & Hoobler, Gregory: Cyberstalking and the technologies of interpersonal terrorism, *New Media & Society*, Vol. 4, No. 1, 2002, s.71–92

Tapani 2012

Tapani, Jussi: Rikosten yksiköinti – marginaalista ytimeen, Rikoksesta rangaistukseen, juhlaulkaisu Pekka Viljanen 1952 – 26/8 – 2012 toim. Tatu Hyttinen, Antti Jokela, Jussi Tapani, Mikko Vuorenpää Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta 2012 s. 221–239

Tikka 2001

Tikka, Eeva: Lähestymiskieltolaki ja käytännön kokemuksia sen soveltamisesta, Defensor Legis 2/2001, s. 251–261

Tjaden & Thoennes 1998

Tjaden, Patricia & Thoennes, Nancy: Stalking in America: Findings From the National Violence Against Women Survey. Washington, DC. U.S. Department of Justice. National Institute of Justice. Centres for Disease Control and Prevention, 1998.

Van der Aa & Römken 2013

Van der Aa, Suzan & Römken, Renée; The state of the art in stalking legislation: Reflections on European developments, European Criminal Law Review, 3(2), 2013, s. 232–256

Virallislähteet

Suomalaiset virallislähteet

HE 232/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain eräiden tietoverkkorikoksia koskevien säännösten muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

HE 155/2014 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta

HE 19/2013 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta

HE 184/1999 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi

HE 41/1998 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lähestymiskiellosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

HE 68/1966 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten rankaisemista koskevan lainsäädännön uudistamisesta

LA 44/2011 vp

Lakialoite: Laki rikoslain 24 luvun muuttamisesta

LaVM 11/2013 vp

Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta

Oikeusministeriön mietintö 24/2012

Oikeusministeriön mietintö 24/2012 - Sananvapauserikokset, vainoaminen ja viestintärauhan rikkominen

PeVL 16/2013 vp

Perustuslakivaliokunnan lausunto lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta

PeVL 5/2010 vp

Perustuslakivaliokunnan lausunto valtiovarainvaliokunnalle hallituksen esityksestä valmisteverotuslaiksi ja laiksi Ahvenanmaan maakuntaa koskevista poikkeuksista arvonlisävero- ja valmisteverolainsäädäntöön annetun lain 27 §:n muuttamisesta

PeVL 15/2008 vp

Perustuslakivaliokunnan lausunto hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

PeVL 23/1997 vp

Perustuslakivaliokunnan lausunto lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi

TM 2013

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietintö

TyVM 15/2014 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö eduskunnalle naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta

Ruotsalaiset virallislähteet

Folkpartiet 2013

Folkpartiet: Förbättra skyddet mot stalkning, rapport december 2013

Prop. 2010

Regeringens proposition till riksdagen 2010/11:45 - Förbättrat skydd mot stalkning

Sopimusasiakirjat ja muut kansainväliset asiakirjat

EN raportti 2013

Committee on Equality and Non-Discrimination, Council of Europe: Stalking, Report, 2013

Explanatory Report

Explanatory Report to Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (saatavissa osoitteessa <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/210.htm>)

Istanbulin sopimus

Council of Europe Treaty Series (CETS) No. 210 - Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta

Oikeuskäytäntö

Suomalainen oikeuskäytäntö

Käräjäoikeudet

Espoon KO, 3. osasto, R 14/1280, 28.10.2014

Espoon KO, 3. osasto, R 14/1282, 28.10.2014

Etelä-Pohjanmaan KO, R 14/666, 5.6.2014 (ei lainvoimainen)

Helsingin KO, R 14/7815, 17.10.2014

Kanta-Hämeen KO, R 14/254, 19.5.2014 (ei lainvoimainen)

Kanta-Hämeen KO, R 14/773, 31.7.2014 (ei lainvoimainen)

Keski-Suomen KO, R 14/970, 16.10.2014

Kymenlaakson KO, Kouvolan kanslia, R 14/1065, 2.9.2014

Kymenlaakson KO, Kotkan kanslia, R 14/1812, 2.12.2014 (ei lainvoimainen)

Länsi-Uudenmaan KO, Lohjan kanslia, R 14/1031, 18.7.2014 (ei lainvoimainen)

Pirkanmaan KO, osasto 3, R 14/2891, 9.10.2014

Pirkanmaan KO, osasto 3, R 14/4062, 7.11.2014

Pohjois-Karjalan KO, R 14/1227, 2.10.2014

Pohjois-Savon KO, Iisalmen kanslia, R 14/316, 30.4.2014

Pohjois-Savon KO, Kuopion kanslia, R 14/1735, 14.10.2014

Päijät-Hämeen KO, R 14/1823, 22.10.2014

Päijät-Hämeen KO, R 14/1374, 28.10.2014

Satakunnan KO, R 14/653, 26.6.2014

Tuusulan KO, R 14/550, 29.10.2014

Hovioikeudet

Itä-Suomen HO, R 14/1422, 3.2.2015

Itä-Suomen HO, R 14/1317, 3.2.2015

Itä-Suomen HO, R 15/111, 7.4.2015 (ei lainvoimainen)

Ruotsalainen oikeuskäytäntö

Högsta domstol (HD), mål nro B 272-13, 27.12.2013

Svea hovrätt, mål nro B 1259-12, 14.3.2012

Skaraborgs tingsrätt, mål nro B 318-12, 20.3.2012

Internetsivut

Begränsad effekt av nya lagregler mot stalkning

<http://www.bra.se/bra/nytt-fran-bra/arkiv/press/2015-01-15-begransad-effekt-av-nya-lag-regler-mot-stalkning.html>

(Viimeinen käyntipäivä 3.4.2015)

Council of Europe – Treaty Office

<http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=210&CM=&DF=&CL=ENG>

(Viimeinen käyntipäivä 19.4.2015)

Eduskunta – EN parlamentaarinen yleiskokous

<http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/kvtoimielimet/kvtoimielin-ensv01/esittely.htx?lng=fi>

(Viimeinen käyntipäivä 1.4.2015)

Helsingin Sanomat 7.7.2014

<http://www.hs.fi/kotimaa/a1404617203985>

(Viimeinen käyntipäivä 12.4.2015)

Johdatus empiiriseen oikeustutkimukseen

http://wanda.uef.fi/oikeustieteet/luennot12-13/Jk_emp.oikeustut.2012opintomoniste.pdf

(Viimeinen käyntipäivä 19.4.2015)

Journalistiliitto

<http://www.journalistiliitto.fi/pelisaannot/sananvapaus/>

(Viimeinen käyntipäivä 18.4.2015)

Start/Nytt från Brå

<http://www.bra.se/bra/nytt-fran-bra/arkiv/nyheter/2008-07-08-en-av-tio-har-utsatts-for-stalkning.html>

(Viimeinen käyntipäivä 3.4.2015)

Suomen ulkoasiainministeriö - Euroopan neuvosto

<http://www.finlandcoe.fi/public/default.aspx?nodeid=35767>

(Viimeinen käyntipäivä 29.3.2015)

Suomen ulkoasiainministeriö – Euroopan neuvoston synty ja kehitys

<http://finlandcoe.fi/public/default.aspx?nodeid=35773&contentlan=1&culture=fi-FI>

(Viimeinen käyntipäivä 29.3.2015)

Taloussanomat 30.11.2012

<http://www.taloussanomat.fi/kolumnit/2012/11/30/hyva-ja-paha-lehdistonvapaus/201243036/145>

(Viimeinen käyntipäivä 18.4.2015)

Ulkoasiainministeriö – uutiset

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=268614&nodeid=15148&contentlan>

(Viimeinen käyntipäivä 3.4.2015)

Varjo-hanke

<http://www.varjohanke.fi/>

(Viimeinen käyntipäivä 7.4.2015)

1. Johdanto

1.1 Johdatus aiheeseen ja tutkimuksen kohde

Vainoamisella tarkoitetaan sellaista toiseen henkilöön kohdistettua toistuvaa ja oikeudetonta häiriökäyttäytymistä, joka on omiaan aiheuttamaan kohteessa pelkoa tai ahdistusta. Jo 1990-luvun vainoamista koskevilla tutkimusartikkeleilla ja muussa kirjallisuudessa vainoamisen on sanottu olevan vanha teko mutta uusi rikos.¹ Nyt 25 vuotta myöhemmin voidaan samaa sanoa myös suomalaisen rikosoikeuden tunnistamasta vainoamisesta, sillä vaikka vainoamismenettelyä on esiintynyt suomalaisessakin yhteiskunnassa jo kauan, säädettiin se rangaistavaksi vasta vuoden 2014 alussa voimaantulleella lainuudistuksella.

Vainoamisen kohteeksi on joutunut ihmisiä todistetusti jo ainakin 1700-luvulta lähtien. Se on hyvin yleisesti tunnettu teko. Vainoamista kuvaava termi otettiin yleiseen käyttöön 1980-luvun lopun Yhdysvalloissa, median käyttäessä sanaa ”stalking” kuvaamaan käytöstä jota pakkomielteiset fanit kohdistivat julkisuuden henkilöihin.² Myöhemmin termin käyttöalaa laajennettiin koskemaan kaikenlaista ahdistavaa seurailua ja yhteydenottamista, kun huomattiin, että suurin osa vainoamisen uhreista olikin tavallisia yksityishenkilöitä.³ Useimmissa tapauksissa uhri tuntee vainoajansa. Vainoaja voi olla entinen työkaveri tai joku muu tuttu henkilö. Noin puolessa tapauksista se on entinen partneri, jonka kanssa päättynyt intiimi suhde on johtanut vainoamiseen.⁴

Yhdysvalloissa vainoaminen tuli rikoslain alaiseksi teoksi 1990-luvulla, kun erään näyttelijättären vainoaja lopulta murhasi hänet. Tällöin huomattiin, että vainoamisessa on yleensä läsnä väkivallan mahdollisuus ja jos käytökseen ei puututa ajoissa, voi se johtaa vakaviinkin seurauksiin. Itse teon negatiivinen vaikutus uhrin jokapäiväiseen elämään tuli myös samalla huomion kohteeksi.⁵

Suomessa vuosien 2005–2010 aikana tehdyn kyselytutkimuksen perusteella suomalaisista yliopisto-opiskelijoista 48,5 prosenttia oli kokenut elämänsä aikana joutuneensa vainoamisen uhriksi.⁶ Vainoamisen uhrit ovat yleensä naisia, mutta miehistäkin 4–5 prosenttia on

---

¹ Meloy, 1998, s. 4 ja Meloy, 1999, s. 85.

² Mullen et al., 1999, s. 1244, Purcell et al. 2004a, s. 157, 160, Björklund, 2010, s. 24.

³ Spitzberg & Hoobler, 2002, s. 72. Ks. myös Tjaden & Thoennes, 1998, s. 6. Ks. myös Björklund, 2010, s. 18.

⁴ Meloy & Gothard, 1995, s. 258. Ks. myös Häkkänen, 2008, s. 751.

⁵ Saunders, 1998, s. 25. Murhattu näyttelijätär oli Rebecca Schaeffer. Hänet murhattiin vainoamisen seurauksena 1989. Ks. myös Rosenfeld, 2000, s. 530 ja Meloy, 1998, s. 4.

⁶ Björklund, 2010, s. 46.

kokenut tulleen vainotuksi elämänsä aikana⁷. Tutkimuksen mukaan kolme neljästä aikuisesta vainoajasta on miehiä.⁸ Vainoamisen kriminalisointi Suomessa perustuu osittain Istanbulin sopimukseen⁹, jonka päätavoitteena on suojella naisia sukupuolistuneelta väkivallalta. Näistä faktoista huolimatta suomalainen säännös on, kuten muutkin rikoslain säännökset, sukupuolineutraali.

Vainoamiselle ei ole vakiintunut yhdenmukaista määritelmää, sillä se on niin monimuotoinen rikos, että sitä on miltei mahdotonta määritellä tarkkarajaisesti ja täsmällisesti. Erityisesti se, että uhrin subjektiivinen kokemus on teon arvioinnissa erittäin keskeisessä asemassa, tekee varsinkin teon rangaistavuuden määrittelemisestä vaikeaa.¹⁰ Vaikka vainoamista on esiintynyt jo kauan, sitä on tutkittu yleismaailmallisesti suhteellisen vähän, minkä lisäksi se on säädetty rikosoikeudellisesti rangaistavaksi melko harvassa maassa¹¹. Vuonna 2013 vasta noin puolet Euroopan unionin jäsenvaltioista oli kriminalisoinut vainoamisen¹².

Suomessa vainoaminen tuli rangaistavaksi toiminnaksi vasta vuoden 2014 alusta. Jo tätä ennen kyseisen teon kriminalisoinnista oli kuitenkin käyty keskustelua niin lainsäädännöllisellä tasolla kuin yleisessä mediassakin. Vainoamisen kriminalisoinnista tehtiin lakialoite jo vuonna 2011¹³. Ennen vainoamisen kriminalisointia teosta rangaistiin voimassa olevasta laista löytyvillä kriminalisoinneilla, ja näiden toteuttamistavat ovatkin perusmuotoisen vainoamisen hyvin tyypillisiä osatekoja.

Tutkimukseni kohteena on suomalainen vainoaminen. Tarkastelen vainoamista lainsäädännön tasolla sekä oikeuskäytännössä.

1.2 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen rajaus

Pyrkimykseni on työssäni selvittää, miten ja miksi vainoamisen erilliskriminalisointi muotoutui ja miten sen soveltaminen toimi oikeuskäytännössä sen ensimmäisenä voimassaolo-

---

⁷ Häkkänen, 2008, s. 751.

⁸ Häkkänen, 2008, s. 753. Ks. myös Meloy, 1998, s. 4.

⁹ CETS 210 - Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta.

¹⁰ Purcell et al., 2004a, s. 158, Mullen et al., 1999, s. 1245 ja Modena, 2007, s. 45.

¹¹ Sheridan & Davies, 2001, s. 4.

¹² Van der Aa & Römkens, 2013, s. 237.

¹³ LA 44/2011 vp.

vuotena. Varsinaisesti pyrin lisäksi tekemään selkoa siitä, mitä vainoamisella oikeastaan tarkoitetaan ja kuinka vainoamisen tunnusmerkistö ymmärretään käytännössä. Koska kriminalisointi on uusi, mielestäni on ensiarvoisen tärkeää tutkia, kuinka sen soveltaminen on lähtenyt toimimaan. Keskityn siihen, mitkä syyt vaikuttivat vainoamisen rangaistavaksi säätämiseen ja minkälaiseksi vainoamisen kriminalisoinnin tulkinta on oikeuskäytännössä muodostunut. Lisäksi pyrin tarkastelemaan, onko kriminalisointi mahdollisesti vastannut sille asetettuja tavoitteita.

Jos tutkielmani tavoitteet haluttaisiin asettaa kysymyksiksi, ne kuuluisivat seuraavasti:

1. Miksi vainoaminen säädettiin rangaistavaksi?
2. Miten erilliskriminalisointi muotoutui?
3. Mitä vainoamisella tarkoitetaan laintasolla?
4. Miten säännöksen soveltaminen toimi oikeuskäytännössä sen ensimmäisen voimassaolovuoden aikana?

Vainoamista voi olla hyvin monenlaista; yksityishenkilöihin kohdistuvaa, julkisuuden henkilöihin kohdistuvaa, sekä tiettyyn kansanryhmään tai muunlaiseen ryhmään kohdistuvaa. Vainoamista on lisäksi pidetty eräänä lähi- ja parisuhdeväkivallan muotona¹⁴. Keskityn tässä tutkielmassa kuitenkin vainoamisen perusmuotoon, eli vainoamiseen joka kohdistuu yksityishenkilöihin toisten yksityishenkilöiden taholta, kiinnittämättä huomiota asianosaisten välisiin suhteisiin tai heidän yhteiskunnalliseen asemaansa.

Vainoamisesta olisi mahdollista kirjoittaa todella kattava tutkimus, mutta pitääkseni tutkielmani tarkoituksenmukaisena, rajaan tämän tutkielman aihealueen ulkopuolelle vainoamisesta aiheutuneet vaikutukset uhreihin, varsinaisen psykologisen analysoinnin vainoamisen syistä ja vainoajista itsestään, sekä vainoamisesta langetettujen rangaistusten arvioinnin. Rangaistusten arviointi olisi uuden, vakiintumattoman kriminalisoinnin kannalta tutkimuksellisesti erittäin tärkeää. Vainoaminen on kuitenkin sellainen rikos, että se tulee harvemmin tuomituksi yksinään. Näin ollen tuomitulle langetettu rangaistus on kaikista samassa tuomiossa tuomituksi tulleista rikoksista annettu yhteisrangaistus. Monessa tapauksessa on lisäksi käsillä aiemmasta samanlaisesta rikollisuudesta johtuva koventamisperuste. Tämän tutkielman aineiston perusteella on siten mahdotonta tehdä kunnollista arviointia vainoamisesta

---

¹⁴ Näre, 2008, s. 209. Ks. myös Häkkänen et al., 2003, s. 190 ja Meloy, 1999, s. 89.

muotoutuvasta normaalirangaistuskäytännöstä, tai hahmotella siinä käytettyä keskimääräistä rangaistusta.

Vaikka käsittelen myös Ruotsissa voimassa olevaa vainoamissäännöstä, ei tarkoitukseni ole tehdä oikeusvertailevaa tutkimusta. Otan kuitenkin Ruotsin kriminalisoinnin mukaan tähän suhteellisen kokonaisvaltaiseen kotimaista vainoamista koskevaan tutkielmaani, sillä naapurimaasta saa aina jonkinlaista esimerkkiä kansallisen lainsäädännön soveltamiseen. Rajaan oikeusvertailevan näkökulman tutkielmani ulkopuolelle, koska kriminalisointi on uusi ja on tärkeää keskittyä sen kansalliseen tarkasteluun ennen kuin sitä verrataan muiden maihin vastaaviin kriminalisointeihin.

1.3 Tutkielman metodit ja aineisto

Oikeustieteellisessä tutkimuksessa käytetään yleisimmin metodina lainoppia, eli oikeusdogmatiikkaa, jonka tarkoituksena on selvittää voimassa olevien oikeusnormien sisältöä tekemällä niistä perusteltuja normi- ja tulkintakannanottoja. Tulkintakannanotolla tarkoitetaan muun muassa jonkin säännöksessä käytetyn termin määrittelemistä ja analysointia.¹⁵ Lainopilla ei pyritä vain kuvaamaan oikeuden sisältöä, vaan sen avulla otetaan lisäksi kantaa siihen, miten oikeutta tulisi tulkita, punnita ja systematisoida.¹⁶ Lainopin avulla lisäksi punnitaan oikeusperiaatteita ja punnitaan oikeuteen vaikuttavia periaatteita. Voimassaolevaa oikeutta ei ole mahdollista soveltaa, jos soveltajalla ei ole tarpeeksi tietoa oikeuden historiasta ja sen yhteiskunnallisista liittymistä. Sen vuoksi on tärkeää, että lainsoveltajat saavat tarpeeksi tietoa lainsäädännön taustalla vaikuttavista yhteiskunnallisista arvo- ja tavoiteperusteista.¹⁷

Käytän tutkielmassani metodina lainoppia, sillä pyrin tulkitsemalla vainoamissäännöstä ja sen esitöitä selvittämään oikeusnormin sisältöä. Koska käytän tulkinnassa apunani lähinnä lain esitöitä ja normiin muutenkin vaikuttaneita oikeuslähteitä ja aiemmin vallinnutta oikeus-tilaa, voidaan tulkintaani kutsua historialliseksi tulkinnaksi. Historiallisessa tulkinnassa pyritään selvittämään lainsäätäjän tarkoitusta. Lisäksi haluan selvittää lainsäätäjän ja lain tarkoitusta, joten osittain tutkimusotteeni on teleologinen, eritoten objektiivis-teleologinen,

---

¹⁵ Hirvonen, 2011, s. 22 ja Siltala, 2003, s. 525.

¹⁶ Hirvonen, 2011, s. 25.

¹⁷ Siltala, 2003, s. 67–68.

sillä otan huomioon kokonaisvaltaisesti säännöksen erilaiset oikeudelliset tarkoitukset.¹⁸ Sidon tulkintani ja tutkimukseni vainoamissäännöksen taustalla vaikuttaviin yhteiskunnallisiin arvoihin ja otan huomioon erityisesti vainoamissäännöksen taustalla olevat perusoikeudet. Katsantokantani on siis perusoikeuslähtöinen.

Vainoamissäännöksen tulkinnan ja sen tarkoituserien selvittämisen ohella sidon tämän teoreettisen viitekehyksen konkreettiseen säännöksen soveltamiskäytäntöön käyttämällä hyödykseni käräjäoikeuksissa annettuja tuomioita. Pyrin siis selvittämään, kuinka säännöksen soveltaminen toimii käytännössä ja onko lain tarkoitus toteutunut. Tämän vuoksi tutkimusmetodini on myös osittain empiirinen.

Oikeustieteellisen empiirisen tutkimuksen pääasiallinen tarkoitus on tutkia sitä sosiaalista todellisuutta, johon sääntely kohdistuu. Voidaan esimerkiksi tutkia, miten erilaiset säännökset toimivat ja mitä vaikutuksia niillä on. Näin empiirisellä tutkimuksella tuotetaan tietoa vallitsevasta oikeustilasta. Kun tutkitaan voimassa olevan oikeuden sisältöä, on välttämättä selvittää ratkaisukäytäntöä.¹⁹ Ratkaisukäytäntö antaa tarkimman kuvan siitä, kuinka oikeusnormit ymmärretään ja kuinka niitä sovelletaan.

Empiirisen tutkimuksen tutkimusote voi olla joko kvantitatiivinen tai kvalitatiivinen.²⁰ Rajasin tutkimusaineistoni koskemaan kriminalisoinnin ensimmäistä voimassaolovuotta, eli käytän tutkielmani aineistona vuoden 2014 käräjäoikeuksien tuomioita. Muutamasta tuomiosta on valitettu hovioikeuteen, joten otin nämä hovioikeuden päätökset huomioon tutkielmassani²¹. Hovioikeudenneuvos Timo Ojalalta saamani tiedon mukaan vuonna 2014 käräjäoikeudet antoivat yhteensä 19 vainoamista koskevaa tuomiota²². Jo aineiston suppeuden ja spesifyden vuoksi voidaan sanoa tutkimusotteeni olevan kvalitatiivinen, eli laadullinen.

Empiirisen tutkimuksen lähdemateriaalina voidaan käyttää valmista aineistoa, kuten esimerkiksi eri organisaatioiden asiakirjoja. Tuomioistuinten antamat tuomiot ovat tällaisia valmiita asiakirjoja.²³ Tutkielmaani varten keräsin kaikki vuonna 2014 annetut vainoamistuumiot, joita oli 19 kappaletta. Kaikkien keräämiäni tuomioiden perusteella kriminalisoinnin

---

¹⁸ Hirvonen, 2011, s. 39.

¹⁹ Johdatus empiiriseen oikeustutkimukseen, s. 7.

²⁰ Johdatus empiiriseen oikeustutkimukseen, s. 3–4.

²¹ Itä-Suomen hovioikeus, johon kaikki tiedossani olevat valitukset osoitettiin, ei antanut yhdellekään valitukselle jatkosäätelylupaa.

²² Lisähuomiona tähän voidaan mainita, että kaiken kaikkiaan käräjäoikeudet ovat 13.3.2015 mennessä antaneet vainoamista koskevia tuomioita yhteensä 33 kappaletta.

²³ Johdatus empiiriseen oikeustutkimukseen, s. 23.

toimivuudesta oikeuskäytännössä ensimmäisen vuoden aikana saadaan kattava kuva. Sain tuomioiden hankinnassa apua varjo-hankkeen Ulla Valtoselta²⁴, sekä hovioikeudenneuvos Timo Ojalalta. Myös valtakunnansyyttäjänvirastosta sain osittaista apua tilastotiedon muodossa.

Oikeuskäytännön ohella tutkimusaineistoni koostuu lain esitöistä, kansainvälisistä sopimusasiakirjoista ja oikeuskirjallisuudesta sekä oikeustieteellisistä ja psykologisista artikkeleista. Vainoamisen ollessa vielä uusi rikos, ovat sitä koskevat, saatavilla olevat kirjoitukset suurimmaksi osaksi oikeuspsykologisia. Ruotsin osalta käyttämäni aineisto nojaa pääosin virallislähteisiin, sillä vainoamista ei ole Ruotsissa tutkittu kovinkaan paljon kriminalisoinnin voimaantumisen jälkeen, tai tutkimuksia ei ole ainakaan julkaistu niin laajalle, että ne olisi keskimääräisellä etsimistyöllä löydettävissä. Muutama opinnäytetyö aiheesta on tehty, mutta suurin osa niistäkin käsitteli aikaa ennen kriminalisointia. Tämän vuoksi käytettävissäni ei ole erityisen paljon ruotsalaista kirjallisuutta. Tarkoitukseni ei ollut ottaa tutkielmaani syväluotaavaa oikeusvertailua, minkä vuoksi katsoin, että Ruotsin osalta kolme ei oikeusasteen tuomiota riittävät tarjoamaan suuntaa-antavan kuvan säännöksen soveltamisesta.

1.4 Tutkielman rakenne

Aloitin työni käymällä läpi niitä syitä ja vaikutteita, joiden vuoksi vainoaminen päädyttiin säätämään rangaistavaksi erillisellä kriminalisoinnilla. Käyn läpi vainoamisen rangaistavuuden edeltävän lainsäädännön nojalla, sekä tärkeimmät kansainväliset vaikutteet. Tämä on ikään kuin johdantoa luvulle 4, jossa paneudun syvemmin näiden alussa esitettyjen taustatekijöiden luomiin edellytyksiin.

Käsittelen Ruotsin vainoamissäännöstä omassa luvussaan, sillä se ei varsinaisesti kuulu vainoamisen kriminalisoinnin taustatekijöihin tai syihin. Koen kuitenkin tarpeelliseksi käsitellä Ruotsin vainoamista tässä tutkielmassa, sillä naapurimaana sillä voi kuitenkin olla vaikutusta suomalaisen säännöksen soveltamiseen. Lisäksi Ruotsin vainoamissäännös on kotimaisen säännöksemme tapaan suhteellisen nuori, joten senkin takia on hyvä käsitellä sitä tässä tutkielmassa.

---

²⁴ Varjo-hanke on vainoamisen uhrien tukijärjestö. Ks. www.varjohanke.fi.

Luvut neljä ja viisi ovat tutkielmani varsinaiset pääluvut. Käyn niissä tarkemmin läpi vainoamisen erilliskriminalisoinnin, sen syyt ja tarpeellisuuden, sekä itse säännöksen ja käräjäoikeuksien antamat tuomiot. Neljänteen lukuun sijoittuvassa säännöksen läpikäynnissä halusin hyödyntää oikeuskäytäntöä, jonka vuoksi käsittelen kaikki vainoamisen tunnusmerkkitekijät konkreettisten vainoamistapausten valossa. Sovitan tuomiot tekoapojen listaan, jonka jälkeen käyn läpi teon oikeudettomuus-, toistuvuus-, sekä olla omiaan – kriteerit. Lisäksi pyrin selventämään, mitä vainoamisella Suomen rikoslaissa tarkoitetaan ja kuinka helppoa (tai vaikeaa) sen kriminalisoiminen on.

Viidennessä, ja viimeisessä varsinaisessa luvussa käyn läpi vainoamistuomioita konkurrenssikysymysten näkökulmasta. Otan konkurrenssikysymykset omana lukunaan, sillä vainoamisen kriminalisoinnin soveltamisen osalta ne osoittautuivat varsin ongelmallisiksi. Ongelmallisuus johtuu erityisesti siitä, että vainoamisen osateot täyttävät monen muunkin rikoksen tunnusmerkistön. Lopuksi esitän vastaukset tutkimuskysymyksiini ja teen yhteenvetoa jo esitetyistä kappaleista.

2. Vainoamisen rangaistavuuden taustoja

2.1 Rangaistavuus edeltävän lainsäädännön nojalla

Vainoaminen ei ole Suomessa uusi ilmiö, vaikka sen kriminalisointi otettiin rikoslakiin vasta vuonna 2014. Tätä ennen vainoamisen osateoista voitiin rangaista rikoslaissa aiemmin voimassa olleiden säännösten nojalla. Vainoamiseen voi syyllistyä hyvin monella eri tavalla, ja vasta eri tekojen toistuva kohdistaminen uhriin tulee rangaistavaksi itse vainoamisena. Tällaisia tekoja ovat muun muassa uhrin seuraaminen ja tarkkailu, puhelujen soittaminen uhrille, tavaroiden tilaaminen uhrille uhrin nimissä tai juorujen levittelemine²⁵. Kyseisenlaiset teot täyttävät yksittäisinä osittain myös melko monen muun eri rikoksen tunnusmerkistön.²⁶

Edeltävän lainsäädännön nojalla vainoamisen osateot tulivat rangaistavaksi esimerkiksi lähestymiskiellon rikkomisena (RL 16:9 a), kotirauhan rikkomisena (RL 24:1), kunnianloukkauksena (RL 24:9), salakuunteluna (RL 24:5), salakatseluna (RL 24:6), laittomana uhkauksena (RL 25:7) ja pakottamisena (RL 25:8).²⁷ Vainoamisen on katsottu myös liittyvän läheisesti identiteettivarkauksiin, eli toisen henkilötietojen oikeudettomaan käyttöön, josta tuomittiin yleensä RL 36:1:n mukaisena petoksena, tai sen yrityksenä²⁸. Identiteettivarkautta koskeva säännös (RL 38:9 b) tulee voimaan 4.9.2015.²⁹

Vainoamisen on sanottu olevan edellä esitetystä rikoksista lähimpänä laittoman uhkauksen tunnusmerkistöä, sillä niiden suojeluobjektina on sama oikeushyvä. Tämä oikeushyvä on henkilökohtainen turvallisuus ja omaisuus³⁰. Myös rikoksella uhrille aiheutettu pelkoreaktio on molemmissa rikoksissa samanlaista.³¹ Saadakseen turvaa toistuvalla häirinnällä, monesti kuitenkin uhrin ainoa realistinen mahdollisuus oli hakea turvakseen lähestymiskieltoa³².

---

²⁵ Björklund, 2010, s. 17.

²⁶ HE 19/2013 vp, s. 11. Ks. myös LaVM 11/2013 vp, s. 5.

²⁷ HE 19/2013 vp, s. 4, 6.

²⁸ HE 19/2013 vp, s. 3, 7. Ks. myös Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 38, 97.

²⁹ Ks. tästä HE 232/2014 vp, s. 36, 45. ”Joka erehdyttääkseen kolmatta osapuolta oikeudettomasti käyttää toisen henkilötietoja, tunnistamistietoja tai muuta vastaavaa yksilöivää tietoa ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa tai vähäistä suurempaa haittaa sille, jota tieto koskee, on tuomittava identiteettivarkaudesta sakkoon”.

³⁰ Ks. tästä Frände et al., 2010, s. 351. Vrt. kuitenkin Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 761, jossa suojeltavan oikeushyvän on sanottu olevan vapaus.

³¹ HE 19/2013 vp, s. 11, 25.

³² Häkkänen, 2008 s. 754.

2.1.1 Kotirauhan rikkominen

Kotirauhan rikkomissäännös muutettiin vuoden 2014 alusta tulleella lainmuutoksella, jolloin säännöksen tunnusmerkistökijöistä otettiin pois puhelujen soittaminen ja viestien lähettäminen.³³ Kotirauhan rikkomiseen syyllistyy RL 24:1:n mukaa muun muassa se, joka oikeudettomasti tunkeutuu tai menee salaa kotirauhan suojaamaan paikkaan tai metelöi, heittää esineitä, tai rikkoo toisen kotirauhaa jollakin muulla vastaavalla tavalla. Kotirauha on lisäksi turvattu perustuslaissa (PL 2:10).

Kotirauhan suojeleobjektina on kotirauha, jonka vuoksi säännös rajoittuu koskemaan vain kotirauhan piirissä tehtyjä häiriötekoja.³⁴ Rikoslaki määrittelee kotirauhan suojaamiksi paikoiksi mm. asunnot, loma-asunnot, muut asumiseen tarkoitettut tilat kuten hotellihuoneet ja asuttavat alukset. Lisäksi kotirauhan piirissä on asuin talojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisalueena olevat pihat ja siellä olevat rakennukset (RL 24:11). Perustuslakivaliokunnan lausunnoissa perustuslain mukaiseen kotirauhan piiriin on katsottu luettavaksi myös liikehuoneistot ja muut vastaavat yritysten tilat, sekä varastotilat³⁵.

Kotirauhan henkilöpiiriin kuuluu ensinnäkin kyseisen paikan haltija, eli omistaja tai vuokralainen. Myös sellainen haltija, jolla on esimerkiksi lupa lainata naapurinsa asuntoautoa, on suojan piirissä. Jos asunnossa asuu useampi henkilö, heillä kaikilla on oma kotirauha ja oikeus antaa vieraille lupa oleskella kotonaan. Jos toisella asukkaalla on kuitenkin perusteltu syy pyytää toisen vierasta poistumaan, tämän on poistuttava, tai hän syyllistyy kotirauhan rikkomiseen.³⁶

Tekotapaluettelo on kotirauhan rikkomisessa varsin selkeä. Tunnusmerkistön tulkintaa vaikeuttaa kuitenkin toisessa momentissa oleva avoin tekotapaluettelo. Yleensä kotirauhan rikkominen tulee kotirauhan piirin ulkopuolelta. Se voi olla aktiivista, kuten huutelua tai koputtelua, mutta myös esimerkiksi musiikin soittaminen niin lujalla, että se häiritsee naapurin kotirauhaa, on kotirauhan rikkomisena rangaistavaa. Kotirauhan rikkomiseen voi syyllistyä myös kotirauhan piirin sisäpuolella. Esimerkiksi asunnossa laillisesti oleskeleva vieras, joka kieltäytyy vähentämästä metelöintiään, syyllistyy kotirauhan rikkomiseen.³⁷ Muuna näihin

---

³³ 879/2013, ks. tästä HE 19/2013 vp, s. 26–32.

³⁴ Frände et al., 2010, s. 269.

³⁵ PeVL 5/2010 vp, s. 3 ja PeVL 15/2008 vp, s. 4.

³⁶ Frände et al., 2010, s. 263.

³⁷ Frände et al., 2010, s. 267.

rinnastettavana tapana on pidetty jonkin vastenmielisen esineen työntämistä asunnon postiluukusta sisään tai pitkäaikaisen tärinän aiheuttamista.³⁸

Häirinnän tulee olla tahallista ja tekijän on mielletävä, että toinen tulee häirityksi. Musiikinsoittamistilanteissa näyttönä tahallisuudesta voidaan pitää sitä, että soittajaa on pyydetty lopettamaan, mutta musiikinsoitto vain jatkuu.³⁹ Yksikin teko riittää täyttämään tunnusmerkistön. Kotirauhan rikkominen on asianomistajarikos, ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi virallisen syyttäjän nostamaa kannetta⁴⁰.

2.1.2 Lähestymiskiellon rikkominen

Laki lähestymiskiellosta (LähKL) tuli voimaan 1.1.1999. Lähestymiskiello voidaan lain 2 §:n mukaan määrätä, jos on perusteltu aihe olettaa, että suojaa hakenut henkilö tuntee perustellusti⁴¹ henkeensä, terveyteensä, rauhaansa tai vapauteensa kohdistuvaa uhkaa tai vakavaa häirintää. Uhan on oltava jollain tavalla myös ulkopuolisen havaittavissa, eli pelkkä suojattavan subjektiivinen kokemus ei ole vielä riittävää kiellon saamiseksi. Lain tavoitteena oli ennaltaehkäistä väkivallantekoja ja rauhanhäirintää.⁴² Vuodesta 2005 alkaen lähestymiskiello on voitu määrätä myös tilanteissa, joissa osapuolet asuvat samassa osoitteessa. Tällöin on kyseessä perheen sisäinen lähestymiskiello⁴³.

Perusmuotoisessa lähestymiskiellossa siihen määrätty henkilö ei saa tavata suojattua henkilöä, eikä muutoinkaan ottaa tai yrittää ottaa tähän yhteyttä. Suojattua henkilöä ei myöskään saa seurata tai tarkkailla. Seuraamista voi olla esimerkiksi autolla ajaminen kodin läheisyydessä tai asiaton pihalla oleskelu. Kaikenlaiset yhteydenotot puhelinsoitoista sähköpostiviesteihin ovat kiellettyjä, riippumatta siitä, onko motiivi niiden lähettämiseen positiivinen tai negatiivinen.⁴⁴ Jos on syytä olettaa, ettei perusmuotoinen lähestymiskiello ole riittävä, on mahdollista tuomita laajennettu lähestymiskiello, jolloin kielletään myös suojatun henkilön

---

³⁸ HE 184/1999 vp. Ks. myös Frände et al., 2010, s. 268.

³⁹ Frände et al., 2010, s. 267.

⁴⁰ HE 184/1999 vp.

⁴¹ Muun muassa jo aiemmin koettu väkivalta tai uhkailu voi olla perusteena lähestymiskiellon määräämiselle. Lisäksi otetaan huomioon se, onko uhri ollut menettelyn johdosta yhteydessä poliisiin tai sosiaaliviranomaiseen ja onko hänellä minkäänlaisia todisteita, viestejä, lääkärintodistuksia tms. Ks. tästä Kaitue et al., 2007 s. 92. Ks. myös HE 41/1998 vp, s. 18 ja 27.

⁴² Tikka, 2001, s. 251 ja Kaitue et al., 2007, s. 91.

⁴³ Kaitue et al., 2007, s. 90.

⁴⁴ HE 41/1998 vp, s. 8 ja Kaitue et al., 2007, s. 91, 92.

vakituisen asunnon tai loma-asunnon, työpaikan tai muun niihin rinnastettavan paikan läheisyydessä oleskelu. Tämä on mahdollista esimerkiksi tilanteissa, joissa henkilö ilmaantuu toistuvasti ilman hyväksyttävää syytä juuri kohteen asunnolle tai muuhun tämän vakiintuneesti käyttämään paikkaan. Jos tuomioistuin määrää henkilön laajennettuun lähestymiskieltoon, se määrittelee määräyksen yhteydessä tarkasti kielletyn paikan tai alueen. Tällöin perusteeton paikalle saapuminen on automaattisesti lähestymiskiellon rikkomista, vaikka tekijä ei kohdistaisi suojattuun mitään toimia.⁴⁵

Lähestymiskielto voidaan määrätä kerrallaan enintään yhdeksi vuodeksi ja sitä voi hakea uudelleen rajoituksetta, jos sen määräämisen edellytykset ovat edelleen voimassa. Uudistaessa se voidaan määrätä enintään kahdeksi vuodeksi. Perheen sisäisen lähestymiskiellon määräämisen voimassaoloaika on puolestaan kolme kuukautta, myös haettaessa sitä uudelleen.⁴⁶

Lähestymiskiellon rikkomisesta rangaistaan RL 16:9 a:n mukaisesti sitä, joka rikkoo hänelle määrättyä lähestymiskieltoa tai väliaikaista lähestymiskieltoa. Koska lähestymiskiellossa on kiellettyä kaikenlainen yhteyden ottaminen, rikkoo jo yksi tällainen teko määrättyä kieltoa. Kiellon rikkominen on virallisen syytteen alainen rikos⁴⁷.

2.1.3 Laiton uhkaus

Laittomaan uhkaukseen syyllistyy RL 25:7:n mukaan se, joka nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella. Uhkauksen täytyy olla tehty sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy pelätä omansa tai toisen henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden puolesta. Uhkauksen täytyy olla sellainen, että se on omiaan synnyttämään pelkoa ja voi antaa aiheutta sellaiseen varuillaanoloon tai varotoimiin, jotka häiritsevät jokapäiväistä elämää. Tällaisia uhkauksia ovat varsinkin sellaiset, jotka saavat uhkauksen kohteen odottamaan itseensä tai läheiseensä kohdistuvaa henkirikosta tai törkeää pahoinpitelyä.⁴⁸ Uhkauksen on siis oltava vakava, jotta se täyttäisi laittoman uhkauksen tunnusmerkistön. Pelkkä epämiellyttävän asian aiheuttamisella uhkaaminen ei täytä tunnusmerkistöä.⁴⁹

---

⁴⁵ HE 41/1998 vp, s. 9 ja Kaitue et al., 2007, s. 91.

⁴⁶ Tikka, 2001, s. 256 ja Kaitue et al., 2007, s. 91. Ks. myös HE 41/1998 vp, s. 8.

⁴⁷ HE 41/1998 vp.

⁴⁸ HE 68/1966 vp, s. 13.

⁴⁹ Frände et al., 2010, s. 351.

Uhkaus voi sisältyä monen rikoksen tunnusmerkistöön. Laiton uhkaus eroaa näistä siinä, että uhkaaminen ei ole laittoman uhkauksen tunnusmerkistössä keino toteuttaa jokin tavoite, vaan rikoksena on jo pelkkä uhkaus itsessään. Mitään muita syitä uhkauksen teolle ei vaadita.⁵⁰

Jotta laittomasta uhkauksesta tuomittaisiin toisen henkilön hengen tai fyysisen koskemattomuuden vaarantamisella uhkaamisesta, on tämän henkilön oltava tiedoksi saavan läheinen, eli lähinnä puoliso tai lapsi. Tällöin uhkauksen ei tarvitse tulla tämän toisen henkilön tietoon.⁵¹ Laiton uhkaus on kuitenkin tässä tilanteessa kohdistettu siihen henkilöön, jolle se on esitetty. Näin ollen laittoman uhkauksen on aina tultava uhkauksen kohteen tietoon täyttääkseen tunnusmerkistön.⁵²

Uhkauksen vakavuuden arviointia ei tehdä objektiivisen, yleisen mittapuun näkökulmasta, vaan teon vakavuutta tulee arvostella uhkauksen kohteena olevan henkilön näkökulmasta. Uhatun on siis pidettävä uhkausta todellisena ja vakavasti otettavana. Uhkaus voidaan toteuttaa sanallisesti, kirjallisesti tai vaikka elein, kuten jo tunnusmerkistön ensimmäinen lause aseiden nostamisesta toista vastaan antaa ymmärtää.⁵³

Laiton uhkaus on lähtökohtaisesti asianomistajarikos, mutta virallinen syyttäjä voi nostaa asiassa syytteen, jos uhkauksessa on käytetty hengenvaarallista välinettä tai erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista.⁵⁴

2.2 Kansainväliset vaikutteet

Syynä suurimpaan osaan uusista kriminalisoinneista on niiden kasvava kansallinen tarve, mutta myöskään kansainvälisiä vaikutteita ei tule unohtaa mietittäessä, miksi jonkin teon tulisi olla rikosoikeudellisesti rangaistavaa ja miten se tulisi rikosoikeudellisesti määritellä. Kansalliseen oikeuteen vaikuttavia kansainvälisiä tekijöitä ovat muun muassa kansainväliset velvoitteet sekä naapurimaiden lainsäädännöstä ja oikeuskäytännöstä otetut mallit. Vainoa-

---

⁵⁰ Nuutila & Majanen, 2013, s. 697.

⁵¹ Frände et al., 2010, s. 351.

⁵² Ollila, 2013, s. 1130.

⁵³ Frände et al., 2010, s. 351.

⁵⁴ Ollila, 2013, s. 1129. Ks. myös Frände et al., 2010, s. 352.

misen osalta muiden Pohjoismaiden käyttämät kriminalisoinnit eivät ole olleet mallina säädettyä suomalaista säännöstä, joten jätän tässä kappaleessa käsittelemättä Norjan ja Tanskan vainoamissäännökset. Ruotsin kriminalisointia käsittelemän omassa luvussaan⁵⁵.

Erityisesti mietittäessä vainoamisen kriminalisoinnin kansainvälisiä vaikutteita, on lisäksi otettava huomioon Yhdysvallat. Yhdysvaltoja voidaan pitää tietynlaisena vainoamisen kriminalisoinnin pioneerina ja sen esimerkkiä on seurattu myös Euroopan valtioissa niiden säättäessä ja kehittäessä tunnusmerkistöjään.⁵⁶

2.2.1 Yhdysvallat

Kuten jo johdanto-osassa käsittelemäni lyhyesti, varsinainen vainoamista kuvaava termi otettiin yleiseen käyttöön 1980-luvun lopun Yhdysvalloissa.⁵⁷ Rikoslain alaista vainoamisesta tuli 1990-luvulla, jolloin huomattiin, että vainoamiskäyttäytymisessä on hyvin usein läsnä väkivallan mahdollisuus. Näin käyttäytymisestä katsottiin tarpeelliseksi pystyä rankaisemaan ennen kuin se johtaisi vakavampiin seurauksiin. Samalla huomioitiin teon negatiivinen vaikutus uhrin jokapäiväiseen elämään.⁵⁸

Yhdysvalloissa vainoamisen sääti rangaistavaksi ensimmäisenä Kalifornian osavaltio vuonna 1990.⁵⁹ Kolmen vuoden kuluttua tästä, vuonna 1993 suurin osa Yhdysvaltojen osavaltioista oli ottanut vainoamista koskevan säännöksen rikoslainsäädäntöönsä. Vuonna 1993 Yhdysvalloissa säädettiin lisäksi liittovaltiotasoinen vainoamissäännös (Model Stalking Code), jonka mukaiseksi kaikkien osavaltioiden on täytynyt muuttaa omat vainoamista koskevat säännöksensä.⁶⁰ Vuonna 1994 muutettu Kalifornian vainoamissäännös kuuluu alkuperäismuodossaan seuraavasti:

---

⁵⁵ Pienenä kuriositeettina voidaan kuitenkin sanoa, että Tanskassa vainoaminen on ollut rikosoikeudellisesti rangaistavaa jo vuodesta 1933, ja Norjassakin jo vuodesta 1955. Ks. näiden osalta Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 63 ja Van der Aa, Römkens, 2013, s. 239.

⁵⁶ Van der Aa & Römkens, 2013, s. 241, 248.

⁵⁷ Purcell et al. 2004a, s. 157, 160. Ks. myös Meloy, 1998, s. 4, sekä Björklund, 2010, s. 24.

⁵⁸ Saunders, 1998, s. 25. Murhattu näyttelijätär oli Rebecca Schaeffer. Hänet murhattiin vainoamisen seurauksena 1989. Ks. myös Rosenfeld, 2000, s. 530 ja Meloy, 1998, s. 4.

⁵⁹ Meloy, 1998, s. 4.

⁶⁰ Van der Aa & Römkens, 2013, s. 249. 1990-luvun aikana 50 USA:n osavaltiota kriminalisoi vainoamisen. Ks. tästä Rosefeld, 2000, s. 544.

”Any person, who willfully, maliciously and repeatedly follows or harasses another person and who makes a credible threat with the intent to place that person in reasonable fear for his or her safety, or the safety of his or her immediate family, is guilty of the crime of stalking.”⁶¹

Vaikka vainoamisen määrittely vaihtelee riippuen osavaltiosta⁶², yhdysvaltalaisen perusmuotoisen vainoamissäännöksen tunnusmerkkeinä ovat tahallisuus, pahantahtoisuus ja toistuvuus. Tunnusmerkistö on jätetty tekotavoiltaan avoimeksi. Ainoina tarkentavina kriteereinä tekotavoille on, että tekijä seuraa tai häiritsee toista, *sekä* tekee uskottavan uhkauksen, tarkoituksenaan pelotella uhria. Lisäksi vaaditaan, että toiminnan seurauksena uhrilla on perusteltu syy pelätä itsensä tai läheistensä turvallisuuden puolesta. Näin lainsäätäjä on jättänyt varsinaisten tekotapojen tulkinnan lähes kokonaan tuomioistuimelle.⁶³

Vaikka yhdysvaltalainen säännös on tekotavoiltaan hyvin avoin, kovinkaan moni vainoamistapaus ei ole edennyt syytteeseen asti, sillä tunnusmerkistössä oleva uhka-vaatimus rajaa suuren osan tapauksista syyteoikeuden ulkopuolelle. Kun tunnusmerkistön täyttymiseksi vaaditaan, että uhri on pelännyt henkensä tai terveytensä vakavan vahingoittumisen puolesta, jää sellaiset teot säännöksen soveltamisen ulkopuolelle, jotka ovat vain muutoin uhrin elämää häiritseviä.⁶⁴ Erään amerikkalaisen tutkimuksen mukaan oikeuteenkin edenneistä tapauksista vain noin puolet johtavat tuomioon ja noin kolmasosa tuomioista on vankeustuomioita⁶⁵.

Yleisin yhdysvaltalainen malli edellyttää, että tekijän *tarkoituksena* on uhkailla tai pelotella uhria. Suurimmassa osassa osavaltioita voimassa oleva säännös lisäksi edellyttää, että uhrille muodostuu perusteltu syy pelätä henkensä tai fyysisen turvallisuutensa puolesta. Tämän kriteerin tarpeellisuudesta on käyty keskustelua monella taholla. Vain muutamassa osavaltiossa on voimassa säännös, joka ei edellytä, että vainoaminen aiheuttaisi pelkoa.⁶⁶

Fyysisen vahingon pelkoa vainoamisen rangaistavuuden kriteerinä on pidetty liian ankarana ja on katsottu, että tällainen vaatimus sulkee rangaistavan käyttäytymisen ulkopuolelle liian

---

⁶¹ Saunders, 1998, s. 28–32.

⁶² Meloy, 1998, s. 2 ja Tjaden & Thoennes, 1998, s. 1.

⁶³ Meloy, 1998, s. 3. Ks. myös Sheridan & Davies, 2001, s. 4.

⁶⁴ Sheridan & Davies, 2001, s. 4.

⁶⁵ Tjaden & Thoennes, 1998, s. 10.

⁶⁶ Dennison & Thomson, 2002, s. 544. Ks. myös Sheridan & Davies, 2001, s. 4.

monta menettelyä. Toisaalta on myös kritisoitu, että säännös, jossa menettelyn rangaistavuuden määrittelee uhrin reaktio, voi johtaa helposti säännöksen väärinkäyttöksiin.⁶⁷ Eräässä tutkimuksessa monet kohdehenkilöt eivät pitäneet tekijän menettelyä vainoamisena, jos he eivät kokeneet fyysisen tai psyykkisen hyvinvointinsa olevan uhattuna. Näistä henkilöistä 72,7 prosenttia oli lisäksi sitä mieltä, että tungettelevan käyttäytymisen joka ei ole uhkaavaa, ei tulisi olla laitonta.⁶⁸

Koska Yhdysvallat ovat kriminalisoineet vainoamisen ensimmäisten joukossa, on suurin osa vainoamista koskevista tutkimuksista sieltä lähtöisin. Yhdysvaltalaisessa lainsäädännössä on myös tämän vuoksi jo otettu huomioon vainoamisen suhde mielenhäiriöihin ja muun muassa Kalifornia muokkasi lainsäädäntöään niin, että vainoamiseen syyllistyneet voitiin osoittaa vankilan sijasta psykiatriseen hoitoon. Laitoshoidon on todettu olevan sakko- tai vankeusrangaistusta tehokkaampi estokeino vainoamisen jatkumiselle, mutta koska se yleensä kestää kauemmin kuin vainoamisesta useimmiten langetettu normaalirangaistus, sen on katsottu olevan joissain tapauksissa vastoin syytetyn vapausoikeuksia.⁶⁹

2.2.2 Istanbulin sopimus

Istanbulin sopimus on Euroopan neuvoston (EN) yleissopimus. Jotta sopimuksen merkitys olisi helpompi ymmärtää, käyn ensin hyvin lyhyesti läpi, mikä on Euroopan neuvoston roolin sen jäsenvaltioiden kannalta. EN on eurooppalaisten itsensä luoma järjestö, johon kuuluu 47 jäsenvaltiota. EN on keskittynyt lähes koko olemassaolonsa ajan ihmisoikeuksien suojeluun. Tätä toteuttaakseen sen tehtävänä on oikeuksien suojelun rinnalla myös laajentaa näiden oikeuksien suojelua ja harmonisoida jäsenvaltioiden lainsäädäntöjä.⁷⁰

EN laatii normeja useilla eri aloilla. Sen työn tuloksena syntyy yleissopimuksia, jotka sitovat jäsenvaltioita. Sopimukset voivat olla joko kaikkia jäseniä sitovia tai sellaisia osittaissopimuksia, joihin liittyy vain osa jäsenvaltioista. Joihinkin sopimukseen voi liittyä myös EN:n

---

⁶⁷ Dennison & Thomson, 2002, s. 545.

⁶⁸ Dennison & Thomson, 2002, s. 551–552.

⁶⁹ Rosefeld, 2000, s. 544.

⁷⁰ Suomen ulkoasiainministeriö – Euroopan neuvoston synty ja kehitys. Ks. myös Eduskunta – EN parlamentaarinen yleiskokous.

ulkopuolisia maita. Tähän mennessä yleissopimuksia on solmittu noin 200 kappaletta. Sopimusten lisäksi EN antaa jäsenmaitaan ohjailevia suosituksia.⁷¹

Vainoamisen kriminalisointia pidettiin integroituna ihmisoikeuskysymyksenä Euroopan maissa, sillä EN yleissopimus nauttii kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (yleissopimus)⁷² on lähtöisin ihmisoikeudellisesta tarpeesta suojata naisia sukupuoleen kohdistuvalta väkivallalta.⁷³ Se on ensimmäinen eurooppalainen oikeudellisesti sitova, nauttii kohdistuvaa väkivaltaa koskeva sopimus. Se on myös kansainvälisesti erittäin merkittävä sopimus ja se täydentää ja laajentaa nauttii kohdistuvan väkivallan poistamiseksi annettuja kansainvälisiä normeja.⁷⁴ Istanbulin sopimus on sekä ihmisoikeussopimus että rikosoikeudellinen sopimus ja sen aihetta pidettiin hyvin ajankohtaisena, kun otettiin huomioon kansainvälisesti vallitseva tilanne, sekä myös Suomen näkökulmasta kansalliset olot nauttii kohdistuvan väkivallan osalta.⁷⁵

Sopimus asetettiin allekirjoitettavaksi 11.5.2011, jolloin Suomi allekirjoitti sopimuksen hyväksymisvaraamin.⁷⁶ Yleissopimuksen oli määrä tulla kansainvälisesti voimaan sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta siitä, kun kymmenen allekirjoittajavaltiota on ratifioinut tai hyväksynyt sen. Se tuli kansainvälisesti voimaan 1.8.2014.⁷⁷ Vuoden 2015 huhtikuuhun mennessä 17 jäsenvaltiota oli ratifioinut sopimuksen. Suomen osalta sopimus astuu voimaan 1.8.2015.⁷⁸

Yleissopimuksessa on 12 lukua ja 81 artiklaa. Sen vainoamista koskeva 34 artikla edellyttää, että sopimuspuolet toteuttavat lainsäädännölliset ja muut toimet, jotta toiseen henkilöön kohdistuva tahallinen ja toistuva uhkaava käyttäytyminen kriminalisoidaan. Artiklassa lisäksi vaaditaan, että rangaistavaksi säädettävän käyttäytymisen on oltava sellaista, että se saa kohteena olevan henkilön pelkäämään turvallisuutensa puolesta. Valtiot voivat neuvoston määräyksiä implementoidessaan varata itselleen oikeuden säätää teoille muita kuin rikosoikeudellisia seuraamuksia edellyttäen, että ne ovat tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia.⁷⁹

---

⁷¹ Suomen ulkoasiainministeriö – Euroopan neuvosto ja Eduskunta – EN parlamentaarinen yleiskokous.

⁷² CETS 210; Istanbulin sopimus.

⁷³ Van der Aa & Römkens, 2013, s. 234, 246.

⁷⁴ HE 155/2014 vp, s. 4.

⁷⁵ Ulkoasiainministeriö – uutiset.

⁷⁶ HE 19/2013 vp, s. 23.

⁷⁷ HE 155/2014 vp, s. 1.

⁷⁸ Council of Europe – Treaty Office.

⁷⁹ HE 19/2013 vp, s. 23. Ks. Explanatory Report kohta 186.

Yleissopimukseen liittyy selitysmuistio (Explanatory Report), joka ei ole oikeudellisesti sitova.⁸⁰ Siinä on kuitenkin selitetty tarkemmin, minkälaisella kriminalisoinnilla yleissopimuksen mukainen teko tulisi toteuttaa kansallisessa lainsäädännössä, jotta se vastaisi tarpeeksi tarkasti sopimuksessa tarkoitettua. Selitysmuistion kohdissa 182–185 on tarkennettu, mitä kansalliselta lainsäätäjältä vaaditaan, jotta vainoaminen tulisi oikealla tavalla kriminalisoiduksi.⁸¹

Kohdan 182 mukaan vainoaminen on toiseen henkilöön kohdistettua tahallista ja toistuvaa uhkaavaa käyttäytymistä, joka saa tämän pelkäämään turvallisuutensa puolesta. Vainoaminen sisältää kaikki toiseen henkilöön kohdistetut uhkaavat käyttäytymismuodot, joiden johdosta kohdehenkilö voi alkaa pelätä. Kohdassa on lueteltu esimerkkejä, minkälaista uhkaava käyttäytyminen voi olla. Esimerkkeinä on mainittu muun muassa toistuva seuraaminen sekä ei-toivotut yhteydenotot. Seuraamista voi olla muun muassa uhrin perässä kulkeminen, hänen työpaikallaan tai hänen usein käymissään tiloissa, kuten harrastustiloissa, oleskeleminen, sekä uhrin seuraaminen ja tarkkaileminen internetin välityksellä. Yhteydenottoihin on niin ikään luettu kuuluvaksi minkä tahansa käytettävissä olevan viestintävälineen kautta tapahtuva pyrkimys aktiiviseen yhteydenpitoon.⁸²

Kohta 183 selventää uhkaavan käyttäytymisen koskevan myös esimerkiksi toisen omaisuuden kohdistuvaa ilkivaltaa, toisen eläimeen kohdistuvia tekoja, sekä jälkien jättämistä sen merkiksi, että vainoaja on käynyt uhrin läheisyydessä ja hänen yksityisyyden suojan suojaamassa paikassa. Väärän henkilöllisyyden käyttäminen sekä väärin tietojen levittämisen on myös katsottu kuuluvan uhkaavaan käyttäytymiseen. Kohdat 184 ja 185 selventävät teon olevan tahallista ja tarkoituksellista, sekä toistuvaa. Uhrin lisäksi määräyksiä voidaan soveltaa niin, että myös uhrin läheiset voivat olla vainoajan uhkaavan käyttäytymisen kohteena.⁸³

---

⁸⁰ TM, 2013, s. 24.

⁸¹ Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 36. Ks. Explanatory Report.

⁸² Van der Aa & Römkens, 2013, s. 251. Ks. myös HE 19/2013 vp, s. 23. Explanatory Report kohta **182** alkuperäisessä muodossaan: ”This article establishes the offence of stalking, which is defined as the intentional conduct of repeatedly engaging in threatening conduct directed at another person, causing her or him to fear for her or his safety. This comprises any repeated behaviour of a threatening nature against an identified person which has the consequence of instilling in this person a sense of fear. The threatening behaviour may consist of repeatedly following another person, engaging in unwanted communication with another person or letting another person know that he or she is being observed. This includes physically going after the victim, appearing at her or his place of work, sports or education facilities, as well as following the victim in the virtual world (chat rooms, social networking sites, etc.). Engaging in unwanted communication entails the pursuit of any active contact with the victim through any available means of communication, including modern communication tools and ICTs.”.

⁸³ HE 19/2013 vp, s. 23. Explanatory Report, kohdat 183–185 alkuperäisinä:

Istanbulin sopimuksen vainoamista koskevan artiklan sanamuoto on varsin epätarkka sen suhteen, mitä tekoja sen perusteella olisi tarkoitus säätää rangaistavaksi.⁸⁴ Lisäksi selitysmuistiossa esitetyt tekotavat ovat todella monipuolisia ja niitä on todella suuri määrä. Selvää on, että sopimuksen ratifioimiseksi tulee säätää kyseisenlainen häiriökäyttäytyminen rangaistavaksi, mutta ongelmalliseksi muotoutuu se, minkälaisia tekoja säännökseen otetaan mukaan. Säännöksen ei tulisi mielestäni olla liian suppea, jotta sopimuksessa edellytetty käytös todella tulee rangaistavaksi. Vaikka sopimuksessa on mainittu vaihtoehtona myös muut kuin lainsäädännölliset toimet, ei tekoa varsinaisesti pysty määrittelemään rangaistavaksi muutoin kuin lainsäädännöllisillä toimilla.

Vainoamispykälän kirjoitusasussa on vaihtelua eri jäsenmaiden välillä. Tiettyt maat ovat ottaneet mallia yhdysvaltalaisesta tavasta kriminalisoida vainoaminen ja ottaneet pykälään vain monitulkintaisen termin ”vainota” tai ”ahdistella” ja jättäneet tekotavat täysin tuomioistuimien tulkinnan varaan. Toiset valtiot ovat olleet uskollisempia yleissopimukselle, ja ottaneet tunnusmerkistöön esimerkkilistan vainoamisteoista.⁸⁵

---

¹⁸³ Furthermore, threatening behaviour may include behaviour as diverse as vandalising the property of another person, leaving subtle traces of contact with a person’s personal items, targeting a person’s pet, or setting up false identities or spreading untruthful information online.

¹⁸⁴ To come within the remit of this provision, any act of such threatening conduct needs to be carried out intentionally and with the intention of instilling in the victim a sense of fear.

¹⁸⁵ This provision refers to a course of conduct consisting of repeated significant incidents. It is intended to capture the criminal nature of a pattern of behaviour whose individual elements, if taken on their own, do not always amount to criminal conduct. It covers behaviour that is targeted directly at the victim. However, Parties may also extend it to behaviour towards any person within the social environment of the victim, including family members, friends and colleagues. The experience of stalking victims shows that many stalkers do not confine their stalking activities to their actual victim but often target any number of individuals close to the victim. Often, this significantly enhances the feeling of fear and loss of control over the situation and therefore may be covered by this provision.”

⁸⁴ Istanbulin sopimus, 34 artikla: ”Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että toiseen henkilöön kohdistuva tahallinen ja toistuva uhkaava käyttäytyminen, joka saa tämän henkilön pelkäämään turvallisuutensa vaarantumista, säädetään rangaistavaksi”.

⁸⁵ Van der Aa & Römkens, 2013, s. 241. Avoin tunnusmerkistö on käytössä mm. Belgiassa, Italiassa, Luxemburgissa, Maltalla, Alankomaissa, Puolassa ja Iso-Britanniassa.

3. Vainoaminen Ruotsissa

3.1 Kriminalisointi

3.1.1 Tausta

Ruotsin vainoamissäännös on Pohjoismaista lähinnä Suomea siinä mielessä, että se on suhteellisen uusi ja siihen sisältyy samanlaisia tekotapoja kuin Suomessa rangaistavaksi säädettyssä menettelyssä. Ruotsin säännös kuitenkin sisältää tekotapoina listan muista rikoslaissa olevista tunnusmerkistöistä, joiden täyttävää toimintaa voidaan toistuessaan pitää vainoamisena. Suomessa ei siten otettu varsinaisesti mallia Ruotsin säännöksestä, vaan enemmänkin Euroopan neuvoston yleissopimuksessa esitetystä muotoilusta.

Ennen vainoamisen kriminalisointia Ruotsissa käytiin hyvinkin samansuuntaisia keskusteluja kriminalisoinnin tarpeellisuudesta kuin Suomessakin. Statens Offentliga Utredningar (SOU) -raportissa erilliskriminalisointia perusteltiin sillä, että vaikka vainoamisteot täyttivät jo monen voimassa olevan lain säännöksen tunnusmerkistön, osa teoista jäi kuitenkin tavanomaisuudessaan rangaistavuuden ulkopuolelle.⁸⁶ Siinä lisäksi mainittiin vainoamisen olevan niin vaikeasti tulkittava rikos, että se tarvitsee oman kriminalisointinsa, jotta pystyttäisiin vastaamaan vainoamisen asettamiin haasteisiin, joihin voimassa oleva laki ei pysty vastaamaan.⁸⁷ Perusteluna vainoamisen erilliskriminalisoinnille esitettiin myös, että yksittäisinä rikoksina vainoamisen osateot saattoivat olla hyvinkin lievästi rangaistavia, ja kokonaiskuvan huomioonottaminen oli mahdotonta.⁸⁸

Vainoamisen erilliskriminalisoinnin säätämisen tarpeellisuuden perusteluissa on kiinnitetty huomiota siihen, että lain ensisijaisena tarkoituksena olisi poistaa vainoamisen uhka ja saada tekijät lopettamaan vainoaminen. Pelkkä uhrien jälkikäteinen avustaminen ei olisi näin ollen riittävää. Perusteluissa mainittiin, että SOU:n raporttia tulisi tulkita peruslähtökohtana sille, millaisilla keinoilla vainoamiseen tulisi puuttua. Valittavina vaihtoehtoina tulisi olla joko rangaistus tai hoito.⁸⁹

---

⁸⁶ SOU, 2008, s. 121–122.

⁸⁷ SOU, 2008, s. 124.

⁸⁸ Björkman Collin, 2009, s. 79.

⁸⁹ Sørensson, 2011, s. 27.

SOU:n raportissa viitataan puhelinkyselyyn, jonka Brottsförebyggande rådet (Brå) toteutti vuonna 2005. Siinä 4000 haastattelusta henkilöstä 9 prosenttia sanoi tulleen elämänsä aikana vainotuksi, ja 3 prosenttia sanoi tulleen vainotuksi haastatteluvuonna⁹⁰. Tämä tarkoittaa, että noin joka kymmenes ruotsalainen on kokenut tulleen vainotuksi elämänsä aikana⁹¹. Brå:n tutkimuksessa kolmannes vainotuksi tulleista oli ilmoittanut häirinnästä poliisille, mutta vain yksi viidesosa ilmoituksista johti tekijän rankaisemiseen⁹².

Vainoamista koskevan kriminalisoinnin katsottiin olevan erittäin tärkeä työkalu niin uhrien auttamisessa kuin ahdistavan vainoamiskäyttäytymisen vähentämisessä. Kokonaisvaltaisen kriminalisoinnin katsottiin lisäksi olevan hyödyksi kaikille toimijoille, kun eri teot saataisiin koottua yhdeksi rikokseksi. Näin kaikki eri toimijat pystyisivät tekemään läheisempää yhteistyötä kielletyn toiminnan lopettamiseksi. Erilliskriminalisoinnin tarvetta perusteltiin lisäksi sillä, että moni muu Euroopan unionin valtio oli jo kriminalisoinut vainoamisen.⁹³

Vuonna 2010 hallitus antoi eduskunnalle esityksen, jossa ehdotettiin vainoamisen kriminalisoinnin säätämistä lakiin. Ehdotuksessa vainoamisen erilliskriminalisointia perusteltiin sillä, että voimassa olevilla säännöksillä ei voitu rangaista psyykkistä pahoinvointia aiheuttavaa systemaattisesti toistettua ei-toivottua yhteydenottoa. Lisäksi katsottiin tarpeelliseksi, että tällainen käytös tulisi olla kriminalisoitu itsessään, ilman että ensin joudutaan hakemaan lähestymiskieltoa. Tämän perusteiksi lausuttiin, että toistuvat teot loukkaavat toisen henkilön yksityisyyttä siinä määrin, että niistä tulisi voida langettaa rangaistus.⁹⁴

3.1.2 Kriminalisoinnin muoto

Ruotsissa vainoaminen säädettiin rangaistavaksi 1.10.2011 voimaantulleella lain muutoksella, jolla rikoslain 4. lukuun lisättiin uusi vainoamista koskeva säännös 4 b §. Vuonna 2013 säännöksen tekotapoihin lisättiin loukkaavaa valokuvausta koskeva kohta.⁹⁵ Säännös kuuluu vapaasti suomennettuna seuraavasti:

---

⁹⁰ SOU, 2008, s. 127 ja 355, ks. Brå, 2006, s. 8.

⁹¹ Start/Nytt från Brå.

⁹² Brå, 2006, s. 15–16.

⁹³ SOU, 2008, s. 128.

⁹⁴ Prop. 2010, s. 67. Ks. myös SOU, 2008, s. 129.

⁹⁵ Alkuperäinen säädös:

”Den som förföljer en person genom brottsliga gärningar som utgör 1) misshandel enligt 3 kap. 5 § eller försök till sådant brott som inte är ringa, 2) olaga tvång enligt 4 kap. 4 § första stycket, 3) olaga hot enligt 4 kap. 5 § första stycket, 4)

Se, joka vainoaa toista rikollisella teolla, joka muodostuu 1) pahoinpitelystä joka ei ole vähäinen tai sen yrityksestä, 2) laittomasta pakottamisesta, 3) laittomasta uhkauksesta, 4) kotirauhan rikkomisesta tai laittomasta tunkeutumisesta, 5) loukkaavasta valokuvauksesta 6) häirinnästä, 7) seksuaalisesta häirinnästä, 8) vahingonteosta tai sen yrityksestä, 9) lievästä vahingonteosta tai 10) lähestymiskiellon rikkomisesta, jos kukin mainituista teoista on osa henkilön integriteetin toistuvaa loukkaamista, on tuomittava vainoamisesta vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi. Ruotsissa minimi vankeusrangaistus on 14 päivää⁹⁶.

Vainoamissäännökseen haluttiin ottaa sellaiset jo laissa olevat rikokset, jotka tyypillisesti voivat olla vainoamisen osatekoja. Sellaiset rikokset jätettiin tekotapojen listan ulkopuolelle, jotka toisaalta voivat olla osa vainoamista, mutta jotka yksittäinkin ovat suhteellisen ankarasti rangaistavia. Näistä rikoksista katsottiin olevan tarpeellista tuomita edelleen erikseen.⁹⁷ Koska vainoaminen ei ole yhtä vakava rikos kuin törkeä rauhanloukkaus (grov fridskränkning, BrB 4 kap. 4 a § 1 st.) tai törkeä naisrauhanloukkaus (grov kvinnofridskränkning, BrB 4 kap. 4 a § 2 st.) tulevat nämä rikokset tuomittaviksi yhdessä vainoamisen kanssa sellaisessa tilanteessa, jossa molempien rikosten tunnusmerkistö täyttyy.⁹⁸

Säännös otettiin Ruotsin rikoslakiin sellaisessa muodossa, joka eroaa muista vapauteen kohdistuvien rikosten kriminalisoinneista. Säännöksessä on lueteltu tyhjentävästi kaikki eri rikokset, joiden tunnusmerkistön täyttävällä, toistuvalla käyttäytymisellä voidaan syyllistyä vainoamiseen.⁹⁹ Kyseisenlainen muoto katsottiin kaikkein selkeimmäksi tavaksi osoittaa kaikki mahdolliset tavat, joilla vainoamiseen voidaan syyllistyä. Tarkentavana kriteerinä on, että tekojen tulee olla toistuvia ja ne tulee kohdistaa yhteen ja samaan henkilöön, loukaten

---

hemfridsbrott eller olaga intrång enligt 4 kap. 6 §, 5) kränkande fotografering enligt 4 kap. 6 a §, 6) ofredande enligt 4 kap. 7 §, 7) sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 §, 8) skadegörelse enligt 12 kap. 1 § eller försök till sådant brott, 9) åverkan enligt 12 kap. 2 § första stycket, eller 10) överträdelse av kontaktförbud enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud döms, om var och en av gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet, för olaga förföljelse till fängelse i högst fyra år.” Lag (2013:366).

⁹⁶ Prop. 2010, s. 78.

⁹⁷ Prop. 2010, s. 68.

⁹⁸ Sørensson, 2011, s. 34.

⁹⁹ Sørensson, 2011, s. 30.

hänen henkilökohtaista integriteettiään.¹⁰⁰ Säännöksessä edellytetään konkreettista integriteetin loukkausta.¹⁰¹

Mitään yleistä sääntöä sille, kuinka kauan vainoamisen tulee kestää tai kuinka monta tekoa täytyy olla tehtynä, jotta menettely katsottaisiin vainoamiseksi, ei ole olemassa. Arvostelussa täytyy ottaa huomioon tekojen vakavuus ja intensiivisyys. Nämä kaikki vaihtelevat eri menettelyjen välillä. On kuitenkin huomattava, että vainoamisen osatekoja täytyy olla vähintään kaksi, jotta tunnusmerkistö täyttyy.¹⁰²

SOU ehdotti esityksessään, että lakiin otettaisiin tavallisen vainoamisen ohelle säännös törkeästä vainoamisesta, johon syyllistyisi sellainen henkilö, joka tekee korkeasti rangaistavia osatekoja, kohdistaa uhriin väkivaltaa tai uhkaa väkivallalla, tai jos vainoaminen on kestänyt erityisen kauan. Lisäksi teon olisi tehnyt ehdotuksen mukaan törkeäksi se, jos tekijä on aiemmin kohdistanut uhriin rikoksia tai jos rikoksesta kärsii myös lapset. Teon intensiivisyys voisi myös tehdä teosta törkeän. Törkeästä tekomuodosta ehdotettiin rangaistusasteikoksi vankeutta kuudesta kuukaudesta neljään vuoteen.¹⁰³ Tällaista törkeää tekemuotoa ei kuitenkaan otettu lakiin, vaan vainoamisen perusmuodon maksimirangaistukseksi otettiin tuo ehdotettu neljä vuotta vankeutta.

Vuonna 2013 ruotsalainen kansanpuolue (folkpartiet) teki lakiehdotuksen, jossa vaadittiin parempaa turvaa vainoamista vastaan. Ehdotuksessa oli monia parannusehdotuksia, joista yhdessä ehdotettiin pykälän laajentamista tekotapojen osalta lisäämällä siihen muun muassa kunnianloukkaus, solvaus ja petos.¹⁰⁴ Lisäksi samana vuonna säännöstä muutettiin niin, että sen tekotapalistaan lisättiin loukkaava valokuvaus. Tämänkaltainen uudistusehdotus ja toteutettu lainuudistus antavat aihetta sen miettimiselle, onko pykälässä oleva tyhjentävä tekolettelu kuitenkaan sellainen, joka pysyy mukana yhteiskunnallisissa muutoksissa ja uusien tekotapojen kehittymisessä. Jos tekotapojen listaan kirjataan aina uusia tekotapoja, voi säännöksestä tulla jo nykyistäkin raskaampi ja vaikealukuisempi. Oma kritiikkini säännöksen muotoa kohtaan pohjautuu sille näkökulmalle, että Suomen vainoamissäännös on teko-tavoiltaan avoin. Koska itse näen avoimen tunnusmerkistön vainoamisen rangaistavuuden

---

¹⁰⁰ Prop. 2010, s. 71. Ks. myös SOU 2008, s. 130. SOU:n ehdotuksessa olisi säännökseen lisäksi sisällytetty mm. kunnianloukkaus, solvaus ja vahingonteko. Ks. tästä SOU, 2008, s. 131–133.

¹⁰¹ Sørensson, 2011, s. 34.

¹⁰² SOU, 2008, s. 340. Ks. myös Prop. 2010, s. 77.

¹⁰³ SOU, 2008, s. 135.

¹⁰⁴ Folkpartiet, 2013, s. 6. Ks. aiempi alaviite, SOU ehdotti näitä jo ennen lain säätämistä.

kannalta tarpeelliseksi, olisin kaivannut Ruotsin valitsemaalle säännökselle hieman tarkempia perusteluita. Säännöksen joustamatonta muotoa ei ole kritisoitu ruotsalaisissa vainoamissäännöstä koskevissa kirjoituksissa.

3.2 Kriminalisoinnin toimivuus käytännössä

Ruotsissa vainoamissäännöstä on sovellettu sen voimaantulon jälkeen suhteellisen vähän. Vuonna 2012 tehtiin noin 900 rikosilmoitusta vainoamisesta ja vuonna 2013 melkein 800. Vuoden 2014 heinäkuuhun mennessä kuluneen vuoden aikana oli tehty jo yli 300 rikosilmoitusta. Suurin osa ilmoitetuista rikoksista ei päätenyt tuomioistuimeen asti. Vuosina 2011–2013 yhteensä 263 tapauksessa nostettiin syyte ja näistä noin puolesta annettiin tuomio.¹⁰⁵

Rikosilmoituksissa, jotka oli tehty vainoamisesta, noin 350:ssä oli kirjattu myös ilmoitus vähintään yhdestä muusta rikoksesta. Useimmiten kyse oli kuitenkin ahdistelusta tai sellaisesta rikoksesta, joka sisältyi vainoamiseen.¹⁰⁶ Vaikka rikosilmoituksia tehtiin paljon, niiden määrää pidettiin kuitenkin odotettua vähempänä. Odotukset perustuivat Brå:n aiemmin, vuonna 2006 tekemään kyselyyn, jonka mukaan silloisista vainoamista kokeneista uhreista 30 prosenttia ilmoitti asiasta poliisille. Vainoamisesta kirjattiin odotuksia vähemmän rikosilmoituksia. Syyksi uskottiin, että monet ilmoitetut rikokset eivät täyttäneet vainoamisen tunnusmerkistöä tai niiden katsottiin täyttävän ennemminkin esim. laittoman uhkauksen tai ahdistelun tunnusmerkistöt. Lisäksi monet vainoamisen osateot voivat olla vaikeasti näytettävissä toteen.¹⁰⁷

Brå teki vuoden 2015 alussa tutkimuksen, jossa selvitettiin kuinka vainoamissäännös oli toiminut ja kuinka sitä oli sovellettu sen ensimmäisinä voimassaolovuosina. Vainoamisen niin sanottuina alarikoksina oli yleisimmin lähestymiskiellon rikkominen ja ahdistelu. Keskimääräinen alarikosten lukumäärä vainoamisrikoksissa oli noin viisi, vaihdellen yhdestä rikoslajista useampaan sataan. Tapauksissa, joissa oli useampi sata alarikosta, tekijä rikkoi hänelle määrättyä lähestymiskieltoa olemalla satoja kertoja yhteydessä uhriin. Myöskin vai-

---

¹⁰⁵ Begränsad effekt av nya lagregler mot stalking. Ks. myös Brå 2015, s. 33–37.

¹⁰⁶ Brå, 2015, s. 33.

¹⁰⁷ Brå, 2015, s. 34–35, 54.

noamisen kesto vaihteli suuresti, kahdesta päivästä kahteen vuoteen, keskimääräisen pituuden ollessa kolme kuukautta. Kolmessa tapauksessa neljästä vainoamisesta tuomittu tuomiin samalla jostakin toisesta rikoksesta. Useimmiten kyseessä on samankaltainen rikollisuus jotakin toista uhria kohtaan, tai sitten kyseessä on liikennerikkomukset, huumerikokset tai rikokset virkavaltaa vastaan. Rangaistusten osalta melkein puolessa tuomioista rangaistuksena oli vankeutta, jonka keskimääräinen pituus oli neljä kuukautta.¹⁰⁸

Monet syyttäjät ja tuomarit kokivat vainoamissäännöksen soveltamisen monella tapaa vaikeaksi tai haastavaksi. Syitä tälle on monia. Varsinkin rikoksen vaikeaselkoisuus jo itsessään teki pykälän säätämisestä vaikeaa. Lisäksi säännöstä soveltaville virkamiehille ei annettu tarpeeksi ohjeistusta siitä, kuinka tunnusmerkistöä sovelletaan. Syyttäjiä ei erityisemmin koulutettu soveltamaan säännöstä, eikä varsinkaan tunnusmerkistön täyttävän menettelyn alarajasta informoitu tarpeeksi selkeästi¹⁰⁹

Monen negatiivisen puolen lisäksi säännöksen parissa työskennelleet huomasivat myös joi-takin positiivisia puolia. Yhtenä positiivisena puolena nähtiin, että vihdoinkin kun vainoamiskäyttäytyminen oli rangaistavaa, se edesauttoi sen alarikoksista annettujen rangaistusten koventamisessa. Lisäksi minimirangaistuksen rajauksen helpottuminen koettiin positiiviseksi puoleksi. Brå:n kyselyyn vastanneet virkamiehet olivat lisäksi pitäneet mielessä, että vaikeasti määriteltävän rikoksen kriminalisoinnin soveltamisessa ja sen toimivuuden kannalta on oltava realistiset odotukset.¹¹⁰

3.3 Esimerkkitapauksia

Esitän seuraavaksi lyhyesti kolme vainoamistapausta ruotsalaisesta oikeuskäytännöstä. Vaikka Ruotsin kriminalisointi hieman eroaa suomalaisesta kriminalisoinnista, ovat tekotavat hyvinkin samanlaisia, jonka vuoksi on hyvä nähdä, millaiselta jo hieman vakiintuneempi oikeuskäytäntö näyttää. Samalla voidaan ehkä saada myös esimerkkejä siitä, minkälaiseksi rangaistuskäytäntö saattaa myös kotimaisessa oikeuskäytännössä muotoutua.

---

¹⁰⁸ Brå, 2015, s. 39, 42–45, 50–51, 69.

¹⁰⁹ Brå, 2015, s. 54, 71–73.

¹¹⁰ Brå, 2015, s. 74–76.

Skaraborgin käräjäoikeuden tuomiossa uhrin ex-avopuoliso oli kahden kuukauden aikana lähettänyt hänelle parikymmentä tekstiviestiä ja Facebook-viestiä, soittanut hänelle lukuisia kertoja ja ajanut hänen asuntonsa ulkopuolelle. Tekijä oli myös uhkaillut uhria sanallisesti. Uhri oli hakenut tekijälle lähestymiskiellon ja tekijä oli aiemmin tuomittu ainakin pahoinpitelystä ja laittomasta uhkauksesta uhria kohtaan. Tuomioistuimien tuomitsi tekijän vainoamisesta ja muista rikoksista yhteiseen kahdeksan kuukauden vankeusrangaistukseen, joista neljä kuukautta katsottiin kohdistuvan vainoamiseen.¹¹¹

Svean hovioikeuden ratkaisemassa tapauksessa pari oli eronnut puolen vuoden seurustelun jälkeen. Tekijä oli ottanut tämän jälkeen uhriin yhteyttä kolmen kuukauden aikana 28 kertaa huutamalla rakkaudentunnustuksia tämän postiluukusta ja jättämällä kukkia hänen ovensa eteen. Tekijä oli myös seurannut uhria tämän työpaikalle, soittanut hänelle ja hakannut ikkunaa niin kauan että siihen tuli reikä, jonka jälkeen hän tunki vaatteitaan reiästä. Hovioikeus katsoi tekijän syyllistyneen vainoamiseen ja tuomitsi hänet neljäksi kuukaudeksi vankeuteen. Oikeus katsoi, että tuomitseminen teoista yhtenä vainoamisrikoksena oli linjassa lain tarkoituksen kanssa.¹¹²

Tapauksessa, joka eteni korkeimpaan oikeuteen, tekijä oli 28.7.–2.9.2012 välisenä aikana soitellut entiselle puolisolleen tämän kotipuhelimeen, lähetykset hänelle lukuisia tekstiviestejä ja ajanut autollaan tämän asunnon ulkopuolelle, sekä osoitellut ja häikäissyt uhria ja tämän asuntoa autonsa ajovaloilla. Tekojen katsottiin olevan osaksi lähestymiskiellon rikkomista ja osaksi laitonta uhkaamista. Kaikki teot olivat olleet suhteellisen lieviä ja vain yhdessä tapauksessa tekijä oli ottanut suoraan yhteyttä uhriin. Teot olivat tapahtuneet rajallisen ajan sisällä, joten tekoja voitiin pitää vainoamisena. Tuomiota muutettiin hovioikeuden antamasta vain siten, että yhteiseksi rangaistukseksi kaikista tuomiossa syyksiluetuista rikoksista tuli 30 päiväsakkoa á 50 kruunua. Sakkorangaistusta perusteltiin sillä, että tekijä on ollut tekojen vuoksi pidätettynä ja tutkintavankeudessa yhteensä 5 kuukautta, joka ylittää teosta yleisen oikeuskäytännön mukaisesti tuomittavan rangaistuksen (4–5 kuukautta). Lisäksi osan rikoksista katsottiin olevan niin lieviä, että niistä ei ollut tarkoituksenmukaista rangaista. Näin ollen katsottiin olevan edellytykset tuomita asiassa vankeuden sijaan sakkorangaistus.¹¹³

---

¹¹¹ Skaraborgs tingsrätt, mål nr B 318-12. Tiedot tuomiosta on saatu Wajngot, 2013, s. 30.

¹¹² Svea hovrätt, mål nr B 1259-12. Tiedot tuomiosta on saatu Wajngot, 2013, s. 29.

¹¹³ HD, mål nr B 272-13.

3.4 Kokoavia huomioita Ruotsista

Vainoaminen on ollut rangaistava rikos Ruotsissa vuodesta 2011. Vainoamisen säätäminen rangaistavaksi pohjautui kansalliseen tarpeeseen, sillä jo vuonna 2005 tehdyn kansallisen tutkimuksen mukaan noin joka kymmenes ruotsalainen oli kokenut tulleen vainotuksi elämänsä aikana. Laissa olevien säännösten ei katsottu tuovan uhreille täydellistä suojaa psykologisesti hyvinkin vahingoittavaa systemaattista häiriökäyttäytymistä vastaan.

Vuonna 2010 hallitus antoi eduskunnalle esityksen, jossa ehdotettiin uuden kriminalisoinnin säätämistä. Vuonna 2011 Ruotsin rikoslakiin otettiin säännös, jonka nojalla vainoamisesta tuli rangaistavaa. Säännöstä muutettiin vuonna 2013 ottamalla tunnusmerkistön tekoapalintaan yksi tekotapa lisää. Ruotsalainen vainoamissäännös on siitä erikoinen, että sen tunnusmerkistössä tekotapoina on lueteltu sellaisia rikoslaissa säädettyjä rikoksia, joita pidettiin vainoamisen tyypillisinä tekotapoina. Tämänkaltaista muotoa pidettiin selkeimpänä.

Säännökseen valittu muoto herättää kysymyksiä siitä, kuinka vainoamisen rikostunnusmerkistö tuo vainoamisen uhreille yhtään aiempaa parempaa suojaa, kun siihen voidaan syyllistyä vain sellaisilla teoilla, jotka ovat olleet jo aiemminkin rangaistavia. Lisäksi vuonna 2013 tekoapalintaan ehdotettiin otettavaksi lisää tekotapoja ja yksi otettiin. Tämä antaa lisäksi aiheita sen miettimiselle, onko valittu muoto sellainen, joka ottaa huomioon yhteiskunnan kehityksen ja sitä kautta kaikki mahdolliset vainoamisen tekotavat. Ruotsalaisessa kirjallisuudessa en ole löytänyt tämän suuntaista kritiikkiä.

Vainoamissäännöksen toimivuutta kuvastaa osittain se, että sitä on sen kolmen ensimmäisen voimassaolovuoden aikana sovellettu suhteellisen vähän. Rikosilmoituksia on tehty useita satoja, miltei 2000, mutta tuomioita on annettu vuosien 2011–2013 välillä vain 127¹¹⁴. Yleisin vainoamisen alarikos oli lähestymiskiellon rikkominen ja keskimääräinen vainoamisen kesto-aika oli kolme kuukautta.

Vainoamissäännös koettiin lainsoveltajien taholta monella tapaa vaikeaksi. Erityisesti toimijat olisivat toivoneet koulutuksia ja muuta informaatiota säännöksen soveltamisesta. Kaiken kaikkiaan kuitenkin vainoamissäännös on nähty Ruotsissa myös positiivisena lisänä lainsäädäntöön.

---

¹¹⁴ Brå, 2015, s. 37.

4. Vainoamisen erilliskriminalisointi Suomessa

4.1. Perustelut erilliskriminalisoinnille

Varsinaisia taustoja vainoamiselle olen käsitellyt toisessa luvussa. Tässä luvussa syvennytään hieman paremmin niihin syihin, joiden vuoksi Suomessa katsottiin tarpeelliseksi säätää vainoamisesta rankaiseva erilliskriminalisointi. Kiinnitän lisäksi huomiota kriminaalipoliitisiin syihin sekä kriminalisoinnin säätämisedellytyksiin.

4.1.1 Kansallinen tarve ja kansainvälinen velvollisuus

Vaikka moni vainoamisteko sisältyikin jo aiemmin voimassa oleviin säännöksiin¹¹⁵, yleisimmät vainoamisteot ovat varsin arkipäiväisiä tekoja, kuten lahjojen lähettämistä, kohteen seurailua ja hänen työpaikkansa tai kotinsa ulkopuolella oleskelua ja ohitse kävelemistä, jotka kuitenkin toistuaan saattavat muodostua kohteelle hyvinkin ahdistavaksi. Nämä teot eivät siis olleet aiemmin rikosoikeudellisesti rangaistavia.¹¹⁶ Tämän vuoksi vainoaminen kokonaisuudessaan ei tullut rangaistavaksi voimassa olevan lain nojalla, eikä vainoamisen uhrin saaneet riittävää suojaa¹¹⁷. Monet rikoslaissa kriminalisoidut teot vaativat lisäksi välitöntä vaaraa tullakseen tuomituiksi, ja vainoamisessa välitön vaara on harvoin käsillä, vaikka on mahdollista, että teot voivat saada uhrin pelkäämään turvallisuutensa puolesta.¹¹⁸

Vaikka voimassa olleiden kriminalisointien ala oli varsin laaja, se ei ollut täysin aukoton.¹¹⁹ Uhrin näkökulmasta vainoamisen erilliskriminalisointia voitiin pitää tämän vuosi perusteltuna. Lähestymiskiellolla pystyttiin suojaamaan henkilöitä, joilla oli syytä pelätä turvallisuutensa puolesta. Katsottiin kuitenkin tarpeelliseksi säätää epäasiallinen seuraaminen, tarkkaileminen ja yhteyden ottaminen tai sen yrittäminen rangaistavaksi ilman, että oikeus olisi ensin joutunut määräämään henkilöä kohtaan lähestymiskiellon.¹²⁰ Näin voidaan puuttua tehokkaammin ja ennaltaehkäisevämmiin mahdollisesti ahdistavaan ja pelottavaan häiritsevään vainoamiskäyttäytymiseen.

---

¹¹⁵ Ks. tästä Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 36.

¹¹⁶ Häkkänen et al. 2003, s. 197. Ks. myös Purcell et al., 2004a, s. 157, sekä Björklund, 2010, s. 17 ja Sheridan et al., 2003, s. 150.

¹¹⁷ LA 44/2011 vp, perustelut. Ks. myös Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 756.

¹¹⁸ HE 19/2013 vp, s. 29. Ks. myös Purcell et al., 2004a, s. 159.

¹¹⁹ Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 36–37.

¹²⁰ Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 98.

Kriminalisoinnin taustalla on kansallisen tarpeen lisäksi katsottu olevan kansainvälisten velvoitteiden toteuttaminen. Tärkeimpänä kansainvälisenä velvoitteena on Istanbulin sopimus, joka ratifioitiin Suomessa 2014¹²¹. Yleissopimusta on pidetty ensimmäisenä oikeudellisesti sitovana eurooppalaisena sopimuksena naisten suojelemiseksi väkivallalta. Sen on lisäksi katsottu yhdistävän perus- ja ihmisoikeusnäkökulman rikosoikeudelliseen näkökulmaan. Tämän vuoksi sen on katsottu olevan omiaan edistämään väkivallan ehkäisemistä ja uhrien suojelemista.¹²²

Sopimuksen 34 artiklan mukaisesti sopimuksen osapuolten tulee toteuttaa tarvittavat kansalliset lainsäädäntö- tai muut toimet, joilla säädetään rangaistavaksi sellainen toiseen henkilöön kohdistuva tahallinen ja toistuva käyttäytyminen, joka on uhkaavaa ja saa tämän pelkäämään turvallisuutensa puolesta. Yleissopimukseen sisältyvä kriminalisointivelvoite ei ole ehdoton ja sen mukaisen teon rangaistavuus olisi ollut mahdollista toteuttaa myös muilla kuin rikosoikeudellisilla keinoilla. Vainoamisen kriminalisointia pidettiin kuitenkin tehokkaimpana tapana saattaa kotimainen lainsäädäntö vastaamaan kansainvälisiä velvoitteita.¹²³

Yleissopimuksessa oleva vainoamisen määritelmä on niin laaja ja epätasallinen, ettei sitä ollut mahdollista ottaa sellaisenaan rikostunnusmerkistön perusteeksi.¹²⁴ Oikeusministeriö lausui mietinnössään, että yleissopimuksen mukainen kriminalisointivelvoite olisi voitu täyttää esimerkiksi madaltamalla laittoman uhkauksen kriminalisointia, sisällyttämällä siihen erillinen momentti, joka määritteli vainoamisen. Yleissopimuksen sanamuoto ”saa henkilön pelkäämään turvallisuutensa vaarantumista” puhui sen puolesta, että vainoaminen voitaisiin sisällyttää laittoman uhkauksen säännökseen. Vainoamisella voitiin katsoa olevan sama suojeltava oikeushyvä kuin laittoman uhkauksen kriminalisoinnilla. Laitonta uhkausta pidettiin kuitenkin jo niin vakiintuneena tunnusmerkistönä, ettei sen muuttamiselle katsottu olevan tarpeeksi painavia perusteita. Selkeyden vuoksi katsottiin, että vainoamisesta tulisi säätää oma rikostunnusmerkistönsä, joka kattaisi vainoamiskäyttämisen parhaalla mahdollisella tavalla.¹²⁵

---

¹²¹ HE 155/2014 vp. Hyväksyttiin eduskunnassa 25.2.2015.

¹²² TyVM 15/2014 vp, s. 3.

¹²³ HE 19/2013 vp, s. 29. Ks. myös LaVM 11/2013 vp, s. 5, sekä Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 36.

¹²⁴ Silvennoinen ja Tolvanen, 2014, s. 756.

¹²⁵ Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 98.

Olen oikeusministeriön esittämän kannan puolella siinä, että vainoamiselle tuli säätää oma rikostunnusmerkistönsä. Itse perustelisin kuitenkin valinnan vainoamisen kokonaisvaltaisuudella kuin laittoman uhkauksen tunnusmerkistön vakiintuneisuudella. Jos vainoaminen olisi kriminalisoitu ottamalla sitä koskeva momentti laittoman uhkauksen tunnusmerkistöön, olisi vainoamisen soveltamisala ollut paljon suppeampi kuin mitä sen luonne vaatisi. Tätä puoltaa jo se, että vainoamisen itsenäisen kriminalisoinninkin muotoileminen tarpeeksi täsmälliseksi ja kuitenkin kattavaksi oli haasteellista. Lisäksi laitton uhkaus eroaa vainoamisesta niin monella tavalla, ettei pelkkä yhteinen suojeluobjekti riitä tunnusmerkistöjen yhdistämisen perusteeksi.

4.1.2 Kriminaalipoliittiset näkökohdat ja kriminalisointiperiaatteet

Mietittäessä jonkin teon säätämistä rangaistavaksi, on kiinnitettävä huomiota ainakin kolmeen eri seikkaan. Ensimmäiseksi on selvitettävä, onko olemassa jokin sellainen yhteiskunnallinen ongelmakohta, johon tarvitaan ratkaisua. Tämän lisäksi on arvioitava, onko valtiolla mahdollisesti jokin rooli tämän ongelman ratkaisemisessa ja onko ratkaisemiseen olemassa muita kuin rikosoikeudellisia keinoja.¹²⁶

Oikeuskirjallisuudessa esitetyn näkemyksen mukaan kaikki vainoamiskäyttäytymisestä tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet vainoamisen olevan hyvinkin suuri ongelma. Lisäksi monen vainoamistapauksen ratkaisemiseen tarvitaan valtakunnallista apua, sillä vaikka osapuolet saattavat pystyä ratkaisemaan osan vainoamistapauksista keskenään, kaikkia ei ole mahdollista ratkaista osapuolten toimesta.¹²⁷ Vastauksena kysymykseen, onko olemassa muita kuin rikosoikeudellisia keinoja puuttua vainoamiskäyttäytymiseen, voidaan sanoa, että joitakin, kestävämpiä keinoja kyllä on, mutta rikosoikeudellinen puuttuminen on pitkällä tähtäimellä varmempaa. Useimmiten vainoamiseen vaikuttavat keinot ovat olleet uhrien oma-toimisia keinoja päästä eroon vainoajasta. Vainoaminen on loppunut esimerkiksi silloin, kun uhri on muuttanut muualle, tai vainoaja on löytänyt jonkun toisen kiinnostuksenkohteen.¹²⁸

Tietyt teot määritellään rikosoikeudellisen järjestelmän avulla rikoksiksi, koska niihin on toiminnan moitittavuuden vuoksi mahdollista liittää julkista paheksuntaa. Tämän vuoksi on

---

¹²⁶ Malsch, 2007, s. 202.

¹²⁷ Malsch, 2007, s. 203, Tjaden & Thoennes, 1998, s. 2, 13, sekä Meloy, 1998, s. 3.

¹²⁸ Tjaden & Thoennes, 1998, s. 13.

katsottu tarpeelliseksi, että tekoihin liitetään rangaistuksen uhka.¹²⁹ Säättämällä vainoaminen rangaistavaksi omalla kriminalisoinnillaan ilmaistaan yhteiskunnan toimijoille, että tämänkaltaisen toisen henkilön epäasiallinen toistuva häiritseminen ja ahdistelu on tuomittavaa ja rangaistavaa toimintaa.

Rikosoikeudessa on perusoikeusuudistuksen jälkeen vallinnut perusoikeusulottuvuus¹³⁰. Jotta rikosoikeudellista rangaistussäännöstä voitaisiin pitää hyväksyttävänä, on sen suojattava riittävän selvästi ja täsmällisesti määriteltyä, perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävää oikeushyvä.¹³¹ Sellaiset moraalikriminalisoinnit, eli kiellot, joilla ei varsinaisesti suojella kenenkään intressejä edes välillisesti, ovat kiellettyjä.¹³² Oikeuskirjallisuuden mukaan kriminalisointien perustana olevien suojeltavien oikeushyvien arvioinnissa tulee antaa erityistä painoarvoa PL 7 §:lle, jonka nojalla suojellaan jokaisen oikeutta elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.¹³³

Perustuslakivaliokunta esitti vainoamisen kriminalisointia koskevassa lausunnossaan, että vainoamiselle on esitettävissä yksityiselämän suojaan, henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja perusoikeuksien turvaamiseen liittyviä perusteita.¹³⁴ Vainoamisen on tutkimusten mukaan osoitettu aiheuttavan uhrille niin psyykkisiä, taloudellisia, kuin myös fyysisiä negatiivisia vaikutuksia¹³⁵. Tämän vuoksi vainoamistekojen voidaan katsoa loukkaavan vakavastikin uhrin perustuslaissa suojattuja oikeuksia.

Kriminalisointeihin, joiden sanamuodot, soveltamisalat ja jopa suojeltavat oikeushyvät ovat lähestulkoon identtiset keskenään, tulisi lähtökohtaisesti suhtautua kielteisesti. Tällaisessa tilanteessa toisen säännöksen voidaan katsoa olevan symbolinen, eli sillä pyritään vain välittämään tietty viesti toiminnan moitittavuudesta, toiminnan ollessa kriminalisoitu jo ilman kyseistä säännöstä. Tällaisten päällekkäisten kriminalisointien käyttäminen voi aiheuttaa rikosoikeudellisen järjestelmän inflaatiota. Jos valmisteilla oleva kriminalisointi on päällekkä-

---

¹²⁹ Melander, 2008, s. 184.

¹³⁰ Melander, 2008, s. 94.

¹³¹ PeVL 23/1997 vp, s. 2, Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 104 ja Frände, 2012, s. 19.

¹³² Nuutila, 1997, s. 40–45 ja Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 104. Ks. myös Melander, 2008, s. 329, 366.

¹³³ Frände, 2012, s. 19.

¹³⁴ PeVL 16/2013 vp, s. 4.

¹³⁵ Vaikutuksista mm. Sheridan & Grant, 2007, s. 634, sekä Häkkänen, 2008, s. 753 ja Björklund, 2010, s. 25.

käinen jo olemassa olevien kriminalisointien kanssa, eikä sille jäisi varsinaista itsenäistä soveltamisalaa, tulisi sen säätämistä miettiä ja punnita erityisen tarkasti.¹³⁶ Esimerkiksi Belgian vainoamissäännöstä on kritisoitu sen selkeästi symbolisesta vainoamisen kriminalisoinnista.¹³⁷ Koska vainoamiseen voidaan syyllistyä hyvin arkipäiväisiltäkin vaikuttavilla teoilla, ei vainoaminen kokonaisuudessaan tullut rangaistavaksi aiemman lainsäädännön nojalla. Tämän vuoksi on selvää, että suomalaisella vainoamisen rangaistussäännöksellä on riittävästi itsenäistä soveltamisalaa.

Kriminalisointia voidaan kriminaalipoliittisten syiden lisäksi perustella kriminalisointiperiaatteellisilla argumenteilla. Kriminalisoinnin on tuotettava enemmän yhteiskunnallista hyötyä kuin haittaa. Sillä tulee siis olla edes jonkinlaista ennaltaehkäisevää vaikutusta.¹³⁸ Koska kriminalisoinnilla kielletään tietty ei-toivottava käyttäytyminen, sellaisen käyttäytymisen vähentymistä ja loppumista voidaan pitää näin kriminalisoinnin yleispreventiivisenä vaikutuksena. Jos kriminalisointi ei vaikuta ihmisten käyttäytymiseen ollenkaan, kriminalisointia ei voida pitää hyväksyttävänä.¹³⁹ Myöskään sellaiset kriminalisoinnit eivät ole hyväksyttäviä, jotka aiheuttavat mielivaltaisesti ratkaistavia näyttöongelmia, tai joita ei voida ratkaista lainkaan.¹⁴⁰

Vainoamisen kriminalisoinnin ei voida katsoa aiheuttavan niin vaikeita näyttöongelmia, ettei säännöstä tulisi säätää. Tietysti kaikkein vaikeimmissa teoissa näyttöongelmiakin voi esiintyä, mutta näin on myös selkeämpien tunnusmerkistöjen tapauskohtaisen soveltamisen kohdalla. Vainoamissäännöksen tarkoituksena on todella ehkäistä vainoamista puuttumalla kaikkiin vainoamistekoihin. Tämän lisäksi säännöksen tarkoituksiksi voidaan nähdä uhrien tukeminen oikeusprosessin eri vaiheissa¹⁴¹.

Säätämällä vainoaminen rangaistavaksi toiminnaksi ja rankaisemalla siitä, vainoamista suunnitteleville henkilöille tehdään selväksi, että yhteiskunnassa heidän toimintansa tuomitaan määrätietoisesti.¹⁴² Erään näkemyksen mukaan teoista rankaiseminen lisää kriminali-

---

¹³⁶ Melander, 2008, s. 367. Ks. myös Lappi-Seppälä 2013 s. 69.

¹³⁷ Modena, 2007, s. 45.

¹³⁸ Nuutila, 1997, s. 40–45 ja Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 104. Ks. myös Melander, 2008, s. 329, 366.

¹³⁹ Melander, 2008, s. 480. Ks. myös Frände, 2012, s. 18.

¹⁴⁰ Lappi-Seppälä, 2013, s. 69.

¹⁴¹ Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 762.

¹⁴² Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 762.

soinnin yleispreventiivistä vaikutusta, vaikkei rankaiseminen ole ainoa keinoa ehkäistä vainoamista. Ennakollinen suoja ja vainoajan ohjaaminen asianmukaiseen hoitoon tarvittaessa edesauttavat ehkäisemään ja ymmärtämään vainoamisen taustalla vaikuttavia tekijöitä. Tällainen puuttuminen voi olla joskus jopa tehokkaampaa kuin rikosoikeudellinen rankaiseminen.¹⁴³ Näiden keinojen hyödyntäminen kuitenkin edellyttää, että ensin menettely on säädetty rangaistavaksi.

Hyöty-haitta punnintaa suoritettaessa vainoamisen kriminalisoinnin osalta, uhrin suoja on painavampi kuin kriminalisoinnin johdosta tapahtuva tekijän vapaudenriistosta aiheutuva haitta.¹⁴⁴ Tätä voidaan perustella perusoikeuden rajoittamisedellytyksiin kuuluvalla suhteellisuusvaatimuksella. Sen mukaan arvioitaessa perusoikeutta rajoittavaa säädöstä, on suoritettava perusoikeuden intressien ja sen rajoittamisen taustalla olevien intressien välinen punninta.¹⁴⁵ Vainoamissäännöksen taustalla on PL 7 §:ssä turvatut oikeudet, joten niillä on katsottava olevan intressipunninnassa huomattava painoarvo verrattaessa kriminalisoinnilla tekijälle tuotettuun haittaan.

Näiden, niin kriminaalipoliittisten, kriminalisointiperiaatteellisten, kuin lain tarkoituksenkin osoittamien perusteiden vuoksi on katsottava, että vainoamissäännös on tarpeellinen ja perusteltu lisä rikosoikeudelliseen lainsäädäntöömme. Lisäksi, koska vainoamisen osateot ovat tulleet myös yksittäisinä tekoina rangaistavaksi, on perusteita katsoa, että tällaisen menettelyn toistuvuus tulisi olla rangaistavaa myös itsenäisenä rikoksena. Säännös on taustallaan vaikuttavasta Istanbulin sopimuksesta ja sen naisia suojelevasta tavoitteesta huolimatta, rikoslakimme muiden säännösten mukaisesti, sukupuolineutraali.

4.1.2 Kriminalisoinnin muoto

Tapa ja tyyli, jolla rikollinen teko kuvataan tunnusmerkistössä, vaikuttaa suuresti siihen, minkälaista toimintaa voidaan pitää rikosoikeudellisesti rangaistavana tekona. Tekojen rikosoikeudelliseen arviointiin vaikuttaa erityisesti se, mitä seurauksia teolta vaaditaan jotta se

---

¹⁴³ Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 763.

¹⁴⁴ Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 762.

¹⁴⁵ Viljanen, 2011, s. 157–158.

olisi rangaistavaa.¹⁴⁶ Vainoamiseen voi syyllistyä hyvin monenlaisella eri teolla ja se on pitkäkestoinen rikos. Tämän vuoksi vainoamisen tunnusmerkistön muotoileminen koettiin erityisen haastavaksi. Haastavuutta lisäsi EN yleissopimuksessa asetetun kriminalisointivelvoitteen laveus ja epätarkkuus.¹⁴⁷

Säännös otettiin lakiin yleissopimuksen mukaisesti tekotapojen osalta avoimessa muodossa, eli säännöksessä esitetty tekotapojen lista ei ole tyhjentävä. Eri tahot kritisoivat säännöksen avoimuutta ja esittivät sen olevan lisäksi liian epätasallinen.¹⁴⁸ Epätasallisuyskiellon pääasiallisena sisältönä on pidetty, että rikostunnusmerkistön sanamuodon perusteella ainakin oikeustieteellisen koulutuksen saaneet henkilöt pystyvät ennakoimaan, onko jokin toiminta säännöksen mukaista ja näin rangaistavaa. Tämän vaatimuksen on katsottu sisältyvän myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklaan.¹⁴⁹

Perustuslakivaliokunta ei pitänyt säännösehdotusta kokonaisuutena tulkittaessa valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallisena, vaikka lähtökohtaisesti avoin tekotapa on yleensä laillisuusperiaatteen kannalta ongelmallinen. Avointa tekotapaa pidettiin hyväksyttävänä eri valiokunnissa juuri sen vuoksi, että vainoamisessa tekotapoja on niin monenlaisia, ja tekninen kehitys voi nopeastikin tuoda lisää uusia tekotapoja. Hyväksyttävyyttä lisää, että mainitun muun tekotavan tulee olla rinnastettavissa tarkemmin määriteltyihin tekotapoihin.¹⁵⁰ Ruotsissa omaksutun kaltaista mallia, jossa kriminalisointi on sidottu toisen rikoksen täyttymiseen, pidettiin suomalaiselle rikoslainsäädännölle vieraana, eikä tällaista kriminalisointia katsottu käyttökelpoiseksi suomalaisen säännöksen muotoa mietittäessä.¹⁵¹

Laillisuusperiaatteen ja täsmällisyyden takeiksi säännökseen otettiin useita tekomuotoja täsmentäviä kriteereitä. Säännöksessä tarkemmin mainitut tekomuodot ovat varsin täsmällisiä, ja avoin tekotapa tulee olla niihin rinnastettavissa. Lisäksi toiminnan tulee olla oikeudetonta ja tahallista. Teon on vielä tämänkin lisäksi oltava toistuvaa ja omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta.¹⁵²

---

¹⁴⁶ Sheridan & Davies, 2001 s.5–12.

¹⁴⁷ LaVM 11/2013 vp, s. 8.

¹⁴⁸ LaVM 11/2013 vp, s. 8. Ks. myös HE 19/2013 vp, s. 23.

¹⁴⁹ Melander, 2008, s. 246–247.

¹⁵⁰ PeVL 16/2013 vp, s. 4. Ks. myös LaVM 11/2013, s. 9.

¹⁵¹ Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 99. Ks. myös HE 19/2013 vp, s. 25.

¹⁵² Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 760.

Vainoaminen on täsmentävistä kriteereistä huolimatta niin monimuotoinen rikos, että tunnusmerkistön soveltaminen on tietyissä tapauksissa hankalaa. Vaikeaa vainoamisen tulkinnasta tekee lisäksi sen subjektiivisuus. Vainoaminen on silti käsitteenä sellainen, että tunnusmerkistössä tarkasti määriteltävät tekotavat, vaatimus tekojen toistuvuudesta, oikeudettomuudesta, tahallisuudesta ja abstraktisesta vaarasta takaavat säännöksen ennakoitavuuden. Säännökseen otetut täsmentävät kriteerit auttavat takaamaan myös laillisuusperiaatteen ja epätäsmällisyyskiellon vaatimukset¹⁵³. Yhtenä vainoamissäännöksen hyväksyttävyyttä perusteltavana näkökantana on mainittava, että jopa selkeämmistä tunnusmerkistöistä löytyy tapauskohtaisesti tulkinnanvaraisuutta¹⁵⁴.

4.2 Rikoslain 25 luvun 7 a §

Vainoaminen säädettiin rangaistavaksi toiminnaksi 1.1.2014 voimaantulleella lainuudistuksella.¹⁵⁵ Vainoamisen kriminalisoivan säännöksen mukaan:

”Joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, *vainoamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”

Vainoaminen oli hyödyllistä säätää virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi, jotta lakia pysyttäisiin soveltamaan tarpeeksi tehokkaasti.¹⁵⁶ Tämä myös osoittaa, että vainoamista pidetään tuomittavana tekona¹⁵⁷. Virallisen syytteen alaisuutta voidaan perustella vainoamisen erityisluonteella, sekä sillä, että se on vakava ja pitkään jatkuva teko, josta aiheutuu tyypillisesti uhrille hyvinkin vakavia psykologisia seurauksia, vaikka fyysisiä seurauksia ei aiheutuisikaan.¹⁵⁸ Lisäksi on katsottu, että vainoamisen asettaminen virallisen syytteen alaiseksi on tarpeen myös siksi, että uhri voi pelätä vainoajaa tai hänen reaktiotaan syytteeseen, ja

---

¹⁵³ Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 760.

¹⁵⁴ Esimerkiksi tapon tunnusmerkistöön. Ks. tästä Matikkala, 2005, s. 139–145.

¹⁵⁵ 879/2013.

¹⁵⁶ HE 19/2013 vp, s. 25 ja Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 762.

¹⁵⁷ LaVM 11/2013 vp, s. 6.

¹⁵⁸ HE 19/2013 vp, s. 25, 32. Ks. myös LA 44/2011 vp ja Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 762. Seurauksista ks. myös Häkkänen, 2008, s. 753, sekä Björklund, 2010, s. 25.

jättää tällä perusteella, itseään suojellen, syytteen nostamatta. Joissakin tilanteissa myös vainoaja voi painostaa uhrin luopumaan syytteistä.¹⁵⁹ Tämä on mahdollista etenkin silloin, kun vainoaja on uhrin läheinen tai muuten hänelle tuttu henkilö¹⁶⁰. Uhri ei myöskään saata haluta nostaa syytettä, sillä hän ei välttämättä usko rikosprosessin tehokkuuteen, tai hän haluaa vainoamisen vain loppuvan, tekemättä siitä sen suurempaa asiaa¹⁶¹.

Jotta vainoamisteko tulisi tuomitavaksi, on asianomistajan myötävaikutus tarpeen, sillä useimmiten rikos tulee viranomaisten tietoon vain uhrin ilmoituksen kautta. Asianomistajan yhteistyö on myös syytteen nostamisvaiheessa hyvin tärkeää, sillä vain siten voidaan taata tarpeellinen näyttö syytteen loppuun asti viemiseksi.¹⁶²

Tekotapojen osalta on huomionarvoista, että kaikki tekotavat rinnastuvat toisiinsa, eikä rangaistavuuden kannalta näin ollen ole merkitystä sillä, mitä tekotapaa käytetään. Lisäksi vainoaja saattaa käyttää vainoamisen toteuttamiseksi useaa eri tekotapaa ja näiden yhdistelmiä.¹⁶³

4.2.1 Uhkaaminen

Uhkaaminen on vainoamisrikoksen toteuttamistavoista tekotapaluettelon ensimmäinen. Hallituksen esityksessä koettiin tarpeelliseksi määritellä tarkemmin, mitä vainoamispykälän mukaisella uhkaamisella tarkoitetaan. Hallituksen esityksen mukaan ”uhkaamisella tarkoitetaan sitä, että henkilö tekee toiselle tietäväksi, että voi tapahtua jokin tälle epämieluisa asia, ja että tämän asian tapahtuminen riippuu jollakin tavalla asian esittäjästä tai on hänen vallassaan”. Tunnusmerkistössä tarkoitettu uhkaus voi olla siis nimenomainen sanallinen uhkaus tai muu menettely, joka on selvästi tarkoitettu uhkaavaksi. Muun muassa uhrin omaisuuden vahingoittamista saatetaan pitää uhkaamisena, jos sillä on tarkoitettu viestiä uhrin kohtaavasta epämieluisasta asiasta.¹⁶⁴

---

¹⁵⁹ Van der Aa & Römkens, 2013, s. 244. Ks. myös LaVM 11/2013, s. 6.

¹⁶⁰ Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 763.

¹⁶¹ Van der Aa & Römkens, 2013, s. 244.

¹⁶² Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 763.

¹⁶³ Sheridan et al., 2003, s. 151.

¹⁶⁴ HE 19/2013 vp, s. 50. Uhrin omaisuuden vahingoittaminen ei kuitenkaan aina välttämättä tarkoita uhkaamista, ks. tästä kappaleen alaluku 4.2.4 Muu näihin rinnastettava tapa.

Ollakseen vainoamista, uhkauksen on kohdistuttava vainoamisen uhriin, mutta myös uhrin omaista tai lähimmäistä koskeva uhkaus täyttää vainoamisen tunnusmerkistön¹⁶⁵. Huomionarvoista on, ettei yksittäisen uhkaamisen tarvitse olla yhtä vakava kuin rikoslain 25 luvun 7 §:n mukaisen laittoman uhkauksen.¹⁶⁶ Riittää, että esitetty uhkaus on omiaan saamaan uhrin pelkäämään turvallisuutensa puolesta.¹⁶⁷

Uhkaaminen on hyvin yleistä vainoamisessa, sillä yli puoleen vainoamistapauksista liittyy eriasteisia uhkauksia. Tämän lisäksi jopa kolmanneksessa vainoamistapauksissa esiintyy fyysistä väkivaltaa, sekä yhdessä kymmenestä seksuaalista väkivaltaa.¹⁶⁸ Väkivallalla uhkaaminen johtaa hyvin usein fyysisen väkivallan käyttämiseen. Vainoamisen yhteydessä käytetty väkivalta on yleisintä silloin, kun uhri tuntee vainoajan ja erityisesti silloin, kun uhri on vainoajan entinen kumppani. Suurimmaksi osaksi vainoamistapauksiin liittyvä väkivalta on impulsiivista ja suunnittelematonta.¹⁶⁹

Uhkailulla ei kuitenkaan aina tarkoiteta fyysisellä pahanteolla uhkaamista, vaan tekijä voi uhata tuhoavansa esimerkiksi uhrin maineen, työuran tai ystävyyssuhteet. Joskus uhkauksen kohteena saattaa lisäksi olla tekijän itsensä hyvinvointi. Monet nimittäin uhkaavat itsemurhalla, jos kohde ei vastaa heidän yhteydenottoyrityksiinsä heidän haluamallaan tavalla.¹⁷⁰ Tämänkaltaisen tekijän itsensä hyvinvointiin kohdistuva uhkaus ei tosin täytä suomalaisen tunnusmerkistön kriteeriä siitä, mitä uhkaamisella tarkoitetaan.

Varsinkin yhdessä käräjäoikeuden tuomiossa uhkaaminen oli selkeässä pääosassa. Espoon käräjäoikeuden ratkaisemassa tapauksessa¹⁷¹ vainoaja kohdisti uhriin toistuvia uhkauksia. Tekijän viestit olivat ensin harmittomia, mutta uhrin pyytäessä häntä lopettamaan viestien lähettämisen, viestit muuttuivat uhkaavammiksi. Tekijä muun muassa antoi ymmärtää, että ellei uhri keskustelisi hänen kanssaan, hän tulisi vahingoittamaan uhrin omistamaa liikettä. Lisäksi tekijä ilmoitti muutamaan otteeseen, ettei hän hyväksy kieltävää vastausta¹⁷². Hän

---

¹⁶⁵ Miller, 2012, s. 498.

¹⁶⁶ HE 19/2013 vp, s. 50. Ks. myös LaVM 11/2013 vp, s. 10. Vainoamisen tunnusmerkistö syrjäytyy tilanteessa, jossa laittoman uhkauksen tunnusmerkistö täyttyy. Tästä lisää jaksossa 5.

¹⁶⁷ HE 19/2013 vp, s. 24.

¹⁶⁸ Häkkänen et al., 2003, s. 194, 198. Ks. myös Häkkänen, 2008, s. 752.

¹⁶⁹ Häkkänen, 2008, s. 752 ja HE 19/2013 vp, s. 12. Ks. myös Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 755, sekä McCann, 1998, s. 667.

¹⁷⁰ Miller, 2012, s. 498.

¹⁷¹ Espoon KO, 3. osasto, R 14/1280.

¹⁷² Mikäli uhri ei vastaisi viesteihin, vainoaja ilmoitti: ”etsin sinut sitten aikaa varaamatta”. Toinen esimerkki siitä, ettei kieltävä vastaus ollut tekijän mielestä suotavaa, on viesti: ”pyristele, shamaanille et voi mitään”.

myös kertoi uhrille aiemmista kostotoimistaan entistä puolisoaan kohtaan ja oikeudenkäynnistä johon kostot johtivat. Tällä tekijä pyrki selkeästi tehostamaan uhkauksiaan.

Useimmiten vainoaja ei käytä vain yhtä tapaa vainotakseen uhria.¹⁷³ Uhkailu on hyvin usein yksi yhteydenoton muoto, ja usein yhteydenotot voivatkin muuttua uhkaavammaksi, kun vainoamista on kestänyt kauemmin¹⁷⁴. Kuten yllä esitetystä tapauksesta voidaan havaita, vainoajan yhteydenotot saattavat muuttua uhkaavammiksi myös sen vuoksi, että kohde ei enää vastaakaan yhteydenottoihin, tai ilmaisee halunsa lopettaa yhteydenpidon kokonaan. Tämä voi johtua torjutuksi tulemisen tunteesta, joka aiheuttaa vihaisuutta¹⁷⁵.

4.2.2 Seuraaminen ja tarkkailu

Käsittelen seuraamisen ja tarkkailemisen samassa kappaleessa, sillä ne ovat tekotavoiltaan hyvin lähellä toisiaan. Tarkkailu eroaa seuraamisesta siinä, että tarkkailtaessa tekijä ei varsinaisesti liiku mihinkään seuraten uhria, vaan suorittaa tekonsa yhdestä paikasta, josta on esimerkiksi hyvä näköetäisyys tarkkailtavaan. Tarkkailussa voidaan hyödyntää myös teknisiä apuvälineitä, kuten kiikaria tai kameraa¹⁷⁶. Seuraaminen taas on fyysistä kohteen seuraamista¹⁷⁷. Ei ole kuitenkaan merkitystä, katsotaanko teko seuraamiseksi vai tarkkailemiseksi, sillä teot ovat rangaistavuudeltaan toisiinsa rinnastettavia, ja niihin voi syyllistyä, ja usein syyllistytäänkin, päällekkäin.

Vainoamista on kansainvälisessä kirjallisuudessa kutsuttu pakkomielteiseksi seuraamiseksi¹⁷⁸, jonka vuoksi seuraamista voidaan pitää yhtenä vainoamisen tyypillisenä perusmuotona. Suomalaisen vainoamistutkimuksenkin mukaan seuraaminen oli yksi yleisimmin käytetyistä tekotavoista¹⁷⁹.

Seuraamistapoja on monenlaisia. Niihin kuuluu muun muassa, että vainoaja liikkuu sinne minne uhrikin on menossa, tai asettuu uhrin työpaikan tai vapaa-ajan harrastuspaikan lähettyville, tai menee paikkaan jonne tietää uhrin menevän. Myös uhrin asunnon tai työpaikan ohi ajaminen tai käveleminen on vainoamista, jos vainoajan voidaan olettaa tietävän, että

---

¹⁷³ Sheridan et al, 2003, s. 151.

¹⁷⁴ Miller, 2012, s. 501. Ks. myös Spitzberg & Hoobler, 2002, s. 74, sekä Rosenfeld, 2000, s. 530.

¹⁷⁵ Emerson et al., 1998, s.296. Ks. myös McCann, 1998, s. 674.

¹⁷⁶ HE 19/2013 vp, s. 51.

¹⁷⁷ HE 19/2013 vp, s. 50.

¹⁷⁸ "Obsessional following", McCann, 1998, s. 667.

¹⁷⁹ Häkkänen et al., 2003, s. 194.

uhri on paikalla. Sattumalta tapahtunut kohtaaminen ei kuulu vainoamisen tunnusmerkistöön.¹⁸⁰ Oletettavasti voi joskus olla hankalaa esittää näyttöä sille, milloin julkisella paikalla tapahtunut kohtaaminen on vainoamista ja milloin epäilyllä tekijällä itse asiassa on ollut perusteltu syy olla samassa paikassa samaan aikaan kohteen kanssa ilman, että hän on edes ollut tietoinen mahdollisesta kohtaamisesta.

Vainoamisen tunnusmerkistö ei vaadi toteutuakseen sitä, että tekijä seurattessaan kommunikoi tai yrittäisi kommunikoida uhrin kanssa. Uhrin ei tarvitse olla edes tietoinen siitä, että häntä seurataan, eikä voida määritellä tarkkaa sääntöä sille, kuinka kaukana tai lähellä tekijän tulee olla jotta teko katsotaan seuraamiseksi.¹⁸¹ Usein saattaa kuitenkin olla niin, että tekijän tarkoituksena on saada uhri huomaamaan, että häntä seurataan ja tekijä tekee sen uhrille tietäväksi¹⁸².

Jos uhrin ei tarvitse olla tietoinen siitä, että häntä seurataan, voidaan miettiä, täytyykö tällöin abstraktisen vaaran vaatimus. Jos kohde ei tiedä olevansa seurattavana, onko tällöin mahdollista, että hän kokisi pelkoa tai ahdistusta? Tiettyjä tekoja voidaan pitää luonteeltaan sellaisina, että niihin on mahdollista liittää tietynasteista vaarallisuutta. Tämän vuoksi ei ole väliä sillä, että teko on tehty kohteelta salassa. Tätä näkökantaa voidaan lisäksi perustella sillä, että salakatselu on kriminalisoitu teko, ja siinä kohteen tarkkailu tapahtuu jo rikoksen nimikkeen mukaisesti kohteelta salassa.

Pohjois-Savon käräjäoikeuden käsittelemässä tapauksessa¹⁸³ tekijä oli toistuvasti, lähes päivittäin ajanut uhrin asunnon ohi samalla seuraten häntä, juossut ja rullaluistellut niin ikään toistuvasti uhrin asunnon ohi samalla seuraten häntä, sekä ajanut useita kertoja uhrin auton perässä tämän mennessä töihin. Tekijä oli lisäksi seurannut uhria ravintolassa, sekä tarkkailut häntä toistuvasti autostaan kaupan pysäköintialueella uhrin käydessä kaupassa. Myös Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tapauksessa¹⁸⁴ tekijä oli seurannut uhria kaupungilla kävelemällä tämän perässä neljänä eri ajankohtana, sekä seuraamalla tätä ravintolaan ja pyrkinyt tämän kanssa puheisiin.

---

¹⁸⁰ HE 19/2013 vp, s. 50.

¹⁸¹ HE 19/2013 vp, s. 50.

¹⁸² Duntley & Buss, 2012, s. 323.

¹⁸³ Pohjois-Savon KO, Kuopion kanslia, R 14/1735.

¹⁸⁴ Kanta-Hämeen KO, R 14/773.

Esimerkin seuraamistavasta, jossa tekijä menee paikkaan, jonne tietää uhrin tulevan antaa Keski-Suomen kärjäoikeuden ratkaisema tapaus¹⁸⁵. Tapauksessa tekijä odotti uhria tämän työpaikan ulkopuolella ja lisäksi meni kuntosaliin spinningharjoituksiin sellaisena aikana, jolloin uhri säännöllisesti kävi kyseisessä paikassa. Pirkanmaan kärjäoikeuden tapauksessa¹⁸⁶ tekijä tuli kahdesti päiväkodin luokse tarkkailemaan uhria tämän hakiessa lastaan päiväkodista. Hän meni lisäksi useasti uhrin kodin läheisyyteen tarkkailemaan tätä.

Yksinkertaisessa muodossaan pakonomaista seuraamista esiintyy usein tapauksissa, joissa vainoaja ja uhri ovat ennen olleet parisuhteessa, mutta suhde on jostakin syystä päättynyt. Vainoaminen johtuu tällöin usein vihasta ja tunteesta, että uhri on kohdellut tekijää kaltoin. Monet pakonomaisesti toisia seuraavat kärsivät lisäksi mielentilanhäiriöistä, kuten skitsofreniasta. Tällöin he voivat kohdistaa mielenkiintonsa johonkin tuntemattomaan uskotellen, että heillä on esimerkiksi suhde.¹⁸⁷ Vainoaminen voi olla silloin tekijän keino saada uhri huomaamaan hänet. Joskus taas tekijä saattaa haluta pysyä poissa näkyvistä, varsinkin, jos hän ei halua tai uskalla tulla tunnistetuksi. Tällöin seuraaminen ei yleensä johda minkäänlaiseen kontaktiin tekijän ja kohteen välillä, mutta voi olla kohteelle hyvinkin ahdistavaa.¹⁸⁸

Seuraamisen lisäksi vainoamista voidaan harjoittaa myös tarkkailemalla uhria. Tarkkaileminen tarkoittaa toisen havainnoimista. Tarkkailua voidaan kohdistaa henkilöön joko julkisella paikalla, tai kotirauhan piiriin kuuluvilla paikoilla. Paikka ei vaikuta mitenkään tunnusmerkistön soveltamiseen. Tarkkailuun voi käyttää teknisiä apuvälineitä, tai kohdetta voi tarkkailla myös ilman niitä.¹⁸⁹

Amerikkalaisessa tutkimuksessa tarkkailutavoiksi oli lueteltu muun muassa kohteen postilaatikkoon murtautuminen, hänen sähköpostinsa hakeroiminen sekä paikantimen asentaminen hänen autoonsa.¹⁹⁰ Suomalaisessa oikeuskäytännössä löytyy esimerkki tämänkaltaisesta vainoamisesta Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden käsittelemästä tapauksesta¹⁹¹, jossa tekijä oli muun muassa uhkailemalla ja voimakeinoja käyttämällä ottanut haltuunsa uhrin puhelimen ja lukenut väkisin uhrin henkilökohtaisia viestejä.

---

¹⁸⁵ Keski-Suomen KO, R 14/970.

¹⁸⁶ Pirkanmaan KO, R 14/4062.

¹⁸⁷ McCann, 1998, s. 669.

¹⁸⁸ Emerson et al., 1998, s. 299–300.

¹⁸⁹ HE 19/2013 vp, s. 51.

¹⁹⁰ Miller, 2012, s. 498.

¹⁹¹ Länsi-Uudenmaan KO, Lohjan kanslia, R 14/1031.

Tarkkailua voidaan pitää siinä mielessä paljon tunkeilevampana kuin seuraamista, että se on helpompaa tehdä salassa.¹⁹² Esimerkin siitä, kuinka tekijä voi saada uhrin ahdistumaan tarkkailemalla häntä, antaa Kanta-Hämeen käräjäoikeuden käsittelemä tapaus¹⁹³. Tapauksessa tekijä lähetti uhrille muutaman kuukauden sisällä yli sata tekstiviestiä, joista osa koski sitä, milloin uhri on töissä ja milloin kotona. Tekijä siis halusi raportoida uhrille siitä, että tietää koko ajan, missä uhri liikkuu. Vainoaja halusi saada ja sai uhrin tietoiseksi siitä, että häntä tarkkaillaan koko ajan.

4.2.3 Yhteyden ottaminen

Neljäs ja viimeisin tarkasti määritelty vainoamisen tekotapa on yhteyden ottaminen. Yhteydenottamisella tarkoitetaan yksinkertaistetusti sitä, että tekijä kommunikoi uhrin suuntaan. Hallituksen esityksessä yhteydenoton käsitteelle on annettu varsin laaja määritelmä. Sen mukaan yhteydenottoa voi muun muassa olla toisen henkilön luokse meneminen, hänelle soittaminen tai viestien lähettäminen, niin elektronisten viestien, kuin perinteisten paperikirjeidenkin. Viestiksi luetaan myös yleisellä keskustelupalstalla uhrille lähetetty viesti. Lisäksi sellaiset teot, joita tekijä ei välttämättä itse ajattelisi yhteydenotoksi, kuten kukkien ja lahjojen lähettäminen tai tuominen, on katsottu tunnusmerkistön mukaiseksi yhteydenotoksi.¹⁹⁴ Käräjäoikeudet ovat katsoneet lisäksi, että yhteyden ottaminen voi tapahtua hakkaamalla ikkunaa harjanvarrella, soittamalla ovikelloa ja huutamalla ikkunan takana¹⁹⁵, sekä huutelemalla oven takana postiluukun kautta¹⁹⁶. Myös ruoan vieminen ja uhrin kotiovelle tuleminen on katsottu yhteydenotoiksi¹⁹⁷.

Ikkunan hakkaaminen voidaan katsoa yhteydenotoksi siinä mielessä, että sen avulla uhri saadaan usein tulemaan ikkunan luo. Tällöin tekijä voi sanoa uhrille, mitä oli tullut sanomaan. Tekijän tarkoituksena voi myös olla vain uhrin saaminen ikkunan luo, jotta hän voi tarkkailla tai häiritä tätä. Näin ikkunan hakkaamista voidaan verrata puhelinsoittoon, jolloin puhelimen soittoääni saa uhrin vastaamaan puhelimeen ja tekijä voi puhua uhrille. Puhelinsoiton tarkoituksena voi myös olla vain uhrin häiritseminen.

---

¹⁹² Sheridan & Grant, 2007, s. 629.

¹⁹³ Kanta-Hämeen KO, R 14/254.

¹⁹⁴ HE 19/2013 vp, s. 51. Ks. myös Miller, 2012, s. 498.

¹⁹⁵ Kymenlaakson KO, Kouvolan kanslia, R 14/1065.

¹⁹⁶ Helsingin KO R 14/7815.

¹⁹⁷ Keski-Suomen KO, R 14/970.

Tekijä voi ottaa uhriin yhteyttä suoraan, tai välikäden kautta. Välikäden kautta tapahtuvassa yhteydenotossa kolmas henkilö välittää tekijän yhteydenottoja uhrille. Jos välittäjänä toimiva henkilö tietää mitä tekijä pyrkii tekemään, välittäjä voi joutua teosta vastuuseen rikoksen osallisuusoppien mukaisesti.¹⁹⁸ Voi olla myös niin, että tekijä ottaa uhrin läheiseen yhteyttä tietäen, että viesti tulee uhrin tietoon. Esimerkiksi Tuusulan käräjäoikeuden tapauksessa¹⁹⁹ tekijä oli muiden vainoamistekojen ohella lisäksi soittanut uhrin ystäville ja sukulaisille haukkuen uhria, joilta tieto teosta oli kulkeutunut uhrin tietoon. Päijät-Hämeen käräjäoikeuden käsittelemässä tapauksessa²⁰⁰ tekijä oli lähettänyt viestejä uhrin työpaikan yleiseen sähköpostiosoitteeseen ja tekstiviestejä uhrin lapselle.

Tekijän kohdistuessa yhteydenottoja varsinaisen uhrin läheiseen, herää kysymys, tuleeko tällaisia yhteydenottoja pitää osana vainoamista. Oman käsitykseni mukaan vainoaja voi ryhtyä häiritsemään uhrin läheisiä esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, kun uhri ei vastaa tekijän yhteydenottoihin. Yleensä kun tekijä menee häirinnässä askeleen pidemmälle ja kohdistaa häirinnän uhrin läheisiin, uhri reagoi tähän vahvemmin. Uhrin läheiselle kohdistettu yhteydenotto on otettava arvioinnissa mukaan vainoamisen osatekoihin, sillä se on selkeästi tehty siksi, että se on viimeinen ja myös suhteellisen varma keino saada uhri reagoimaan.

Hallituksen esityksessä on määritelty suhteellisen tarkasti ja laajasti, mitä yhteyden ottamisella tarkoitetaan. Sen mukaan yhteyden ottaminen toteutuu myös silloin, kun henkilö jättää toiselle viestin, eikä siihen vastata. Joskus viesti voi myös olla luonteeltaan sellainen, ettei siihen tarvita tai edes pyydetä nimenomaista vastausta. Tällaisia viestejä ovat esimerkiksi soittopyynnöt, sekä kirjeet ja tekstiviestit. Yhteyden ottamisella tarkoitetaan siis sitä, että tekijä pyrkii päästä puheisiin uhrin kanssa tai viestii uhrille mitä haluaa tälle sanoa. Mitään varsinaista keskustelua ei edellytetä uhrin ja tekijän välillä.²⁰¹ Voi olla myös niin, ettei tekijä edes halua puhua uhrin kanssa, vaan vain esittää tälle omia rakkaudentunnustuksiaan tai muunkaltaisia viestejä. Myöskään kaikkiin yhteydenottoihin ei ole mahdollista vastata, esimerkiksi anonyymisti lähetetyt kirjeet tai vaikka kukkalähetykset ovat tällaisia. Syitä tämän tapaisten viestien jättämiselle on monia ja ne ovat riippuvaisia aina tekijän henkilökohtaisesta motiivista.²⁰²

---

¹⁹⁸ HE 19/2013 vp, s. 51.

¹⁹⁹ Tuusulan KO, R 14/550.

²⁰⁰ Päijät-Hämeen KO, R 14/1823.

²⁰¹ HE 19/2013 vp, s. 51.

²⁰² Emerson et al., 1998, s. 305.

Kysymys siitä, onko puhelujen soittaminen yhteydenottoa silloin, kun puheluihin ei vastata, tuli esille Kanta-Hämeen käräjäoikeuden käsittelemässä tapauksessa²⁰³. Siinä tekijä oli yrittänyt soittaa uhrille kolmen kuukauden aikana 1401 kertaa ja muutama kuukausi tämän jälkeen vielä viikon sisällä useita satoja kertoja. Vastaaaja oli vastauksessaan kiistänyt syyllistyneensä vainoamiseen vetoamalla siihen, ettei ollut saanut yhteyttä asianomistajaan. Hänen mukaansa tunnusmerkistön täytyminen edellytti konkreettisen yhteyden saamista. Tuomioistuimien oli tästä toista mieltä ja katsoi yhteydenottojen olevan tunnusmerkistössä tarkoitettuja, vaikkei uhri niihin vastannutkaan.

Hallituksen esityksessä ei kansallisen lain tunnusmerkistöjen määrittelyssä ole otettu kantaa siihen, onko kommunikointihalukkuuden vuoksi tehty soitto, johon uhri ei vastaa, tekijän kannalta tunnusmerkistössä tarkoitettua yhteyden ottamista. Istanbulin sopimuksen selitysmuistion kohdan 182 mukaan kuitenkin mikä tahansa pyrkimys aktiiviseen yhteydenpitoon lukeutuu ei-toivottavaan yhteyden ottamiseen²⁰⁴. Tätä kohtaa on käsitelty myös hallituksen esityksessä.²⁰⁵ EY-oikeudella on tulkintavaikutus kansalliseen oikeuteen. Tällä tarkoitetaan, että ylikansallisen säännöksen kotimaista vastinetta on tulkittava ylikansallisen säännöksen sanamuodon ja päämäärän mukaisesti²⁰⁶. Tulkintavaikutuksen voidaan katsoa soveltuvan myös tässä tilanteessa, jossa tulkitaan EN yleissopimuksen ratifioinnin perusteella tehtyä kansallista säännöstä. Koska Istanbulin sopimuksen selitysmuistiossa myös pyrkimys kontaktiin katsotaan ei-toivottavaksi yhteydenotoksi, katsoisin, käräjäoikeuksien ratkaisuihin tukeutuen, että soittoyrityksiä tulisi pitää tunnusmerkistön mukaisina yhteydenottoina²⁰⁷.

Yhteydenotto on hyvin yleinen tapa vainota. Suomalaisista vainoamistavoista tehdyn tutkimuksen mukaan huomattavan suuri osa vainoajista käytti tekotapana jotakin yhteydenoton muotoa. Puheluita teki 62 prosenttia kaikista tutkituista tekijöistä.²⁰⁸ Amerikkalaisessakin

---

²⁰³ Kanta-Hämeen KO, R 14/773.

²⁰⁴ Explanatory Report.

²⁰⁵ HE 19/2013 vp, s. 23.

²⁰⁶ Huovila, 2005, s. 30.

²⁰⁷ Puhelinsoittoyrityksiä oli Kanta-Hämeen tapauksen R 14/773 lisäksi muun muassa Länsi-Uudenmaan tapauksessa R 14/1031, Kanta-Hämeen tapauksessa R 14/254 ja Pirkanmaan tapauksessa R 14/2891. Monessa muussa tapauksessa puheluita oli satoja, mutta syytteessä ei ollut mainintaa, oliko uhri vastannut kaikkiin puhelinsoittoihin.

²⁰⁸ Häkkänen et al., 2003, s. 194.

tutkimuksessa yhteyden ottaminen puhelimitse tai tekstiviestillä oli yleisin vainoamisen tekotapa²⁰⁹. Puhelimella tehty yhteydenotto, joko puhelun soittaminen, tai tekstiviestin lähettäminen, oli yleisin käytetty vainoamisen muoto myös tutkimissani käräjäoikeuksien tapauksissa.

4.2.4 Muu näihin rinnastettava tapa

Koska vainoamistapoja on lukuisia, olisi ollut mahdotonta luoda tunnusmerkistöä, joka kattaisi kaikki esimerkkittävät.²¹⁰ Tämän vuoksi tunnusmerkistö otettiin lakiin tekotapojen osalta osittain avoimessa muodossa, eli siinä esitetty tekotapojen lista ei ole tyhjentävä. Uhria voi vainota esitettyjen tapojen lisäksi muulla, lueteltuihin tekoihin rinnastettavalla tavalla.

Kun tekotavaksi on kerrottu vain ”muu näihin rinnastettava tapa” herää kysymys, mikä tämä tapa voisi käytännössä olla. Kriteeri näyttää ensi katsaukselta suhteellisen selkeältä, kun teon tulee olla rinnastettavissa tunnusmerkistössä tarkasti määriteltyihin tekoihin, mutta todellisen tekotavan löytämiseen tarvitaan konkreettinen tapaus ja säännöksen luovaa tulkintaa. Apua muun tavan soveltamisessa voi hakea Istanbulin sopimuksen selitysmuistiosta, jonka kohdissa 182–185 on pyritty antamaan monipuolisia esimerkkejä eri tavoista, joilla vainoamiseen voidaan syyllistyä. Tämä on myös suotavaa siinä mielessä, että Istanbulin sopimuksessa tarkoitettujen uhkaavan käyttäytymisen rangaistavaksi saattaminen oli yksi suuri vainoamisen kriminalisoinnin syy. Tällöin yleissopimuksella on tulkintavaikutus kansalliseen oikeuteen, jotta kansallista säännöstä tulkitaan sopimuksessa tarkoitettun mukaisesti.

Esimerkin kyseisestä muihin rinnastettavasta tekotavasta antaa Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomio²¹¹, jossa tekijä oli muun muassa laittanut internet sivustolle entisestä puolisostaan vähäpukaisen kuvan ja halventavaa tekstiä kuvan yhteyteen. Tuomioistuimien otti tämän teon osaksi vainoamista, perustellen sitä hallituksen esityksessä tarkoitettulla uhkaamisella. Kuten jo uhkaamista käsittelevässä kappaleessa kävi ilmi, hallituksen esityksen mukaan uhkaamisella tarkoitetaan sitä, että henkilö tekee toiselle tietäväksi, että tälle voi tapahtua jokin epämieluisa asia ja että tämä asia riippuu jollakin tavalla asian esittäjästä²¹². Tuomioistuimen

---

²⁰⁹ McEwan et al., 2009, s. 152.

²¹⁰ Oikeusministeriön mietintö, 24/2012, s. 97.

²¹¹ Kymenlaakson KO, Kouvolan kanslia, R 14/1065.

²¹² HE 19/2013 vp, s. 50.

mukaan internet-sivustolla oleva kuva vähäpukaisesta uhrista ja loukkaava teksti voi levitä laajalle hallitsemattomasti. Kuvat yhdistettynä uhrin tyttönimeen ja kertomalla uhrin läheisille kuka kuvassa on ja mistä kuvan löytää, oli tuomioistuimen mukaan hallituksen esityksessä kuvaillun epämieluisan asian aiheuttamista.

Tapauksessa ei siis uhattu kuvan internetiin laittamisella, vaan kuva oli jo laitettu. Tällöin kyseessä ei ollut tunnusmerkistössä tarkoitettu uhkaaminen. Koska kuvan laittaminen ja siitä kertominen oli rinnastettavissa uhkauksessa vaadittavaan epämieluisan asian aiheuttamiseen, voidaan katsoa, että kyseessä on tunnusmerkistössä tarkemmin määriteltyyn tekotaan rinnastuva teko.

Toisena esimerkkinä muusta tekotavasta voidaan ottaa uhrin omaisuuden vahingoittaminen²¹³. Vaikka hallituksen esityksessä uhrin omaisuuden vahingoittamista kuvattiin mahdollisena uhkauksena²¹⁴, mielestäni se sopii paremmin muuksi, tähän rinnastettavaksi tavaksi vainota uhria sellaisissa tapauksissa, joissa kyse on vain kiusanteosta. Jos teon ei voida katsoa indikoivan jotakin epämieluisaa tapahtumaa, jonka vainoaja saattaisi kohdistaa uhuriin, kyseessä ei voi olla uhkaus. Toistuva omaisuuden vahingoittaminen on kuitenkin omiaan aiheuttamaan sellaisen elämänlaatua vakavasti häiritsevän tilan, joka voi muodostua ahdistavaksi. Vahingon teon kohteeksi voivat lisäksi joutua myös uhrin luona vierailevat henkilöt tai hänen läheisensä²¹⁵.

Vahingontekoa ei ole suomalaisessa oikeuskäytännössä vielä arvioitu vainoamisena, mutta toistuvana sen voi hyvinkin olettaa täyttävän vaadittavat kriteerit. Pohjois-Savon käräjäoikeuden tuomiossa²¹⁶ syyttäjä ei ollut voinut ottaa toistuvaa auton renkaiden puhkomista vainoamisen osatekoksi, koska teot olivat tapahtuneet edellisen vuoden puolella. Renkaiden puhkominen oli esitetty osana samassa tuomiossa syytteenä ollutta lähestymiskiellon rikkomista.

Uhrin omaisuuden käyttäminen ja anastaminenkin on katsottu oikeuskäytännössä vainoamiseksi. Näin oli Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden käsittelemässä tapauksessa²¹⁷. Omai-

---

²¹³ Häkkänen et al., 2003, s. 190. Ks. myös Silvennoinen ja Tolvanen, 2014, s. 753 sekä McEwan et al., 2009, s. 150.

²¹⁴ HE 19/2013 vp, s. 50.

²¹⁵ Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 755.

²¹⁶ Pohjois-Savon KO, Iisalmen kanslia, R 14/316.

²¹⁷ Länsi-Uudenmaan KO, Lohjan kanslia, R 14/1031.

suuden käyttämistä ja anastamista on luonnehdittu mahdollisiksi vainoamisen toteuttamista-voiksi myös kansainvälisissä vainoamistutkimuksissa²¹⁸. Lisäksi Oikeusministeriön mietinnössä jälkien jättäminen toisten esineisiin, sekä toisen henkilön eläimen kiusaaminen oli ehdotettuja esimerkkejä tarkemmin määriteltäviin tekotapoihin rinnastettavasta tunnusmerkistötekijästä²¹⁹. Tämänkaltaisen ilkeävaltainen toisen häiritseminen on selkeästi rinnastettavissa tarkemmin määriteltyihin tekoihin.

Eräs tapa, joka tuli ilmi kriminalisoinnin esitöissä, oli Istanbulin sopimuksen selitysmuistion kohdassa 183 mainittu väriiden identiteettien luominen tai väärän tiedon levittäminen internetissä.²²⁰ Tämänlaisesta toiminnasta oli osittain kyse Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden käsittelemässä tapauksessa²²¹. Tapauksessa tekijä oli ottanut molempiin uhreihin yhteyttä useista eri Facebook-profiileista, uhrien estettyä hänen yhteydenottonsa aiemmista profiileista. Tapauksessa ei kuitenkaan käy ilmi, oliko tekijä luonut uudet profiilit eri henkilöiden nimillä, vai omalla nimellään, jonka vuoksi otin tapauksen vain osittain esimerkiksi väärän identiteetin luomisesta tekotapana. Kyseessä on kuitenkin yhteydenoton jatkaminen ainakin uuden internet-identiteetin turvin, joka on antanut tekijälle mahdollisuuden ottaa uhreihin yhteyttä näiden nimenomaisista estokeinoista huolimatta.

Tarkemmin määriteltyihin tekotapoihin rinnastettavia tapoja voi siis olla hyvinkin monta erilaista. Niiden on kuitenkin oltava toistuvia, oikeudettomia ja sellaisia, jotka ovat omiaan aiheuttamaan uhrissa pelkoa tai ahdistusta, jotta niiden voidaan katsoa täyttävän vainoamisen tunnusmerkistön.

4.2.4.1 Internetvainoaminen

Otan tässä lyhyesti tarkasteluun internetissä tai sen välityksellä tapahtuvan vainoamisen, sillä se on hyvin yleistä nyky-yhteiskunnassa tietotekniikan kehittymisen ja sen käytön yleistyksen vuoksi. Internetvainoamista on lisäksi kutsuttu vainoamisen erityiseksi muodoksi, jonka vuoksi katson olevan perusteltua käsitellä ilmiötä omana lukunaan.²²²

---

²¹⁸ Miller, 2012, s. 497.

²¹⁹ Oikeusministeriön mietintö, 24/2012, s. 97.

²²⁰ Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 97.

²²¹ Pohjois-Karjalan KO, R 14/1227.

²²² Sheridan & Grant, 2007, s. 636, sekä Spitzberg & Hoobler, 2002, s. 68. Ks. myös EN raportti, 2013, s. 5.

Kansainvälisesti käytetty termi internetissä tapahtuvalle vainoamiselle on ”cyberstalking”. Tämän internetissä tapahtuvan vainoamisen tekotapoja on perinteisten yhteydenottojen lisäksi muun muassa uhrin sähköpostiviestien vakoilu ja sähköisen viestinnän häirintä esimerkiksi roskapostien lähettämällä, uhrin sähköisen identiteetin käyttäminen toisten kanssa kommunikointiin tai erilaisten sähköisten tilausten tekemiseen, tietojenkeräyspalvelimien käyttäminen uhrin henkilökohtaisten tietojen kalasteluun sekä uhrin koneen tiedostojen tai verkkoyhteyden vakoilu.²²³

Verkossa tapahtuvalla vainoamisella voidaan kajota uhrin yksityisyyteen paljon laajemmin kuin fyysisellä vainoamisella, ja tekijän on helpompi tarkastella tekojensa vaikutuksia uhuriin.²²⁴ Lisäksi verkon kautta voi saada käsiinsä hyvinkin henkilökohtaisia tietoja uhrista ja myös käyttää näitä tietoja suhteellisen helposti, aiheuttaen suurtakin haittaa uhrille. Varsinkin sähköisen identiteetin käyttämisellä voi olla vakavia, niin taloudellisia kuin henkisiäkin seurauksia. Henkilökohtaisiin tiedostoihin murtautuminen on uhrille paljastuessaan objektiivisestikin ajatellen pelkoa ja ahdistusta aiheuttavaa.²²⁵ Tutkimuksissa on lisäksi havaittu, että internetissä tapahtuva vainoaminen johtaa hyvin usein myös fyysiseen vainoamiseen.²²⁶

Internetissä tapahtuva vainoaminen jättää usein elektronisia jälkiä, mutta niiden yhdistämisen tiettyyn henkilöön voi olla hankalaa erilaisten suojaohjelmien vuoksi ja jäljittäminen voi olla kallistakin. Tämän vuoksi internetvainoamisen estäminen ja syyllisen kiinnisaaminen voi olla vaikeaa.²²⁷

Oikeusministeriön mietinnössä otettiin erikseen kantaa selitysmuistion kohdassa 182 mainittuun tekotapaan seurata toista virtuaalimaailmassa. Mietinnön mukaan kohdassa kuvattu toiminta ei täytä kriminalisointiperiaatteiden vaatimuksia, minkä vuoksi sitä ei sellaisenaan voida kirjata kriminalisoinnin tunnusmerkistöön. Se voisi kuitenkin tulla tuomituksi muuna nimenomaisesti kirjattuihin rinnastettavana tekotapana.²²⁸ Käsittelemässäni tapauksissa ei ollut käytetty tekotapana internetvainoamista sellaisessa muodossa, joka tässä luvussa on esitetty.

---

²²³ Miller, 2012, s. 501. Ks. tästä myös Spitzberg & Hoobler, 2002, s. 68.

²²⁴ Sheridan & Grant, 2007, s. 629. Ks. myös EN raportti, 2013, s. 5.

²²⁵ Vaikutuksista uhuriin, ks. Sheridan & Grant, 2007, s. 634.

²²⁶ Sheridan & Grant, 2007, s. 637. Ks. myös Rosenfeld, 2000, s. 530.

²²⁷ EN raportti, 2013, s. 5.

²²⁸ Oikeusministeriön mietintö, 24/2012, s. 96–97. “following the victim in the virtual world (chat rooms, social networking sites, etc.). Engaging in unwanted communication entails the pursuit of any active contact with the victim through any available means of communication, including modern communication tools and ICTs”.

4.2.5 Toistuvuus

Lain esitöissä on pohdittu toistuvuutta tunnusmerkistön soveltuvuusedellytyksenä. Yleisesti ottaen rikoslain tunnusmerkistöjen soveltamisessa on pidetty lähtökohtana yksittäisen teon arviointia ja sitä, milloin yksittäinen teko on sellainen, että sillä toteutetaan tietyn rikoksen tunnusmerkistö. Teon toistamisen ja uusimisen ottamista tunnusmerkistön täyttymisen edellytykseksi on siis lähtökohtaisesti pidetty Suomen rikosoikeusjärjestelmän kannalta vieraana.²²⁹ Vainoamisessa taas on olennaista, että kyseessä ei ole yksittäinen rangaistava teko, vaan rikos muodostuu monista, hyvin pitkänkin ajan kuluessa toteutetuista osateoista.²³⁰

Vainoaminen muodostuu siis useista, eri aikoina tehdyistä osateoista. Jokaista yksittäistä tekoa ei pidetä aina erillisenä rikoksena, vaan osatekoja arvioidaan yhtenä rikoskokonaisuutena. Osatekojen on näin muodostettava yhtenäinen kokonaisuus, jotta niitä voidaan arvioida yhtenä vainoamisrikoksena. Jotta tekoja voidaan pitää yhtenä kokonaisuutena, niiden on perustuttava tekijän yhtenäiseen motivaatiotaustaan. Motivaatiotaustalla tarkoitetaan niitä syitä, joiden perusteella vainoamista tehdään. Useimmiten tekojen määrä ja niiden ajallinen suhde toisiinsa ilmaisevat tekijän vainoamistarkoitusta. Jos tietty teko on tehty jonkin muun syyn johdosta kuin vainoamistarkoituksessa, ei sitä voida katsoa vainoamisen osateoksi. Motivaatiotaustan muuttuminen ei kuitenkaan muuta tekojen arviointia vainoamisen osatekoina. Tekijän syy vainota uhriaan voi siis muuttua ajan kuluessa, mutta teko itsessään, eli vainoaminen, ei sulkeudu missään vaiheessa tekojen arvioinnissa pois.²³¹

Vainoamisen voidaan katsoa olevan siltä kannalta omalaatuinen rikos, että sitä ei voida toteuttaa vain yhdellä kertaluonteisella teolla, kuten suurinta osaa muista rikoksista, vaan teon tai tekojen tulee olla toistuvia. Laissa, eikä edes lain esitöissä ole mainittu minkäänlaista tarkkaa sääntöä tai määrää sille, kuinka monta osatekoa vaaditaan tunnusmerkistön toteutumiseen. Myöskään sille ei ole esitetty mitään sääntöä, että kuinka kauan vainoamisen tulisi kestää, jotta se täyttäisi säädetyn tunnusmerkistön. Selvää kuitenkin on, että tekoja täytyy olla enemmän kuin yksi.²³²

---

²²⁹ Oikeusministeriön mietintö, 24/2012, s. 99. Toistuvuutta ei ole rikoslain säännöksissä edellytetty vainoamisen lisäksi kuin vain viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistössä (RL 24:1 a).

²³⁰ HE 19/2013 vp, s. 25.

²³¹ HE 19/2013 vp, s. 25, 51–52. Ks. myös LaVM 11/2013 vp, s. 9.

²³² Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 754.

Toistuvuus-elementti on hyvin ratkaisevaa tekojen rangaistavuuden kannalta, koska vainoamista voidaan toteuttaa varsin arkipäiväisiltä vaikuttavilla teoilla, jotka voivat yksittäin tehtyinä olla vähämerkityksellisiä.²³³ Pidempään jatkuessaan kuitenkin myös tavanomaisilta vaikuttavat teot voivat hyvin nopeasti muuttua uhrin jokapäiväistä elämää häiritseviksi ja haittaaviksi.²³⁴

Vainoamisen keston niin sanottuna kriittisenä rajana on pidetty kahta viikkoa. Tällä tarkoitetaan sitä, että jos vainoaminen jatkuu pidempään kuin kaksi viikkoa, se usein muuttuu uhkaavammaksi, tunkeilevammaksi ja ahdistavammaksi, eli näin ollen vaarallisemmaksi.²³⁵ Tällöin voidaan myös perustellusti olettaa teon olevan omiaan aiheuttamaan uhrissa pelkoa ja ahdistusta ja näin teko on rikoslaissa tarkoitetun mukaista. Tutkimusten mukaan vainoamista kestää keskimääräisesti yleensä viidestä kuukaudesta kahteen vuoteen.²³⁶ Vainoamisen on tutkimuksissa huomattu kestävän pidempään tapauksissa, joissa tekijä oli uhrille entuudestaan tuttu.²³⁷

Huomionarvoista vainoamistapauksissa on tekijöiden sinnikkyys toteuttaa varsinkin yhteydenottoja uhrin suuntaan. Yleensä vainoamisteot jatkuvat uhrin kielloista tai estotoimista huolimatta²³⁸. Lisäksi uhrin kiello tai muu estotoimi voi saada tekijän muuttumaan aggressiivisemmaksi ja uhkaavammaksi, kuten tuli esille aiemmin esitetyssä Espoon käräjäoikeuden ratkaisemassa tapauksessa²³⁹.

Tunnusmerkistötekijän soveltaminen voi olla suhteellisen haastavaa, sillä se on hyvin tulkinnanvarainen. Tulkinnanvaraisuus johtuu siitä, ettei laissa tai sen esitöissä ole määritelty toistuvuudelle kovinkaan tarkkoja kriteereitä. Ainoina tarkentavina kriteereinä on esitetty, että tekoja tulee olla enemmän kuin yksi, ja että niiden on oltava tekijän samaa motivaatio-
taustaa osoittavassa ajallisessa suhteessa toisiinsa.

---

²³³ Purcell et al. 2004a, s. 157.

²³⁴ HE 19/2013 vp, s. 51.

²³⁵ Purcell et al., 2004b s. 576. Ks. myös Björklund, 2010, s. 19 ja HE 19/2013 vp, s. 12.

²³⁶ Häkkänen 2008, s.752 sekä Björklund, 2010, s. 19. Ks. myös HE 19/2013 vp, s. 12 ja Spitzberg & Hoobler, 2002, s. 70.

²³⁷ McEwan et al., 2009, s. 150.

²³⁸ McEwan et al., 2009, s. 150.

²³⁹ Espoon KO, 3. osasto, R 14/1280.

Satakunnan käräjäoikeuden käsittelemässä tapauksessa²⁴⁰ tekijää syytettiin vainoamisesta sillä perusteella, että hän oli uhkaillut uhria yhden kerran, pyrkinyt päästä uhrin autoon yhden kerran ja seurannut tämän jälkeen uhria, sekä lähettänyt tälle yhteensä 36 kappaletta osittain uhkaavaa Whatsapp-viestiä. Viestit oli lähetetty yhden yön aikana, vastaajan ollessa vahvassa humalassa. Käräjäoikeus hylkäsi syytteen vainoamisesta vetoamalla juuri toistuvuus-tunnusmerkkiin. Tuomion perusteluissa lausuttiin, että teot sinänsä ovat vainoamisen tunnusmerkistössä tarkoitettuja osatekoja, mutta rangaistavuuden kannalta olennaista on kuitenkin se, voidaanko menettelyä pitää laissa vaaditulla tavalla toistuvana. Viestien lukuisuus ja laatu ei yksinään täyttänyt tuomioistuimen mukaan vainoamisen edellyttämää toistuvuutta, kun otettiin huomioon, että viestit oli lähetetty kolmen tunnin sisällä. Menettely oli siis tapahtunut kokonaisuudessaan yhden vuorokauden sisällä, minkä vuoksi käräjäoikeus ei katsonut, että menettelystä olisi voinut muodostua uhrin elämänlaatua vakavasti häiritsevää tilaa. Tuomioistuimen päätökseen vaikutti lisäksi, että uhri oli itse ollut vielä viestien jälkeen yhteydessä tekijään.

Tapaus herätti omalla kohdallani kysymyksen siitä, tulisiko vainoamisen toistuvuutta vaativalle tunnusmerkistötekijälle määritellä jokin ajallisen keston edellytys, kun määrällinen ”enemmän kuin yksi” kriteeri voi täytyä varsinkin elektronisilla laitteilla tehdyissä yhteydenotoissa varsin nopeasti. Kaikissa lukemissani vainoamista koskevissa psykologisissa tutkimuksissa ja myös lain esitöissä on pidetty tavallaan itsestään selvänä, että vainoaminen on pitkään jatkuva rikos, mutta kuten juuri esitetty esimerkki osoittaa, voidaan toistuvuus-kriteeriä tulkita myös puhtaasti määrällisenä. Tätä näkökantaa vahvistaa varsinkin lain esitöissä on mainittu kriteeri, että tekoja tulee olla enemmän kuin yksi. Oikeuskäytäntö ja samalla tunnusmerkistön tulkinta näyttäisi kuitenkin muotoutuvan siihen suuntaan, että vainoamista ovat useampana kuin yhtenä päivänä tehdyt teot.

Toistuvuus-kriteeri on tarpeellinen vainoamisen tunnusmerkistössä, sillä se tavallaan määrittelee vainoamiseksi sellaisia häiriötekoja, jotka yksittäin tehtynä kuuluvat yleensä jonkin muun tunnusmerkistön soveltamisen, kuten kotirauhan rikkomisen tai lähestymiskiellon rikkomisen, piiriin. Toistuvuus on siis se elementti, joka tekee teoista vainoamista. Mutta koska vainoamisessa edellytetään tekojen olevan toistuvaa, se myös tavallaan asettaa uhrille vaatimuksen sietää tekoa tietyn aikaa, jotta teko olisi vainoamisena rangaistavaa. Muutamassa

---

²⁴⁰ Satakunnan KO, R 14/653.

käsittelyssäni tuomioissa tuomioistuimet ovat nimittäin katsoneet teon lieväksi sillä perusteella, että teko on ollut kestoltaan suhteellisen lyhyt. Esimerkiksi Espoon käräjäoikeus vetosi vainoamisen lyhytkestoisuuteen sen perusteeksi, että teko oli sovitettavissa sakkorangaistuksella²⁴¹. Tapauksessa uhkailevat yhteydenotot olivat jatkuneet noin viikon ajan sen jälkeen, kun uhri oli pyytännyt tekijää lopettamaan.

Toistuvuuden osalta tuomioistuimet ovat kuitenkin myös katsoneet, että vaikka kriminalisoinnin voimaantumisen jälkeinen vainoamiskäyttäytyminen on ollut suhteellisen lyhytaikaista, voitiin edellisvuoden ja -vuosien käyttäytyminen ottaa huomioon arvioidessa vainoamisen tunnusmerkistön täyttymistä. Pirkanmaan käräjäoikeus perusteli tuomiotaan²⁴² sillä, että tekijä oli häirinnyt uhria ja määrätty lähestymiskieltoon jo aiempina vuonna, minkä vuoksi suhteellisen lyhyttä, noin kahden viikon mittaista vainoamisjaksoa voitiin pitää sellaisena, että se oli omiaan aiheuttamaan uhrissa pelkoa ja ahdistusta. Keski-Suomen käräjäoikeuskin otti tuomiossaan²⁴³ huomioon jo vuosia jatkuneen häiriökäyttäytymisen katsoessaan neljästä teosta muodostuneen menettelyn vainoamiseksi.

Toistuvuus-kriteerin vaikeaa tulkintaa voidaan lisäksi kuvata seuraavanlaisella hypoteettisella tapauksella. Voidaan kuvitella, että tekijä ottaa tavakseen ilmestyä uhrin talon eteen joka tiistaiamu. Ensimmäinen kerta ei vielä täytä minkäänlaista rikostunnusmerkistöä, mutta voidaanko jo toisen viikon tiistaiamuvierailun jälkeen tekijää syyttää uskottavasti vainoamisesta? Ymmärrettävästi uhrille voi olla jo muotoutunut mielikuva seuraavasta tiistaiasta, ja siitä, miten hän voi jo kuvitella tekijän seisovan hänen talonsa edessä häntä tarkkailemassa. Tämä on objektiivisestikin ajatellen hyvin ahdistavaa ja pelottavaakin. Kuinka tämänkaltainen tapaus tulisi tulkittavaksi tuomioistuimessa? Jos viikon kestänyttä intensiivistä viestittelyä ei pidetty siinä mielessä vakavana, ettei sitä tullut sovittaa vankeusrangaistuksella, niin tulisiko esimerkin mukaisessa tapauksessa uhrin sietää tiistaiamuksia vierailuja vielä muutama viikko pidempään, jotta kyseessä olisi ankarammin rangaistava teko? Mitä luultavimmin kyseisenlaisessa tapauksessa olisi mahdollista nostaa syyte vainoami-

---

²⁴¹ Espoon KO, R 14/1280. Tuomioistuimien lisäksi esitti perusteena sen, ettei tekijää oltu aiemmin tuomittu vainoamisesta. Tapaus oli tapahtunut helmi-maaliskuussa, joten mielestäni oli suhteellisen epätodennäköistä, että tekijää olisi edes ehditty tuomita vainoamisrikoksesta ennen tätä.

²⁴² Pirkanmaan KO, R 14/4062.

²⁴³ Keski-Suomen KO, R 14/970.

sesta ja jos asia etenisi tuomioistuimeen asti, se saattaisi lievästikin rangaistavana saada tekijän lopettamaan. Tällöin voitaisiin katsoa, että vainoamissäännös toteuttaa sille asetettua tavoitetta, eli vainoamiskäyttämisen poistamista.

Toistuvuus-kriteerin ohella on hyvä myös pohtia tekojen intensiivisyyden huomioonottamista.²⁴⁴ Voidaan olettaa, että mitä intensiivisempää vainoaminen on, sitä vähemmän aikaa niiden tulee kestää, jotta tekoja voidaan pitää objektiivisestikin arvioiden sellaisina, että ne ovat omiaan aiheuttamaan uhrissa pelkoa tai ahdistusta. Jos teot eivät ole kovin intensiivisiä, kuten esittämässäni esimerkissä, on niitä tavallaan siedettävä kauemmin, jotta kynnyks pelotavuudelle ja ahdistavuudelle ylittyy. Näin toistuvuuden osalta määrällinen ja ajallinen elementti täydentävät toisiaan.

Vainoaminen on siitäkin omalaatuinen rikos, että siihen on puututtava ajoissa, ettei se muutu vaarallisemmaksi, mutta jos siihen puututaan ajoissa, keskeyttämällä tekijän toiminta, sitä ei välttämättä pidetä yhtä tuomittavana. Jotta välttyttäisiin siltä, että lievinä pidetyt vainoamisteot, joilla on potentiaalia muodostua vakavammiksi, eivät jäisi rankaisematta kunnolla, olisi varsin varteenotettavaa säätää vainoamisen kriminalisoinnin lisäksi säännös törkeästä vainoamisesta. Tällöin myöskin varmistettaisiin, etteivät hyvin intensiiviset, pitkään jatkuneet ja uhkailevat vainoamisteot olisi liian lievästi rangaistuja, kun niille säädettäisiin laintasoinen minimirangaistus. Oikeuskäytännössä on ollut tapana käyttää suurimmaksi osaksi rangaistusasteikon lievintä neljännestä²⁴⁵, joka tarkoittaa, että kynnyks tuomita perusmuotoisesta teosta ankarasti on korkea.

4.2.6 Oikeudettomuus

Vainoaminen on rangaistavaa vain oikeudettomana ja tahallisena. Oikeudettomuudella tarkoitetaan, että teot ovat perusteettomia ja tapahtuvat vastoin kohteen tahtoa. Oikeudettomuus-kriteerin osalta eri tekotapatunnusmerkit ovat arvioinnissa eri asemassa toisiinsa nähden. Oikeudettomuuden arviointi tulee yleisimmin esille varsinkin yhteydenottojen osalta, kun taas uhkauksen ollessa kyseessä tarvitsee harvemmin arvioida, onko se oikeudetonta tai perusteltua.²⁴⁶

---

²⁴⁴ Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 754.

²⁴⁵ Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 763.

²⁴⁶ HE 19/2013 vp, s. 51.

4.2.6.1 Perusteettomuus

Perusteettomuusvaatimus sulkee rangaistavuuden ulkopuolelle varsinkin sellaiset viranomaisten suorittamat toimet, joihin viranomaisilla on toimivalta. Esimerkkinä tällaisista viranomaistoimista on lain esitöissä esitetty esitutkinnassa käytetyt tarkkailu- ja muut toimet. Lisäksi laillisten saatavien perinnässä käytetyt toimet, kuten useat yhteydenotot lukeutuvat vainoamisen ulkopuolelle jääviin toimiin. Myöskään tiedostusvälineiden toimintaa ei pidetä vainoamisena silloin, kun se on suoritettu asianmukaisesti.²⁴⁷ Tiedotusvälineiden toiminnassa vallitsee sanan- ja lehdistönvapaus²⁴⁸. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että tiedotusvälineet saisivat käyttää uutisaiheiden hankkimisessa hyvän tavan vastaisia keinoja. Vaikka julkisuudenhenkilöiden tulee sietää asemansa vuoksi enemmän yksityisyyteensä kohdistuvaa puuttumista²⁴⁹, ei kaikenlainen julkisuudenhenkilöihin kohdistuva toiminta ole perusteltua ja oikeutettua. Tiedotusvälineet joutuvat myös noudattamaan kotirauhan piirin rajoja. Asiantonta toimintaa, jota lehdistö on todistetusti harjoittanut, on ollut esimerkiksi julkisuudenhenkilöiden puhelujen kuunteleminen²⁵⁰.

Esitöissä on lisäksi otettu huomioon sellaiset yksityishenkilöiden väliset yhteydenotot, jotka liittyvät eron jälkeiseen yhteisen omaisuuden jakoon tai lapsen huoltoon ja hoitoon, sekä tapaamisiin. Mainittujen tekojen lisäksi on huomattava, etteivät normaalielämään kuuluvat teot voi olla tunnusmerkistössä tarkoitettusti oikeudettomia.²⁵¹

Muutamassa käsittelemässäni tapauksessa tekijä oli yrittänyt perustella syyttömyyttään vainoamiseen sillä, että hänen yhteydenottoihinsa oli perusteltu ja hyväksyttävä syy. Hyväksyttäväksi syiksi on esitetty, että asianomaisen ja syytetyn välillä on ollut selvittämättömiä asioita²⁵², tai että yhteydenotot liittyvät yhteisen lapsen asioihin tai omaisuuden selvittelyyn²⁵³. Yleensä muusta teonkuvauksesta on kuitenkin käynyt ilmi, ettei väitetty perusteltu syy ole voinut pitää paikkaansa²⁵⁴.

---

²⁴⁷ HE 19/2013 vp, s. 52. Ks. myös Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 760.

²⁴⁸ Journalistiliitto.

²⁴⁹ Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 119.

²⁵⁰ Katso tästä ja muista asiattomista toimintatavoista Taloussanomien 30.11.2012.

²⁵¹ HE 19/2013 vp, s. 52. Ks. myös Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 760.

²⁵² Pirkanmaan KO, R 14/2891.

²⁵³ Kanta-Hämeen KO, R 14/254 ja Kymenlaakson KO, Kouvola kanslia, R 14/1065.

²⁵⁴ Esimerkiksi Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tapauksessa R 14/254 osa viesteistä oli koskenut sitä, milloin uhri on töissä ja milloin kotona, joten viestien tarkoitus oli antaa uhrin ymmärtää, että häntä tarkkaillaan. Lisäksi viestien ja puheluiden määrä antaa ymmärtää, ettei kyse ole voinut olla pelkistä lapsen asioiden hoitamisesta (138 puhelua ja 46 tekstiviestiä alle kahdessa kuukaudessa).

Muutamassa tuomiossa vainoamissyte kuitenkin hylättiin juuri sillä perusteella, että kyseessä katsottiin aidosti olevan perusteltu syy yhteydenottoihin. Esimerkiksi Espoon kärjäoikeuden käsittelemässä tapauksessa²⁵⁵ tuomioistuin katsoi, että 40 Facebookin välityksellä lähetettyä viestiä ei täyttänyt vainoamisen tunnusmerkistöä, sillä viestien sisältö oli varsin neutraali ja syytetyllä oli ollut asiallinen peruste olla yhteydessä entiseen vaimoonsa. Kärjäoikeuden mielestä oli ymmärrettävää, että viestittely jatkui, kun syytetty ei saanut asianomistajan taholta mitään vastausta.

Lisäksi Päijät-Hämeen kärjäoikeuden ratkaisemassa tapauksessa²⁵⁶ syytetyn tekemien yhteydenottojen ei voitu katsoa olevan vainoamista, vaikka hän oli tietoinen siitä, että asianomistaja halusi lopettaa suhteen. Viestit ja puhelut liittyivät kuitenkin syytetyn ja asianomistajan väliseen sopimukseen tavata syytetyn asunnolla. Syytetyllä oli siis hyvinkin perusteltu syy olla yhteydessä asianomistajaan.

4.2.6.2 Tahdonvastaisuus

Oikeudettomuuteen liittyy lisäksi se, että vainoamisteot tapahtuvat vastoin kohteen tahtoa. Useissa muissa rangaistavaksi säädettyissä teoissa, kuten laittomassa uhkaamisessa, on selkeää, että teko tapahtuu vastoin kohteen tahtoa, mutta tavanomaisemmissa teoissa, kuten lahjojen lähettämässä tai puhelinsoitossa ei voida heti olettaa, että tekijä tietää yhteydenoton olevan kohteen tahdon vastainen. Kohteena oleva henkilö voi tehdä tekijälle selväksi, että yhteydenotot eivät ole toivottuja, mutta nimenomaista kieltoa ei edellytetä, jotta teko katsottaisiin vainoamiseksi. Kieltämistä ei voida vaatia jo siitä syystä, että uhri voi pelätä tekijän reaktiota kieltoon, tai uhri voi pyrkiä saamaan vainoajan lopettamaan olemalla reagoimatta yhteydenottoihin.²⁵⁷

Koska uhrin ei tarvitse mitenkään sanallisesti ilmaista, ettei tahdo tekijän olevan häneen millään tavalla yhteydessä, tahdonvastaisuus on pääteltävä olosuhteista. Tekijän täytyy ilman uhrin erillistä kieltoa ymmärtää, ettei hän saa epäasiallisesti seurata tai ottaa yhteyttä tähän.²⁵⁸ Useimmiten tekijällä ja uhrilla on takanaan yhteinen historia, mahdollisesti riitaisa

---

²⁵⁵ Espoon KO, R 14/1282.

²⁵⁶ Päijät-Hämeen KO, R 14/1374.

²⁵⁷ HE 19/2013 vp, s. 51.

²⁵⁸ HE 19/2013 vp, s. 24, 51 ja Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 757.

erokin, jonka vuoksi on objektiivisesti katsoen helposti pääteltävissä, että yhteydenotot tapahtuvat vastoin uhrin tahtoa²⁵⁹. Olosuhteista pääättelemisellä tarkoitetaan siis huomion kiinnittämistä juuri asianosaisten mahdollisiin väleihin tai lähetettyjen viestien sisältöön, kuten esimerkiksi Päijät-Hämeen käräjäoikeuden tuomiossa²⁶⁰ oli tehty.

4.2.6.3 Tahallisuus

Vainoamisen tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää tahallisuutta. Vainoamiseen ei voi siis syyllistyä tuottamuksellisesti. Tahallisuusvaatimus myös rajaa rangaistavuuden ulkopuolelle sellaiset tapaukset, joissa tekijä ei ole käsittänyt tekonsa luonnetta. Tahallisuuden on ulotuttava tunnusmerkistön toteuttavaan menettelyyn kokonaan.²⁶¹

Tahallisuus jaetaan perinteisesti seuraus- ja olosuhdetahallisuuteen. Seuraustahallisuus on määritelty RL 3:6:ssa, jossa tahallisuus jaetaan edelleen tarkoitustahallisuuteen, varmuustahallisuuteen ja todennäköisyystahallisuuteen. Seuraustahallisuudessa olennaista on teon ja sillä aiheutetun seurauksen kausaalisuhte. Jotta teko olisi tahallinen, tekijän on oltava vähintään tietoinen siitä, että tietty seuraus on mahdollinen. Tarkoitustahallisuudessa tekijän tarkoituksena on aiheuttaa tunnusmerkistön mukainen seuraus. Varmuustahallisuudessa hän taas pitää seurauksen syntymistä varmana tai tekoonsa varmasti liittyvänä. Tahallisuuden alarajaa määrittävässä todennäköisyystahallisuudessa tekijä pitää tunnusmerkistön mukaisen seurauksen syntymistä varsin todennäköisenä. Tahallisuuden arviointia ei tehdä huolellisen tarkkailijan näkökulmasta, vaan tekijän omasta, teonhetkisestä näkökulmasta.²⁶²

Toisin kuin seuraustahallisuus, olosuhdetahallisuutta ei ole varsinaisesti säädelty laissa. Rikoslain tunnusmerkistöerehdystä koskevan pykälän (RL 4:1) on kuitenkin katsottu asettavan vaatimuksen, jonka mukaan teko on tahallinen, jos tekijä on ”tietoinen” tai ”selvillä” tunnusmerkistötekijöiden käsilläolosta ja relevanteista seikoista.²⁶³ Tahallisuuden arviointi suoritetaan käyttämällä hyväksi konkreettisia, objektiivisesti havaittavia seikkoja.²⁶⁴

---

²⁵⁹ Tämän päätelmän tein käydessäni läpi kotimaisia tuomioita, joissa suurimmassa osassa tekijä oli uhrin entinen puoliso. Tuomioistuimetkin ottivat huomioon asianomaisten välisen suhteen ja historian, mm. Pirkanmaan KO, R 14/2891.

²⁶⁰ Päijät-Hämeen KO, R 14/1823.

²⁶¹ HE 19/2013 vp, s. 24, 52. Ks. myös Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 760 ja Frände, 2012, s. 107.

²⁶² Frände, 2012, s. 109–110, 112–113, 117–118 ja Koskinen, 2013, s. 174–175.

²⁶³ Koskinen, 2013, s. 175 ja Matikkala, 2005, s. 245, 248.

²⁶⁴ Koponen, 2002, s. 307.

Koska vainoamisen ei tarvitse aiheuttaa konkreettista seurausta ollakseen rangaistavaa, se ei ole varsinainen seurausrikos. Näin siihen syyllistyvältä voitaisiin odottaa olosuhdetahallisuutta. Tällöin tekijän on tullut ymmärtää, että hänen toiseen henkilöön kohdistamansa toistuvat, yksipuoliset yhteydenotot voivat olla kohteen näkökulmasta vainoamista ja hänen elämänsä negatiivisesti vaikuttavaa. Tahallisuudelta vaadittavan alarajan on kuitenkin oltava korkeampi kuin pelkkä tekijän subjektiivisesti mieltämä mahdollisuus tunnusmerkistön täyttymisestä²⁶⁵.

Lakivaliokunta käsitteli mietinnössään asiantuntijoiden ehdotuksen mukaisesti myös sellaista vaihtoehtoa, että vainoamisen tunnusmerkistön täyttymisen tulisi edellyttää vainoamis- tai pelottelutarkoitusta. Valiokunta ei kuitenkaan pitänyt kyseisenlaisen tarkoituksen lisäämistä tunnusmerkistön kriteereihin tarpeellisena, sillä kohde voi kokea tekijän toiminnan vainoamisena, vaikka tekijä ei varsinaisesti tarkoita vainota tai pelotella kohdetta. Tekijä voi nimittäin suhtautua uhriin niin, että haluaa tehdä tähän lähempää tuttavuutta, ja kuten jo aiemmin jaksossa 4.2.2 on tuotu esiin, haluta vaikkapa suhteeseen uhrin kanssa. Tällöin tekijä ei tarkoita tehdä uhrille mitään paha, mutta uhri voi perustellusti tuntea olonsa pelokkaaksi, ahdistuneeksi ja jopa uhatuksi. Jos tunnusmerkistö edellyttäisi konkreettista vainoamisen tarkoitusta, rajautuisi suuri osa vainoamisteoista rangaistavuuden ulkopuolelle.²⁶⁶

Vainoamisessa on kyse sellaisesta ei-toivotusta häiriökäyttäytymisestä, joka on omiaan aiheuttamaan kohteessa pelkoa ja ahdistusta. Vaikka tekijän tarkoituksena ei ole tehdä paha vainoamisen kohteelle, on hänen silti ymmärrettävä, että ei-toivottu käyttäytyminen vaikuttaa uhriin negatiivisesti. Jos tekijä jatkaa omasta mielestään positiivisia huomionosoituksia, tekee hän sen tietoisesti ja tahallaan. Vainoamisen kriminalisoinnilla on tarkoitus suojella kohteeksi joutuvien henkilökohtaista turvallisuutta, joka voi järkkä, kun henkilöön kohdistetaan ei-toivottuja yhteydenottoja ja muita tekoja. Kohteella on oikeus saada tämänkaltaisen itseensä kohdistuva käyttäytyminen loppumaan, riippumatta siitä, oliko tekijän motiivi hänen omasta mielestään positiivinen vai negatiivinen.

---

²⁶⁵ Koponen, 2002, s. 325. Ks. myös Matikkala, 2005, s. 246–247.

²⁶⁶ LaVM 11/2013 vp, s. 9. Ks. myös Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 760.

Tahallisuuden arvioinnista hankalaa tekee se fakta, että suurimmalla osalla vainoajista on todettu mieliala- ja persoonallisuushäiriöitä²⁶⁷, ja vainoamista onkin kutsuttu myös pakkomielleiseksi seuraamiseksi²⁶⁸. Tämän vuoksi tietyissä tutkijapiireissä on herännyt kysymys, onko tahallisen teon kuvaamiseksi oikein käyttää termiä ”pakkomielleinen”. On kuitenkin katsottu, että pakkomielleisyyteen liittyy myös tahdonvaltaisia elementtejä, joten termiä on jopa pidetty tekoa parhaiten kuvaavana.²⁶⁹

Koska vainoamiseen syyllistymisen voi aiheuttaa joissakin tapauksissa tekijän tahdosta riippumaton mielenhäiriö tai pahimmassa tapauksessa jopa mielisairaus, on nostettu esille kysymys siitä, kuinka tällainen henkilö voidaan tuomita tahallisesta rikoksesta. Rangaistavuuden arvioinnissa onkin varsinaisen tahallisuuden ja tekijän tarkoituksen sijasta otettu lähtökohdaksi uhrin näkökulma, hänen reaktionsa ja teon vaikutus hänen elämäänsä²⁷⁰. Tietysti mielenhäiriöllä voi olla merkitystä uhrin syyntakeisuuteen ja näin myös rikoksesta tuomitsemiseen (RL 3:4) tai rangaistuksen mittaamiseen (RL 6:4, 6:7 ja 6:9).

Esimerkin mielenhäiriön ottamisesta huomioon rangaistusta harkittaessa antaa Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden antama ratkaisu²⁷¹, jossa tekijä olisi aiemman tuomionsa ja nyt syytteenä olevan teon johdosta tullut tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, mutta tuomittiin kehitysvammaisuutensa vuoksi uudemman kerran ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Käsittelyssä oli tuotu esiin, että vastaaja oli saanut äitinsä raskausajan alkoholin käytön seurauksena fetaalialkoholisyndrooman, ja oli näin ollen kehitysvammainen, eikä häneltä voitu edellyttää samanlaista käyttäytymistä kuin terveeltä ihmiseltä. Tämä tuli ottaa huomioon rangaistuksen määrässä ja rangaistuslajin valinnassa ja käräjäoikeus päätyi siihen, että kolmen kuukauden uusi ehdollinen vankeusrangaistus 60 päiväsakon oheissakolla oli riittävä rangaistus. Mielenhäiriön ei siis katsottu vaikuttavan tekijän syyllisyyteen vainoamisrikkoksen osalta, joten tekoa pidettiin tahallisesti tehtynä.

Tahallisuutta on ilmentänyt tutkielman aineistona olevissa tapauksissa varsin usein se, että tekijä on jo aiemmin tuomittu hänelle asetetun lähestymiskiellon toistuvasta rikkomisesta. Tekijä on suurimmassa osassa tapauksista myös tuomittu jo aiemmin useasta kotirauhan rik-

---

²⁶⁷ Häkkänen, 2008 s. 753. Ks. myös Meloy & Gothard, 1995, s. 261, sekä Meloy, 1998, s. 4.

²⁶⁸ McCann, 1998, s. 667.

²⁶⁹ Ks. Van der Aa & Römkens, 2013, s. 245, sekä Meloy, 1998, s. 13–14.

²⁷⁰ Purcell et al., 2004a, s. 158. Ks. myös Van der Aa & Römkens, 2013, s. 252.

²⁷¹ Pohjois-Karjalan KO, R 14/1227.

komisesta ja muista rikoksista uhria kohtaan. Tekijän jatkaessa jo aiemmin tuomittua käytöstään uhria kohtaan, on sen katsottu ilmentävän ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä ja näin myös tahallisuutta.²⁷² Uhrin ovat lisäksi kieltäneet tekijää sanallisesti ottamasta heihin yhteyttä, ja yhdessä tapauksessa uhrin esimies ja jopa poliisi olivat kieltäneet tekijää jatkamasta uhrin häiritsemistä²⁷³. Tekijä on siis jatkanut toimintaansa tietäen, että hänen tekonsa ovat tahdonvastaisia ja oikeudettomia.

4.2.7 Abstraktinen vaara

Yksi tärkeimmistä vainoamisen rangaistavuuden elementeistä on, että kriminalisointi on kirjoitettu abstraktista vaaraa edellyttävään sanamuotoon. Sanamuodon mukaan rangaistava teko ”on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta”.

Abstraktisella vaaralla tarkoitetaan sitä, että tekojen ei tarvitse tai ole tarvinnut aiheuttaa pelkoa tai ahdistusta, mutta on hyvinkin mahdollista, että niin voi tai on voinut tapahtua. Tällä tarkoitetaan sitä, että ahdistusta ja pelkoa pidetään yleisesti menettelyn tyypillinen seuraus. Näyttöä todellisesta vaarasta ei siten edellytetä, vaan oletetaan, että tekoon on liitettävissä vakavasti otettava oikeushyvän loukkaamisen mahdollisuus.²⁷⁴ Vaaran edellytyksiä tulkitaan objektiivisesti, keskittymällä ulkoisesti havaittaviin seikkoihin tekijän henkilökohtaisen mieltämisen sijaan²⁷⁵.

Vaarallisuudesta tehdään tapauskohtainen, yleistävä arviointi.²⁷⁶ Arvio tehdään tekohetken näkökulmasta ja lisäksi arvioitavissa tapauksissa operoidaan uhrin subjektiivisilla tuntemuksilla. Vaarallisuuden arvio tehdään niin sanotun ”normaalin” henkilön näkökulmasta. Vainoamisen erityispiirteiden takia arviossa otetaan kuitenkin huomioon myös uhrin henkilöön liittyvät olennaiset olosuhteet. Tällaisia olosuhteita ovat muun muassa uhrin ikä ja hänen

---

²⁷² Esimerkiksi Kanta-Hämeen KO, R 14/773 ja R 14/254, Länsi-Uudenmaan KO, Lohjan kanslia, R 14/1031, Espoon KO, R 14/1280 sekä Helsingin KO, R 14/7815.

²⁷³ Uhri pyytännyt lopettamaan yhteydenpidon: esimerkiksi Espoon KO, 3. osasto, R 14/1280. Poliisi kieltänyt häirinnän: Keski-Suomen KO, R 14/970.

²⁷⁴ HE 19/2013 vp, s. 52, sekä Nuutila, 1997, s. 105.

²⁷⁵ Laasanen, 2004, s. 333. Laasanen on ottanut määritelmän kirjasta Honkasalo, Brynolf: Kausaalisuuskyse-
mys rikosoikeudessa. Helsinki 1933, s. 168.

²⁷⁶ Nuutila, 1997, s. 103. Ks. myös Tolvanen, 2010, s. 238.

erityinen haavoittuvuutensa.²⁷⁷ Vainoaminen eroaa muista rikoksista siinä, että rangaistavuuden rajan määrittää uhrin reaktio tekoon, ei tekijän tarkoitus²⁷⁸.

Vainoamisen ei tarvitse aina olla uhkaavaa, vaan se voi olla myöskin vain toista henkilöä häiritsevää ja rasittavaa käyttäytymistä²⁷⁹. Tämän vuoksi vainoamisen tunnusmerkistöön on otettu pelon aiheuttamisen lisäksi myös ahdistus, sillä vaikka tekijää ei koettaisi vaaralliseksi, eikä hänen tekonsakaan olisi kovin vakavia, menettely ei välttämättä olisi omiaan aiheuttamaan kohteessa pelkoa. Ahdistavaa tällainenkin toistuva häiritseminen voi olla, ja ahdistus saattaa olla vainon kohteelle yhtä invalidisoivaa kuin pelko.²⁸⁰

Käsitlemissäni käräjäoikeuksien tapauksissa suurimmassa osassa vainoaminen oli aiheuttanut uhrissa konkreettista pelkoa ja ahdistusta. Käräjäoikeudet kuitenkin pyrkivät perustelemaan tuomion tunnusmerkistön mukaisella abstraktisella vaaralla. Helsingin käräjäoikeuden ratkaisemassa tapauksessa²⁸¹ otettiin selkeästi huomioon se seikka, että kotioven ulkopuolella rappukäytävästä postiluukun kautta sisään huutelu on sellaista toimintaa, joka objektiivisesti arvioiden aiheuttaa keskimääräihmisessä vähintään ahdistusta. Tapauksessa otettiin lisäksi huomioon ahdistusta lisäävänä seikkaa uhrien korkea ikä, sekä tekijän vuosikautta jatkonut oikeudeton yhteydenotto.

Pirkanmaan käräjäoikeuden tapauksessa²⁸² tuomioistuin otti harkinnassaan huomioon yhteydenottoja edeltäneen pahoinpitelyn ja laittoman uhkauksen. Arvioinnissa käytettiin siis varsin objektiivista arviointia yleisellä tasolla, ei vain henkilön subjektiivisia ominaisuuksia. Tätä huomioonottamista voidaan perustella edeltävässä jaksossa käsitellyn tahallisuuden elementeillä. Koska tahallisuus tulee päätellä joissakin tapauksissa olosuhteista, on selvää, että myös pelon ja ahdistuksen aiheutuminenkin on tietyissä tapauksissa palautettavissa teon olosuhteisiin. On oletettavaa, että jos kohdetta seuraa ja tarkkailee sellainen henkilö, joka on aiemmin uhannut esimerkiksi tappaa hänet, on seuraaminen omiaan aiheuttamaan pelkoa ja ahdistusta. Vainoaminen on muutoinkin niin paljon uhrin subjektiiviseen kokemukseen nojautuva rikos, että eri kriteerien arvioinnissa tulee väistämättä ottaa huomioon osapuolten yhteinen historia ja teon hetkinen tilanne.

---

²⁷⁷ HE 19/2013 vp, s. 52. Ks. myös Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 759.

²⁷⁸ Purcell et al., 2004a, s. 158.

²⁷⁹ Spitzberg & Hoobler, 2002, s. 69.

²⁸⁰ HE 19/2013 vp, s. 52. Ks. myös Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 759.

²⁸¹ Helsingin KO, R 14/7815.

²⁸² Pirkanmaan KO, R 14/2891.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden tapauksessa²⁸³ vastaaja pyrki kiistämään syyllisyytensä vainoamiseen sillä perusteella, etteivät yleisen elämäkokemuksen perusteella hänen lähettämänsä viestit ole omiaan aiheuttamaan vastaanottajissa pelkoa ja ahdistusta. Uhrit olivat kuitenkin kertoneet kokeneensa konkreettista ahdistusta ja tunteneet, etteivät he ikinä pääse eroon tekijästä. Käräjäoikeus katsoi uhrien kertomuksen perusteella näytetyksi toteen, että syytetty oli menetellyt tunnusmerkistössä edellytetyllä tavalla ja syyllistyneen vainoamiseen. Tässä otettiin siis huomioon enemmänkin uhrien subjektiiviset kokemukset, kuin keskivertoihmisen objektiiviset tuntemukset.

Uhrille mahdollisesti aiheutuvan pelon ja ahdistuksen arviointi pohjautuu lääketieteelliseen ja varsinkin psykologiseen tietoon. Koska teon vaikutusten arviointi voi olla hyvin haastavaa, tulkinnanvaraisissa tapauksissa olisi hyvä hankkia näytön tueksi asiantuntijan lausunto teon mahdollisista vaikutuksista uhriin. Tahallisuus vaatimus osaltaan aiheuttaa sen, että jotta tekijää voitaisiin todella syyttää abstraktista vaaraa edellyttävästä vainoamisrikoksesta, hänellä on oltava tieto uhrin henkilökohtaisista ominaisuuksista. Tekijällä täytyy siis näin ollen olla tieto niistä seikoista, jotka tekevät hänet mahdollisesti erityisen haavoittuvaksi. Lisäksi on otettava huomioon, että jotkut ihmiset voivat olla asemansa tai ammatillisen taustansa vuoksi tavallaan velvoitettuja sietämään heille suuntautuvaa viestintää. Tällaisia henkilöitä ovat julkisuuden henkilöt ja poliitikot.²⁸⁴

Abstraktisen vaaran arviointi on jo itsessään haasteellista, ja vainoamisrikosten osalta vielä haasteellisemmaksi sen tekee, että koska kyse on subjektiivisten tunteiden objektiivisesta arvioinnista, käsitykset teon vaikutuksista voivat olla pahastikin ristiriidassa keskenään. Vaikka lähtökohdaksi on sanottu otettavan keskivertoihminen, on kuitenkin aina kiinnitettävä huomiota uhrin henkilöön, mikä on ulkopuolisen näkökulmasta hyvin vaikeaa. Kukaan ei voi uskottavasti sanoa, onko jokin teko omiaan aiheuttamaan juuri tiettyssä henkilössä pelkoa ja ahdistusta vai ei. Yhtenä helpottavana lähtökohtana voidaan pitää, että tekijöitä on jo usein kielletty ottamasta yhteyttä uhriin ja usein heitä kohtaan on haettu myös lähestymiskielto, jonka tulisi osoittaa tekijälle, että hänen tekemänsä yhteydenotot ovat omiaan aiheuttamaan kohteessa pelkoa tai ahdistusta.

---

²⁸³ Pohjois-Karjalan KO, R 14/1227.

²⁸⁴ Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 759–760. Yksityisyyden suoja riippuu hyvin paljon henkilön asemasta, ks. tästä Oikeusministeriön mietintö 24/2012, s. 119.

4.2.8 Toissijaisuus

Vainoamisesta tuomitaan, ”jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta”. Tämä toissijaisuuslauseke otettiin lakiin siltä varalta, että vainoamisen tunnusmerkistön toteuttavalla menettelyllä on samanaikaisesti toteutettu jonkin muun rikoksen tunnusmerkistö. Lähtökohtaisesti vainoaminen on itsenäinen rikos, mutta vainoaja saattaa esim. muutaman kuukauden aikana kohdistaa uhriin vainoamisen osatekojen ohella muitakin eri rikoksia, kuten pahoinpitelyjä tai laittomia uhkauksia. Nämä saattavat uhrin näkökulmasta olla osa samaa vainoamisrikosta, mutta rikosoikeudellisen arvioinnin kannalta kyse on kuitenkin erillisistä, itsenäisistä rikoksista. Niiden ei katsota näin sisältyvän vainoamisrikokseen.²⁸⁵

Toissijaisuuslausekkeen johdosta vainoamisrikoksen tekoaikana tehty rikos, jossa on ankarampi rangaistusteikko, kuten juuri pahoinpitelyssä tai laittomassa uhkauksessa, syrjäyttää vainoamista koskevan säännöksen tuon yhden rikoksen osalta. Jos teoista säädetyt maksimirangaistukset ovat yhtä korkeita, katsotaan se säännös ankarammaksi, jonka minimirangaistus on ankarampi²⁸⁶. Tällä ei kuitenkaan ole vainoamisen tunnusmerkistön soveltamisen kannalta niinkään merkitystä, sillä vainoaminen syrjäytyy myös siinä tapauksessa, että toisesta rikoksesta on säädetty yhtä ankara rangaistus. Näin vainoamissäännöksellä paikataan edellisessä lainsäädännössä ilmenneitä aukkoja.

Toissijaisuuslauseke ei luo estettä sille, että vainoamisrikokseen syyllistynyt tuomittaisiin samalla rikoksesta, jonka rangaistusasteikko on lievempi kuin vainoamisesta säädetty rangaistus.²⁸⁷ Siihen, että tietyistä rikoksista rangaistaan vainoamisen ohella, on muitakin syitä kuin pelkkä rangaistusasteikon lievemmyys, mutta näihin palaan tarkemmin seuraavassa pääluvussa.

---

²⁸⁵ HE 19/2013 vp, s. 52.

²⁸⁶ Frände, 2005, s. 309–310.

²⁸⁷ Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 761.

4.3 Kokoavia havaintoja oikeuskäytännöstä

Vainoamisesta tehtiin sen ensimmäisenä voimassaolovuonna yli 600 rikosilmoitusta²⁸⁸, joista suurin osa ei edennyt oikeuskäsittelyyn. Syitä tälle on varmasti monia. Yhtenä syynä voisin nähdä sen, että vaikka vainoamista olisikin jatkunut jo kauan, suomalaisessa lainsäädännössä on voimassa taannehtivuuskielto ja ensimmäisten rikosilmoitusten aikaan vainoamista ei varmastikaan ollut kestänyt tarpeeksi kauan tunnusmerkistön toistuvuus-kriteerin näkökulmasta. Lisäksi osassa tuomioistuinkäsittelyyn edenneistäkin tapauksista syytteitä nostettiin suhteellisen lievin perustein²⁸⁹, joten varmasti myös rikosilmoituksia on tehty suhteellisen helposti, kun teon arvioinnin suoritti kohteeksi joutunut yksityishenkilö. Tätä on varmasti lisännyt myös oikeusnormin vakiintumattomuus, joka on oleellisesti vaikeuttanut sen arviointia, onko kyseessä lain tarkoittama vainoaminen.

Käräjäoikeudet olivat antaneet 13.3.2015 mennessä yhteensä 33 tuomiota vainoamisesta, joista itse käsittelen vuonna 2014 annettuja. Vuonna 2014 vainoamisesta annettiin yhteensä 19 tuomiota.²⁹⁰ Käsittelemistäni tuomioista neljä oli sellaisia, joissa vainoamissyte hylättiin²⁹¹. Lopuissa syytetty katsottiin syylliseksi. Hovioikeus on antanut päätöksen ainakin kolmesta vuoden 2014 tapauksesta. Näistä yhdessäkään hovioikeus ei katsonut olevan perusteita myöntää jatkokäsittelylupaa, joten käräjäoikeuden päätökset jäivät pysyviksi. Korkein oikeus ei ole antanut vielä yhtään päätöstä vainoamisesta. Vaikka korkeimman oikeuden ennakkotapauksia ei vielä vainoamisen osalta olekaan, käräjäoikeuksien tuomiot ovat kuitenkin mielestäni hyvin suuntaa-antavia sen suhteen, kuinka vainoamisrikoksia tullaan tulevaisuudessa käsittelemään ja kuinka niistä tullaan tuomitsemaan.

Pääsäännön mukaan ollakseen hyväksyttävä, oikeudellisen ratkaisun on perustuttava oikeuslähteisiin ja ratkaisu täytyy perustella lähteistä löytyvillä argumenteilla.²⁹² Annetut tuomiot

---

²⁸⁸ Poliisihallinnon/Poliisiammattikorkeakoulun tulostietojärjestelmästä saadun tiedon mukaan vuonna 2014 tehtiin yhteensä 611 rikosilmoitusta vainoamisesta. Vuoden 2015 puolella, maaliskuuhun mennessä oli tehty 182 rikosilmoitusta.

²⁸⁹ Esimerkiksi Pohjois-Savon KO, R 14/316, kaksi syytettyä, joiden perustana molemmissa yksi käynti ja Satakunnan KO, R 14/653, yhden päivän aikana lähetetyt 36 viestiä.

²⁹⁰ Tieto peräisin hovioikeudenneuvos Timo Ojalalta.

²⁹¹ Espoon KO, R 14/1282, Satakunnan KO, R 14/653, Etelä-Pohjanmaan KO, R 14/666 ja Päijät-Hämeen KO, R 14/1374.

²⁹² Huovila, 2005, s. 20.

ovat olleet hyvin yhdensuuntaisia ja kaikissa on otettu oleellisilta osin perusteluihin argumentteja lain esitöistä, erityisesti hallituksen esityksestä²⁹³, jonka avulla lain tulkinta muotoutuu lainsäätäjän tarkoituksen mukaiseksi.

Huomionarvoista vainoamistapauksissa on, että suurimmassa osassa tekijöitä kohtaan oli jo aiemmin haettu lähestymiskielloa. Tämän lisäksi tuomioistuimen ratkaistavina olevissa tapauksissa syytekohtia oli useita. Rikokset, joista syytettyjä syytettiin vainoamisen lisäksi, olivat samoja, joiden nojalla vainoaminen tuli rangaistavaksi edeltävän lainsäädännön nojalla²⁹⁴, jonka lisäksi monessa tekijää syytettiin myös pahoinpitelyistä. Vain neljässä tapauksessa tekijää syytettiin pelkästään vainoamisesta²⁹⁵. Syyttäjät olivat osassa tapauksista kiinnittäneet huomiota lain esitöissäkin esille tuotuihin konkurrenssikysymyksiin, mutta osa ei ollut ottanut huomioon mahdollisuutta tuomita saman menettelyn johdosta useammasta rikoksesta.

---

²⁹³ HE 19/2013 vp.

²⁹⁴ Nämä rikokset ovat lähestymiskiellon rikkominen (RL 16:9 a), kotirauhan rikkominen (RL 24:1), kunnianloukkaus (RL 24:9), laiton uhkaus (RL 25:7) ja pakottaminen (RL 25:8)

²⁹⁵ Espoon KO, R 14/1282 ja R 14/1280, Pohjois-Savon KO, Kuopion kanslia, R 14/1735, sekä Keski-Suomen KO, R 14/970.

5. Konkurrenssi vainoamistuomioissa

5.1 Konkurrenssista

Tutustuttuani vainoamista käsitteleviin tapauksiin huomioni kiinnittyi siihen, että suurimassa osassa tapauksista syytettyä oli syytetty vainoamisen lisäksi myös samalla, tai oikeastaan vainoamisen ollessa monitekoinen rikos, samoilla teoilla tehdystä kotirauhan rikkomisesta ja lähestymiskiellon rikkomisesta. Monessa tapauksessa syytetty oli kritisoinut sitä, että häntä syytettiin saman teon johdosta kahdesta eri rikoksesta ja ettei vainoamista oltu yksilöity tarpeeksi tarkasti²⁹⁶. Eritoten väite siitä, että vainoamisrikos tavallaan sisältäisi lähestymiskiellon rikkomisen tai kotirauhan rikkomisen, sai minut kiinnostumaan rikos- ja lainkonkurrenssiopeista, sekä siitä, milloin yksi teko täyttää kahden eri rikoksen tunnusmerkistön sillä seurauksella, että tekijä voidaan tuomita molemmista rikoksista.

Rikoskonkurrenssi ja lainkonkurrenssi ovat toisistaan hieman eroavaisia termejä, joita molempia on hyvä käsitellä vainoamisrikoksen yhteydessä, sillä vainoamisrikos on siten omanlaatuinen rikos, että se voi aiheuttaa lainsoveltajalle erinäisiä ongelmia molempien sääntöjen osalta. Lisäksi eräs mielenkiintoinen näkökulma, joka tuli esille varsinkin yhtä tuomiota läpikäydessäni, oli kysymys rikoksen yksiköimisestä, eli siitä, kuinka paljon samankaltaista suhtautumista yhden tunnusmerkistön toteutumisen voidaan katsoa pitävän sisällään ja milloin samanlainen suhtautuminen alkaa täyttää uutta samannimistä rikostunnusmerkistöä²⁹⁷.

Sen määrittelemisen, onko kyseessä yksi vai useampi rikos, on oleellista eritoten rangaistuksen määräämisen kannalta.²⁹⁸ Ennen kuin samaan aikaan tuomittavina olevien tekojen rangaistuksia voidaan alkaa yhdistää, täytyy ratkaista, onko tekijä syyllistynyt yhteen vai useampaan rikokseen²⁹⁹. Konkurrenssikysymykset antavat siis ratkaisuja rangaistusten mitaamista koskeviin kysymyksiin³⁰⁰.

Sen arvioimisella, onko kyseessä yksi vai useampi rikos, on lisäksi suuri merkitys oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta. Syyttäjän on haastehakemuksessaan yksilöitävä riittä-

---

²⁹⁶ Esimerkiksi Kanta-Hämeen KO, R 14/773 ja Länsi-Uudenmaan KO, Lohjan kanslia, R 14/1031.

²⁹⁷ Koskinen, 2001, s. 82. Ks. myös Koskinen 1973, s. 11.

²⁹⁸ Koskinen, 2001, s. 81. Ks. myös Koskinen, 1973, s. 6, 11.

²⁹⁹ Nuutila, 1997, s. 367. Ks. myös Koskinen, 1973, s. 10 sekä Tapani, 2012, s. 226.

³⁰⁰ Tapani, 2012, s. 222.

vällä tarkkuudella ne teot, joista hän vaatii rangaistusta syytetylle. Syytetylle on aina annettava mahdollisuus ottaa kantaa siihen, syytetäänkö häntä yhdestä vai useammasta rikoksesta. Tuomioistuimen on lisäksi perusteltava, kuinka monesta rikoksesta henkilö on tuomittu.³⁰¹

Käyn seuraavissa alakappaleissa läpi lainkonkurrenssin, rikoskonkurrenssin sekä rikoksen yksiköimisen pääpiirteet, jotta olisi helpompaa huomata, minkälaisia ongelmakohtia uuden kriminalisoinnin soveltaminen on luonut. Lisäksi kiinnitän lopuksi huomiota konkurrenssisääntöjen soveltamiseen erityisesti vainoamisrikokseen, sekä sen kanssa usein samaan aikaan tuomittavana oleviin muihin rikoksiin.

5.1.1 Lainkonkurrenssi

Kun henkilön menettelyä ja toimintaa arvioidaan rikosoikeudellisesti, voidaan soveltaa joko yhtä tai useampaa rikostunnusmerkistöä. Konkurrenssisäännöt auttavat selvittämään, montako tunnusmerkistöä käsillä olevaan menettelyyn lopulta soveltuu.³⁰² Vaikka tekoon vaikuttaisi soveltuvan useampi rikostunnusmerkistö, kyseessä ei kuitenkaan aina välttämättä ole todellinen rikosten yhtymistilanne.³⁰³

Lainkonkurrenssitilanteessa yhdellä teolla on toteutettu useamman rikoksen tunnusmerkistö, mutta yhden säännöksen katsotaan sisältävän toisen säännöksen tekotavat siten, että käsillä katsotaan olevan vain yksi rikos.³⁰⁴ Tämä johtuu siitä, että rikostunnusmerkistöt ovat osittain toisensa syrjäyttävässä asemassa. Voi olla esimerkiksi niin, että toisen tunnusmerkistön toteutuminen on otettu huomioon toisen rikoksen tunnusmerkistön säätämisyvaiheessa. Tällöin yhden rikoksen toteutuminen sisältyy aina toisen rikoksen toteuttamiseen, jolloin ensin mainittu tunnusmerkistö syrjäytyy ja jää kokonaan soveltamatta.³⁰⁵ Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta on käytetty mm. ryöstöä, joka kattaa niin pahoinpitelyn kuin varastamisenkin tunnusmerkistöissä kuvatut teot.³⁰⁶ Käsillä on siis vain yksi rikos, jos yhden tunnusmerkistön soveltaminen riittää toiminnan tyhjentävään rikosoikeudelliseen arviointiin.³⁰⁷

---

³⁰¹ Tapani, 2012, s. 226–227.

³⁰² Koskinen, 1973, s. 125.

³⁰³ Koskinen, 2001, s. 83.

³⁰⁴ Koskinen, 1973, s. 7, 213, sekä Frände, 2005, s. 308 ja Lahti, 1968, s. 709.

³⁰⁵ Nuutila, 1997, s. 370, Koskinen, 1973, s. 7, 17. Ks. myös Lahti, 1968, s. 710, 717.

³⁰⁶ Frände, 2005, s. 308.

³⁰⁷ Koskinen, 1973, s. 126. Ks. myös Lahti, 1968, s. 722.

Konkurrensi kytketään rikosten täytäntöönpanotoimien yhtenevyyteen. Konkurensutilanne on selkein silloin, kun eri rikosten täytäntöönpanotoimet yhtenevät täydellisesti. Yksi ja sama teko on tällöin rangaistavaa eri tunnusmerkistöjen nojalla, mutta tapaukseen sovelletaan vain yhtä, joka kattaa muut.³⁰⁸ Lainkonkurrensissa tunnusmerkistöjen soveltumista arvioidaan ns. abstraktilla tasolla, eli kysymällä, miten eri tunnusmerkistöjen soveltamisalat menevät yleisesti ottaen päällekkäin, kiinnittämättä niinkään huomiota siihen, mistä konkreettisesti käsillä olevassa tapauksessa on kyse.³⁰⁹

Lainkonkurrensi voi aiheuttaa tunnusmerkistöjen syrjäytymisen sellaisissa tapauksissa, joissa rikokset on toteutettu yhdellä teolla, ja myös sellaisissa, joissa tekoja on ollut monia. Useasta teosta koostuva toiminta voi tulla arvosteltavaksi yhtenä rikoksena varsinkin sellaisten tunnusmerkistöjen osalta, joiden toteutuminen edellyttää useita tai toistettuja tekoja.³¹⁰ Muun muassa vainoaminen on juuri sellainen rikos, jonka tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää tekojen toistuvuutta.

Lainkonkurrensitilanteet ovat oikeuskäytännössä varsin yleisiä ja niitä on erilaisia. Yleisimpänä esimerkkinä voidaan esittää erityissäännöksen suhde yleissäännökseen. Erityissännös syrjäyttää aina yleissäännöksen, eikä lainkonkurrensi tuota tällaisessa tilanteessa juurikaan ongelmia. Joissakin tilanteissa taas lainsäätäjällä on kirjannut yksittäisiin säännöksiin nimenomaisen toissijaisuuslausekkeen, joka ohjaa säännösten keskinäistä asemaa toisiinsa nähden, ja helpottaa tunnusmerkistöjen soveltamista.³¹¹

Rangaistussäännöksen toissijaisuudessa, eli subordinaatiossa, lainkonkurrensi asetetaan nimenomaisesti etusijalle jo lakitekstissä. Toissijaisuuslauseke, ”jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta” merkitsee, että toinen säännös voi kriteerit täytyessään syrjäyttää kyseessä olevan säännöksen. Toissijaisuuslauseke edellyttää eri rangaistussäännösten vertaamista toisiinsa, ennen kuin tuomioistuin voi tehdä päätöksen, mitä säännöstä tapauksessa on tarkoituksenmukaisinta käyttää. Jos rikoksista on säädetty yhtä korkea maksimirangaistus, pidetään tässä arvioinnissa sitä säännöstä ankarampana, jossa on ankarampi minimirangaistus.³¹²

---

³⁰⁸ Koskinen, 1973, s. 228–229, 249.

³⁰⁹ Tapani, 2012, s. 224.

³¹⁰ Koskinen, 1973, s. 8. Ks. myös Lahti, 1968, s. 713.

³¹¹ Koskinen, 2001, s. 83.

³¹² Frände, 2012, s. 276.

Oikeuskirjallisuudessa on vakiintuneesti katsottu, että lainkonkurrensia koskeva arviointi tehdään ennen rikosten yksiköintiä koskevaa arviointia. Tätä on perusteltu sillä, että lainkonkurrensi voi johtaa tunnusmerkistöjen syrjäytymiseen sekä niissä tilanteissa, joissa yksittäiset teot yksiköidään yhdeksi rikokseksi, että niissä, joissa tekojen katsotaan muodostavan useita rikoksia.³¹³ Joten jos rikosten yksiköinti suoritettaisiin ennen kuin arvioitaisiin lainkonkurrensin mahdollisuutta, saatettaisiin tehdä turhaa arvioimistyötä ja hidastaa lainsoveltamista ja tuomitsemisprosessia.

5.1.2 Rikoskonkurrensi

Yksinkertaisimmillaan rikoskonkurrensilla tarkoitetaan rikosten yhtymistä.³¹⁴ Teosta tai menettelystä tulee oikeudellisesti rangaistava rikos vasta, kun sillä on loukattu tietyn rangaistussäännöksen suojaamaa oikeushyvää³¹⁵. Rikoskonkurrensilla on muutama perustyyppi, joihin on katsottu kuuluvan: yhden tunnusmerkistön toteuttaminen moninkertaisesti eri teoilla, eri tunnusmerkistöjen toteuttaminen yhdellä teolla ja eri tunnusmerkistöjen toteuttamien eri teoilla³¹⁶.

Lähtökohtainen rikosoikeudellinen käsitys on, että se joka rikkoo toiminnallaan useampia rikosnormeja, tekee myös useampia rikoksia. Tämä ei riipu edes siitä, onko eri oikeushyvien loukkaaminen tapahtunut yhdellä vai useammalla teolla. Tekijä on siis lähtökohtaisesti tuomittava kaikista hänen tekemistään rikoksista.³¹⁷ Tämän lähtökohtaisen ajattelutavan on katsottu johtuvan siitä, että laki antaa eri oikeushyville eri suojan.³¹⁸ Rikoksenteikijän tehdessä useita rikoksia ja rikkoessa useita rangaistussäännöksiä, on siis kohdistettava tarkastelu eri rangaistussäännösten suojeluintressin ulottuvuuteen. Tällä tarkoitetaan sitä, että jos kaksi rangaistussäännöstä suojaa edes osittain samaa intressiä, ei ole syytä soveltaa molempia. Yksi rangaistussäännös kattaa tällöin rikollisen käyttäytymisen kaikilta osin.³¹⁹ Periaate on

---

³¹³ Tapani, 2012, s. 225–226.

³¹⁴ Livson, 1954, s. 18.

³¹⁵ Livson, 1954, s. 21.

³¹⁶ Koskinen, 1973, s. 9.

³¹⁷ Frände, 2005, s. 307 ja Livson, 1954, s. 21.

³¹⁸ Lahti, 1968, s. 721.

³¹⁹ Frände, 2012, s. 277.

siis sama kuin lainkonkurrenssissa, mutta rikoskonkurrenssissa huomiota kiinnitetään enemmänkin tunnusmerkistöllä suojeltavaan oikeushyvään, ei niinkään tekojen toteuttamistapojen päällekkäisyyteen.

Esimerkkinä usean rikoksen toteuttamisesta yhdellä teolla on henkilön syyllistyminen samanaikaisesti ajo-oikeudetta ajoon, rattijuopumukseen ja vammantuottamukseen³²⁰. Lisäksi varsinkin kotirauhan rikkomiseen liittyviä rikoksia on pidetty jo kauan muista rikoksista erikseen rangaistavina.³²¹

5.1.3 Rikoksen yksiköiminen

Rikoksen yksiköimisellä pyritään ratkaisemaan, milloin kyseessä on yksi ja sama rikos ja milloin tekijän voidaan katsoa syyllistyvän useaan samannimiseen rikokseen. Kyse on siis konkreettisten tekojen välisestä suhteesta³²². Se, kuinka paljon samanlaista suhtautumista katsotaan mahtuvan yhden rikoksen tunnusmerkistön piiriin, riippuu hyvin paljon yksittäisestä tunnusmerkistöstä.³²³ Ulottuvuuksiltaan tunnusmerkistöt ovat hyvin erilaisia tästä näkökulmasta³²⁴.

Peruslähtökohtana rikosoikeudessa on, että tekijän voidaan katsoa syyllistyneen niin moneen rikokseen, kuinka montaa samaa, tai eri rikostunnusmerkistöä tekoihin tarvitsee soveltaa.³²⁵ Jos teot seuraavat toisiaan ajallisesti, ne useimmiten täyttävät saman tunnusmerkistön useamman kerran. Tällöin voidaan joutua arvioimaan, muodostavatko nämä yksittäiset rikolliset teot sellaisen kokonaisuuden, että toimintaa voidaan pitää vain yhtenä rikoksena, vai onko kyseessä useampi sama rikos.³²⁶ Arvioinnin keskiöön tulee yleensä kysymys siitä, kuinka pitkään ajallisesti saman tunnusmerkistön täyttävää suhtautumista voidaan jatkaa, kunnes kyseeseen tulee useampi sama rikos. Arviointi tulee suorittaa aina tunnusmerkistöstä

---

³²⁰ Nuutila, 1997, s. 370.

³²¹ Lahti, 1968, s. 725.

³²² Tapani, 2012, s. 224.

³²³ Nuutila, 1997, s. 375, sekä Koskinen, 2001, s. 82.

³²⁴ Koskinen, 2001, s. 82.

³²⁵ Koskinen, 1973, s. 5.

³²⁶ Tapani, 2012, s. 223.

ja sen erityispiirteistä käsin. Tietyt tunnusmerkistöt, kuten tässä tutkimuksessa esimerkiksi vainoamisen tunnusmerkistö, voivat katsoa pitkäaikaisenkin suhtautumisen yhdeksi rikokseksi.³²⁷

Riippumatta tunnusmerkistöstä, yleensä on katsottu, että jos teot ovat riittävän läheisessä ajallisessa ja paikallisessa yhteydessä toisiinsa, voidaan kaikkien tekojen katsoa mahtuvan yksinkertaisen rikoksen rajoihin. Lisäedellytyksenä usean teon katsomiseksi yhdeksi rikokseksi, on tekijän yhtenäinen motivaatiotausta suhteessa kaikkiin tekoihin.³²⁸ Henkilöihin kohdistuvien rikosten osalta on huomioitavaa, että tekijän katsotaan syyllistyvän niin moneen rikokseen, kuinka moneen henkilöön toiminta kohdistuu, vaikka rikokset tehtäisiin yhdellä teolla.³²⁹

Rikoksen yksiköimisellä on erittäin tärkeitä oikeusvaikutuksia, sillä se voi vaikuttaa teon törkeysarvosteluun ja rangaistusasteikkoon. Yksiköimisellä on lisäksi vaikutusta syyteoi-keuden vanhentumiseen.³³⁰

5.2 Tuomioiden analysointia konkurrenssin valossa

5.2.1 Yksi vai useampi eri rikos

Vainoaminen on useasta syystä hyvin erikoislaatuinen rikos. Yksi näistä syistä on, että vainoamisen osateot voivat toteuttaa myös monen muun rikoksen tunnusmerkistön. Hallituksen esityksessä on otettu suhteellisen tarkasti kantaa siihen, mistä rikoksista tulisi voida tuomita vainoamisrikoksen ohella, mitkä rikokset syrjäyttävät vainoamisrikoksen ja mitkä rikokset ovat sellaisia, jotka voidaan katsoa kuuluvaksi vainoamisrikokseen ja näin syrjäytyvän vainoamisen tullessa kyseeseen.

Säännöksessä itsessään on osaltaan otettu kantaa mahdollisiin konkurrenssitilanteisiin kirjaamalla säännökseen toissijaisuuslauseke. Toissijaisuuslausekkeen nojalla vainoamisen tunnusmerkistö syrjäytyy silloin, kun teolla toteutetaan sellaisen rikoksen tunnusmerkistö, josta on säädetty yhtä ankara tai ankarampi rangaistus kuin vainoamisesta³³¹. Tämän vuoksi

---

³²⁷ Nuutila, 1997, s. 376, 380. Ks. myös Koskinen, 2001, s. 82.

³²⁸ Nuutila, 1997, s. 382. Ks. myös Koskinen, 1973, s. 217.

³²⁹ Nuutila, 1997, s. 377. Nuutila käytti esimerkkinä tilannetta, jossa joku tappaa kaksi ihmistä yhdellä pom- milla, syyllistyy hän kahteen tappoon.

³³⁰ HE 19/2013, s. 25.

³³¹ Tätä käsiteltiin jo jaksossa 4.2.8, jossa määriteltiin vainoamissäännöksen toissijaisuutta.

esimerkiksi vainoamisrikoksen tekoaikana toteutettu *laiton uhkaus* (RL 25:7) tai *pahoinpitely* (RL 21:5) tulee rangaistavaksi vainoamisesta erillään, eikä näitä lueta osaksi vainoamisen tekotapoja. Huomionarvoista on, että vainoamisrikoksen tekoaikaa ei ole tarpeen kuitenkaan pilkkoa sen vuoksi, että saman ajanjakson välissä tekijä syyllistyy muihin, vainoamisen osateoiksi lukemattomiin tekoihin.³³²

Sellaisia rikoksia, joista voidaan tuomita vainoamisrikoksen ohella, mutta jotka eivät syrjäytä vainoamisen tunnusmerkistöä ovat mm. *lähestymiskiellon rikkominen* (RL 16:9 a), *kotirauhan rikkominen* (RL 24:1), *salakatselu* (RL 24:6), *salakuuntelu* (RL 24:5) sekä *kunnianloukkaus* (RL 24:9). Näistä kaikista on säädetty rikoslaissa lievempi rangaistus kuin vainoamisesta.³³³

Lisäksi eräs merkittävä seikka, joka määrittää konkurrenssisääntöjen soveltumisen eri rikostunnusmerkistöjen välillä, on suojeltava oikeushyvä.³³⁴ Kotirauhan rikkomisessa suojeltava oikeushyvä on kotirauha³³⁵, salakatselun ja -kuuntelun suojaama oikeushyvä on puolestaan yksityisyys ja kunnianloukkauksen rangaistussäännöksellä suojellaan yksilön kunniaa³³⁶. Näissä rikoksissa on siis eri suojeluobjekti kuin vainoamisrikoksessa, jonka suojeltavan oikeushyvän on sanottu olevan vapaus ja henkilökohtainen turvallisuus.³³⁷

Sellaiset teot, joiden perusteella voidaan hakea lähestymiskieltoa, voidaan lisäksi tuomita vainoamisena *ne bis in idem* -kiellosta huolimatta, sillä lähestymiskielto ei ole rangaistus tai sanktio, vaan turvaamistoimenpide. Lähestymiskiellon rikkomisesta on myös hallituksen esityksen mukaan syytä tuomita erikseen, vaikka siihen olisi syyllistytty samoilla teoilla kuin vainoamiseen, sillä se kohdistuu oikeudenhoitoon.³³⁸

Rikostunnusmerkistö, jonka vainoamisen tunnusmerkistö syrjäyttää tilanteessa, jossa molemmat tunnusmerkistöt täyttyvät, on vuoden 2014 alusta voimaantullut *viestintärauhan rik-*

---

³³² Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 761 ja LaVM 11/2013 vp, s. 10.

³³³ Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 763. Näiden rikosten maksimirangaistukset ovat: lähestymiskiellon rikkomisesta 1 vuosi vankeutta, kotirauhan rikkomisesta 6 kuukautta vankeutta, salakatselusta ja -kuuntelusta 1 vuosi vankeutta ja kunnianloukkauksesta sakkoo. Vainoamisen maksimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta.

³³⁴ Frände, 2012, s. 277–278.

³³⁵ Frände et al., 2010, s. 269. Ks. myös HE 19/2013 vp, s. 26.

³³⁶ Frände et al., 2010, s. 322.

³³⁷ HE 19/2013 vp, s. 52 ja Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 761, 763. Vapaus: Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 761, henkilökohtainen turvallisuus: Frände et al., 2010, s. 351.

³³⁸ HE 19/2013 vp, s. 52–53.

kominen (RL 24:1 a). Hallituksen esityksen mukaan, jos vainoamista on toteutettu häiriösoitin tai -viestein, on yleensä tarpeen tuomita vain vainoamisesta. Joten vaikka viestintärauhan rikkomisen rangaistusasteikko onkin lievempi ja vaikka sillä suojataan eri oikeushyvä, säännösten on katsottu olevan sellaisessa lainkonkurrenssisuhteessa, että vainoaminen kattaa teon rikosoikeudellisen arvioinnin kaikilta osin. Viestintärauhan rikkomisen on siten otettu jo huomioon vainoamissäännöksessä.³³⁹

5.2.1.1 Rikosten erottelu käytännössä

Käräjäoikeuksien käsittelemissä tapauksissa, joissa syytetty tuomittiin vainoamisesta, kuudessa tekijää syytettiin vainoamisen ohella myös muista rikoksista, jotka oli syytekohtien teonkuvausten mukaan tehty samoilla teoilla kuin vainoaminen. Nämä rikokset olivat lähinnä kotirauhan ja lähestymiskiellon rikkomisia.

Amerikkalaisissakin tutkimuksissa on huomattu, että peräänantamattomimmat vainoajat syyllistyvät moneen muuhunkin rikokseen vainoamisen ohella, ja nämä rikokset yleensä liittyvät vainoamiseen kokonaisuudessaan. Monet rikkovat lähestymiskieltoja, vahingoittavat uhrin omaisuutta ja syyllistyvät jopa väkivaltatekoihin.³⁴⁰ Tämänkaltainen käytös kävi ilmi myös tämän tutkielman aineistona olleista kotimaisista tuomioista. Otan seuraavassa esimerkkeinä sellaisia tapauksia, joissa samoista teoista eri rikoksiin tuomitseminen oli selkeintä. En kiinnitä tässä niinkään huomiota niihin tapauksiin, joissa tekijä tuomittiin erikseen pahoinpitelystä tai laittomasta uhkauksesta, koska nämä eivät ole ongelmallisia tilanteita.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiossa³⁴¹ tekijää kohtaan oli samalla nostettu syyte 23 eri rikoksesta. Vainoamisesta syytettiin kahden kuukauden mittaiselta ajalta, jonka aikana useat muutkin rikokset olivat yksittäisinä tapahtuneet. Vainoamisen osalta teonkuvauksessa viitattiin edellisten syytekohtien tekotapoihin. Tekijä oli muun muassa tunkeutunut oi-

---

³³⁹ HE 19/2013 vp, s. 52. Ks. myös Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 761. Rikoslain mukaan viestintärauhan rikkomisesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään 6 kk se, joka häirintätarkoituksessa toistuvasti lähettää viestejä tai soittaa toiselle siten, että teko on omiaan aiheuttamaan tälle huomattavaa häiriötä tai haittaa.

³⁴⁰ McEwan et al., 2009 s. 151.

³⁴¹ Länsi-Uudenmaan KO, Lohjan kanslia, R 14/1031, tapauksessa tekijää oli syytetty useista lähestymiskiellon rikkomisista ja kotirauhan rikkomisista ym. Näiden osalta teonkuvaus oli yksilöity selkeästi. Tapauksessa tekijä oli mm. useaan otteeseen tunkeutunut luvatta uhrin asuntoon, nukkunut siellä, käynyt suihkussa ja syönyt uhrin ruokia. Tekijä oli päässyt asuntoon luvattomasti teettämillään avaimilla. Tämän lisäksi hän oli lähettänyt lukuisia viestejä ja soittanut lukuisia puheluja uhrille.

keudettomasti asianomistajan kotiin, oleskellut ja nukkunut siellä, sekä käyttänyt oikeudettomasti uhrin tavaroita ja anastanut useaan otteeseen uhrin polkupyörän. Tekijä oli myös ottanut väkivallalla uhaten uhrin puhelimen ja lukenut hänen henkilökohtaisia viestejään. Vastaja ei pitänyt syytettä tarpeeksi yksilöitynä ja kiisti syyllistyneensä vainoamiseen. Tuomioistuin kuitenkin katsoi, että syyte oli yksilöity tarpeeksi tarkasti vetoamalla edellisissä syytekohdissa yksilöityihin tekoihin ja että oli mahdollista perustella vainoamista kyseisillä teoilla huolimatta siitä, että vastaja tuomitaan niistä vainoamisen ohella erikseen. Tekijä tuomittiin kaikista syytekohdista yhteiseen rangaistukseen.

Kanta-Hämeen kärjäoikeuden tapauksessa³⁴² tekijää syytettiin yhtä monesta lähestymiskiellon rikkomisesta kuin vainoamisestakin. Syytteitä oli tapauksessa yhteensä yhdeksän. Yksi koski laitonta uhkausta ja loput koskivat lähestymiskiellon rikkomisia sekä vainoamisia. Tekotapoina oli vainoamisen syytekohdissa satojen puhelujen soittaminen uhrille, useiden tekstiviestien lähettäminen sekä uhrin seuraaminen ja tarkkaileminen. Vastajan mukaan lähestymiskiellon rikkomiset sisältyivät vainoamiseen, eikä häntä voitu näin syyttää useasta eri rikoksesta saman teon vuoksi. Tuomioistuin perusteli kuitenkin syyksilukemisen edellä jaksossa 5.3.1 esitetyin argumentein. Se mainitsi tuomiossaan, että lähestymiskiellon rikkomisesta on syytä yleensä vainoamisen ohella tuomita erikseen, sillä rikos kohdistuu oikeudenhoitoon. Kärjäoikeus katsoi siten, että asiassa on voitu nostaa syyte sekä vainoamisesta, että lähestymiskiellon rikkomisesta, vaikka ne on toteutettu samoilla teoilla. Tekijä tuomittiin kaikista syytekohdista yhteiseen rangaistukseen.

Samoin Pohjois-Karjalan tapauksessa³⁴³ tekijää syytettiin samoilla teoilla tehdyistä lähestymiskiellon rikkomisista ja vainoamisista. Tässä tapauksessa kyseessä oli usean kymmenen Facebook-viestin lähettäminen uhreille. Tuomioistuin tuomitsi syytetyn kaikista syytekohdista yhteiseen rangaistukseen. Pirkanmaan kärjäoikeuden tapauksessa³⁴⁴ tekijää syytettiin vainoamisesta 1.1.–8.4.2014 välisellä ajalla. Vaihtoehtoisena syytteenä lukuisista viesteistä ja puhelusta oli viestintärauhan rikkominen. Kärjäoikeus tuomitsi tekijän vainoamisesta.

Helsingin kärjäoikeuden tapauksessa³⁴⁵ syyttäjä ei ollut syyttänyt tekijää vainoamistekojen ohella kotirauhan rikkomisesta, vaan oli asettanut kotirauhan rikkomiset vainoamiselle vaih-

---

³⁴² Kanta-Hämeen KO, R 14/773.

³⁴³ Pohjois-Karjalan KO, R 14/1227.

³⁴⁴ Pirkanmaan KO, osasto 3, R 14/2891.

³⁴⁵ Helsingin KO, 3. osasto, R 14/7815.

toehtoiseksi syytteeksi. Teonkuvauksen perusteella, joka oli lähinnä asunnon oven ulkopuolella rappukäytävässä metelöintiä, olisi samoista teoista voinut syyttää *lisäksi* kotirauhan rikkomisesta. Postiluukun kautta huutelu täyttää myös kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistön, ja kotirauhan rikkominen kuuluu niihin erikseen mainittuihin rikoksiin, joista voidaan tuomita vainoamisrikkoksen ohella, mutta jotka eivät syrjäytä vainoamisen tunnusmerkistöä. Käräjäoikeus tuomitsi tekijän vain vainoamisesta. Pohjois-Savon käräjäoikeuden tapauksessa³⁴⁶ syyttäjä oli syyttänyt tekijää samoin teoin tehdyistä vainoamisesta ja kotirauhan rikkomisesta. Tekijä tuomittiin molemmista rikoksista.

Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomiossa³⁴⁷ tekijä oli laittanut internet-sivustolle kuvan puolialastomasta ex-puolisostaan, jonka oheen hän oli kirjoittanut uhria halventavaa tekstiä. Syyttäjä oli ottanut teon osaksi vainoamista ja käräjäoikeuskin oli katsonut teon täyttävän vainoamisen tunnusmerkistön. Teossa olisi voinut tulla myös pohdittavaksi kunnianloukkauksen (RL 24:9) tunnusmerkistön täytyminen. Tapauksessa kuvan yhteydessä käytetty sukunimi oli uhrin tyttönimi, mutta etunimi oli keksitty. Kuvasta ei tekijän mukaan tunnistanut uhrin kasvoja. Tekijä oli kuitenkin ilmoittanut uhrin äidille ja ystävälle, että kyseinen kuva löytyy internet-sivustolta. Koska tapauksessa kuvan henkilöstä ei ollut käytetty hänen omaa nimeään, eikä häntä tunnista kuvasta, on perusteltua, että teko on ennemminkin ahdistusta aiheuttavaa kuin kunniaa loukkaavaa. Tätä voi verrata Päijät-Hämeen käräjäoikeuden tapaukseen³⁴⁸, jossa tekijää syytettiin ja tuomittiin samoilla teoilla tehdyistä vainoamisesta ja kunnianloukkauksesta. Tapauksen tekemuotona oli uhrin työnantajan yleiseen sähköpostiin lähetetyt, uhria halventavat viestit.

5.2.2 Yksi vai useampi vainoamisrikos

Kuten on jo mainittu kappaleessa 4.2.5, jossa käsiteltiin vainoamisen toistuvuus-tunnusmerkistötekijää, ei voida asettaa yleistä sääntöä sille, kuinka etäällä osateot voivat toisistaan olla, jotta ne vielä voitaisiin lukea samaksi vainoamisrikokseksi. Tekojen välissä voi kulua aikaa ilman, että niitä arvioitaisiin erillisten vainoamisrikosten osatekoina. Esimerkin tällaisesta tilanteesta antoi esittämäni hypoteettinen tapaus, jossa osateot suoritettiin viikon välein. Vaikka yksittäisten tekojen välissä on kulunut suhteellisen pitkä aika, voidaan niiden katsoa

---

³⁴⁶ Pohjois-Savon KO, Iisalmen kanslia, R 14/316.

³⁴⁷ Kymenlaakson KO, Kouvolan kanslia, R 14/1065.

³⁴⁸ Päijät-Hämeen KO, R 14/1823.

toteuttavan tekijän samaa motivaatiotaustaa ja näin ollen katsoa niiden kuuluvan saman rikoksen toteutukseen. Jotta kyseessä voidaan katsoa olevan useampi eri vainoamisrikos, on tekojen selkeästi päätyttävä ja alettava myöhemmin uudelleen³⁴⁹.

Koska mitään ohjesääntöä ei ole annettu, jää tuomioistuimen tehtäväksi päätellä, voidaanko esimerkiksi kuukauden taukoa pitää jo sellaisena, että seuraavat vainoamisteot lukeutuvat toisen vainoamisrikoksen tunnusmerkistön toteuttamiseen. Arviointi tulee siis tehdä tapauskohtaisesti ja tilanne palautuu teko-olosuhteisiin ja asianosaisten historiaan. Näiden tekijöiden voidaan yhdessä katsoa osoittavan tekijän motiiveja. Lisäksi huomiota tulee kiinnittää tekojen määrään. Jos rikoksen osateot ovat määrältään vähäisiä ja niitä on tehty pidemmän ajan kuluessa, voidaan ne helpommin nähdä saman rikoksen osateoiksi. Jos taas vainoaja kohdistaa uhriin useita ja intensiivisiä tekoja, voidaan muutaman kuukauden tauko nähdä vainoamisrikoksen päättymisenä ja uuden alkamisena.

Edellä oli käsitelty tilannetta, jossa vainoamisen tekoajan kuluessa tekijä syyllistyy sellaisiin rikoksiin jotka arvostellaan vainoamisesta erillään. Tällöin vainoamisrikoksen toteutus tavallaan katkeaa. Vainoamisen voidaan kuitenkin myös tällaisessa tilanteessa katsoa jatkuvan samana rikoksena, vainoamistekojen välissä tehdystä rikoksesta huolimatta. Välissä tehty rikos vain jää vainoamisrikoksen osatekojen arvioinnin ulkopuolelle.³⁵⁰ Eri henkilöihin kohdistuvat teot ovat lisäksi aina omina rikoksinaan arvioitavia³⁵¹.

5.2.2.1 Yksiköiminen käytännössä

Vainoamisen tunnusmerkistön ollessa vielä uusi, oli selvää, että rikosten yksiköiminen tuotti lain soveltajille, lähinnä syyttäjille, osittain ongelmia. Muutamassa käsittelemässäni tapauksessa syyttäjä oli katsonut lyhyen ajan sisällä tehdyt teot eri vainoamisrikoksiksi. Yllättävän useassa tapauksessa lisäksi syyttäjä oli katsonut, että yksi teko täytti vainoamisen tunnusmerkistön. Tuomioistuimet kuitenkin korjasivat nämä erehdykset yhdistämällä eri syytekohtissa esitetyt teot yhdeksi vainoamisrikokseksi. Huomioitavaa on, että käsittelemissäni tapauksissa varsinaista vainoamista ei ollut ehtinyt tapahtua kovinkaan pitkään. Tämä vaikutti siihen, ettei tarkasteltavana olevissa tapauksissa ollut montakaan yksiköimistilannetta.

---

³⁴⁹ HE 19/2013 vp, s. 51.

³⁵⁰ LaVM 11/2013 vp, s. 10.

³⁵¹ Nuutila, 1997, s. 377.

Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tuomiossa³⁵² syyttäjä oli nostanut syytteen neljästä eri vainoamisrikoksesta, jotka tapahtuivat 1.1.–25.3.2014, 9.6.–12.6.2014, 13.6.–14.6.2014 ja 15.6.2014. Jokaisena ajanjaksona tekijä oli ottanut uhriin yhteyttä lukuisia kertoja ja seurannut uhria. Ensimmäisen ja toisen vainoamissyytteen välillä oli muutama kuukausi, jonka vuoksi katsottiin, että vainoaminen oli loppunut ja alkanut myöhemmin uudestaan, joten kyseessä oli kaksi eri vainoamisrikosta. Ongelmalliselta valinnalta vaikuttaa kuitenkin sitä seuraavat erilliset vainoamissyytteet, joiden välillä ei ollut ollenkaan taukoa. Syyttäjä oli korvausvaatimusten kohdassa itsekin ilmoittanut vaihtoehdoisen korvausvaatimuksen tilanteessa, jossa käräjäoikeus katsoisi vainoamisrikokset yhdeksi rikokseksi, joten hän kyllä näytti tiedostaneen tilanteen. Mielenkiintoisen tekojen erottelusta tekee se, että tekoajat ovat yhtäjaksoiset keskenään. Syytteessä oli vainoamisen lisäksi nostettu syyte samoina aikoina tapahtuneista lähestymiskieltojen rikkomisista, jotka saattavat osittain selittää syyttäjän valintaa erotella vainoaminenkin kolmeksi eri rikokseksi. Syyttäjä ei ollut kuitenkaan perustellut valintaansa pilkkoa jatkuva teko useaksi rikokseksi. Käräjäoikeus yhdisti kolme viimeisintä vainoamista koskevaa syytekohtaa yhdeksi.

Pohjois-Savon käräjäoikeuden ratkaistavana olevassa tapauksessa³⁵³ syyttäjä oli menetellyt hieman samalla tavoin kuin Kanta-Hämeen syyttäjä. Vainoamissyytteitä oli tapauksessa kaksi ja molempien osalta oli vedottu vain yhteen kutsumattomaan vierailuun uhrin ikkunan takana 18.2.2014 ja 9.3.2014. Tapauksessa oli kuitenkin olennaista, että vainoamisena pidetyt teot olivat tapahtuneet niin lähellä säännöksen voimaantuloa, ettei muita tekoja voitu ottaa syytteessä vainoamisen teonkuvaukseen, sillä ne olivat tapahtuneet edellisen vuoden puolella. Käräjäoikeus yhdisti kaksi vainoamissyytettä yhdeksi ja langetti niistä tuomion, ottaen lisäksi huomioon samassa syytteessä olleen lähestymiskiellon rikkomista koskevassa syytekohtassa olevat teot osoituksena menettelyn toistuvuudesta. Näitä tekoja ei kuitenkaan luettu osaksi vainoamista. Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden tapauksessa³⁵⁴ ja Kymenlaakson käräjäoikeuden tapauksessa³⁵⁵ tekijää syytettiin ja hänet myös tuomittiin kahdesta vainoamisesta, sillä hän kohdisti vainoamistekoja kahteen eri henkilöön.

---

³⁵² Kanta-Hämeen KO, R 14/773.

³⁵³ Pohjois-Savon KO, Iisalmen kanslia, R 14/316.

³⁵⁴ Pohjois-Karjalan KO, R 14/1227.

³⁵⁵ Kymenlaakson KO, Kotkan kanslia, R 14/1812.

6. Lopuksi

6.1 Johtopäätökset

Tutkielmaani ei muotoutunut vain yhtä tutkimuskysymystä. Pysin saamaan vastauksen neljään eri kysymykseen, jotka mielestäni tukevat toisiaan siten, että ne on tarkoituksenmukaista käsitellä samassa tutkielmassa. Tutkimuskysymykseni olivat:

1. Miksi vainoaminen säädettiin rangaistavaksi?
2. Miten erilliskriminalisointi muotoutui?
3. Mitä vainoamisella tarkoitetaan laintasolla?
4. Miten säännöksen soveltaminen toimi oikeuskäytännössä sen ensimmäisen voimassaolovuoden aikana?

Näihin kaikkiin kysymyksiin olen saanut vastauksen tutkielman edetessä.

6.1.1 Miksi ja miten vainoamisen kriminalisointi säädettiin rangaistavaksi

Vainoaminen säädettiin rangaistavaksi vuoden 2014 alusta voimaan tulleella lainmuutoksella. Syynä tähän oli kasvanut kansallinen tarve ja kansainvälisten velvoitteiden täyttämisen. Edeltävä lainsäädäntö mahdollisti vainoamisteoista rankaisemisen tietyllä tasolla, mutta lainsäädäntö ei ollut aukoton, eikä uhreille voitu näin taata heidän ansaitsemaansa suojaa. Monet arkipäiväisiltä vaikuttavat teot, jotka kuitenkin toistuessaan ja ei-toivottuina muuttuvat ahdistaviksi, eivät olleet rikosoikeudellisesti rangaistavia. Tämän ongelmakohdan ja uhrien PL 7 §:ssä turvattujen oikeuksien vuoksi oli tarpeen säätää vainoaminen rangaistavaksi. Kansainvälisestä näkökulmasta katsottuna, Suomi allekirjoitti Istanbulin sopimuksen vuonna 2011 ja vainoamisen säätäminen rangaistavaksi oli osa sopimuksen kansallista ratifiointia.

Kriminalisoinnin säätämisessä otettiin huomioon kriminalisointiperiaatteet sekä kriminaalipoliittiset näkökulmat. Erityisesti perusoikeudelliset näkökulmat olivat pohdinnan keskiössä, johtuen jo Istanbulin sopimuksen ihmisoikeudellisesta lähtökohdasta. Koska vainoaminen on hyvin vaikeasti määriteltävä rikos ja sitä voidaan toteuttaa erittäin monella tavalla,

katsottiin tarkoituksenmukaisimmaksi tavaksi saattaa kaikenlainen vainoamiskäyttäytyminen rangaistavuuden piiriin jättämällä tunnusmerkistössä oleva tekotapojen luettelo osittain avoimeksi.

Tunnusmerkistön muodosta käytiin paljon keskustelua. Jotta tunnusmerkistö ei olisi laillisuusperiaatteen ja epätäsmällisyyskiellon vastainen, säädettiin tunnusmerkistöön lisäksi täsmäntäviä kriteereitä. Täsmällisyyttä taattiin lisäämällä vaatimukset toistuvuudesta, oikeudettomuudesta ja abstraktisesta vaarasta. Lisäksi sääntelemättömän teon on oltava rinnastettavissa säännöksessä määriteltyihin tekoihin. Vaikka teot olivat rangaistavia myös jo edeltävän lainsäädännön nojalla, vainoamissäännöksen ei katsottu olevan pelkästään symbolinen. Sillä katsottiin olevan tarpeeksi omaa soveltamisalaansa ja näin sitä voitiin pitää hyväksyttävänä.

6.1.2 Mitä vainoamisella tarkoitetaan ja miten säännöksen soveltaminen on toiminut käytännössä

Vainoamiseen syyllistyy RL 25:7 a:n mukaan se, joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Tunnusmerkistö vaikuttaa suhteellisen selkeältä, mutta jokaisessa tunnusmerkistökijässä on sen verran tulkinnan varaa, että se saattaa aiheuttaa hankaliakin tulkintaongelmia. Tulkinnan ja soveltamisen ongelmallisuutta lisää tekotapatunnusmerkkien läheisyys muiden rikosten tunnusmerkistöihin. Hallituksen esityksessä pyrittiin helpottamaan tätä epäselvyyttä määrittelemällä suhteellisen tarkasti, mitä eri tunnusmerkistökijöillä tarkoitetaan ja miten eri konkurrenssisäännöt soveltuvat vainoamispykälän tullessa sovellettavaksi muiden pykälien ohella.

Konkurrenssisääntöjen osalta hallituksen esityksessä on nimenomaan mainittu, kuinka tulisi toimia kolmessa eri tilanteessa. Vainoamisesta kokonaan erillään tulee rangaista *laittomasta uhkauksesta* ja *pahoinpitelystä*. Näiden rikosten tunnusmerkistöt siis *syрjäyttävät vainoamisen tunnusmerkistön*. Sellaisia rikoksia, joista voidaan tuomita *vainoamisrikoksen ohella*, mutta jotka *eivät syрjäytä* vainoamisen tunnusmerkistöä ovat mm. *lähestymiskiellon rikkominen, kotirauhan rikkominen, salakatselu ja -kuuntelu sekä kunnianloukkaus*. Rikostunnusmerkistö, jonka *vainoamisen tunnusmerkistö syрjäyttää* tilanteessa, jossa molemmat tunnusmerkistöt täyttyvät, on vuoden 2014 alusta voimaantullut *viestintärauhan rikkominen*.

Vaikka lain esitöissä on pyritty selkeyttämään vainoamisen eri osatekijöitä mahdollisimman tarkasti, tuotti tunnusmerkistön soveltaminen ongelmia käytännössä. Suuri osa ongelmista liittyi säännöksen soveltamisen aiheuttamiin konkurrenssikysymyksiin, mutta ongelmia oli myös siinä, minkälainen käyttäytyminen olisi katsottava vainoamiseksi, sekä kuinka pitkältä ajalta voitaisiin katsoa jonkin menettelyn olevan yhtä vainoamisrikosta. Koska pykälä oli uusi, ei varsinaista rangaistavaa vainoamista ollut ensimmäisissä syytteissä kerennyt tapahtua vielä kovinkaan kauaa.

Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen yksi tärkeä osa on taannehtivuuskielto. Rikosoikeudellisen toiminnan on oltava ennustettavaa ja kansalaisten tulee pystyä olemaan selvillä siitä, minkälaisista teoista voi joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen. Näin ollen ei voida säätää lakia, joka jälkikäteisesti kriminalisoi jonkin menettelyn. Jos teko on tekohetkellä rankaisematon, ei siitä tule joutua vastuuseen myöhemmin.³⁵⁶ Taannehtivuuskieltoon liittyy olennaisesti retroaktiivisuuden kielto, jonka mukaisesti on tarkoitus estää kaikki sellaiset uuskriminalisoinnit, joita sovelletaan ajassa taaksepäin. Yksi tällaisen kriminalisoinnin vaikutus on teon rangaistusuhan taannehtiva ankaroittaminen.³⁵⁷

Ensimmäisissä käräjäoikeuksien tuomioissa tuomioistuimet lukivat suhteellisen lyhyen aikaa kestäneet vainoamisteot tunnusmerkistössä tarkoitetuksi rangaistavaksi käyttäytymiseksi sillä perusteella, että tekijän edellinen käyttäytyminen uhria kohtaan sekä kyseisestä käyttäytymisestä langetetut tuomiot tuli ottaa huomioon arvioitaessa vainoamisrikosta. Vainoamiseen ei siis luettu säännöksen voimassaolon edeltävää käyttäytymistä, mutta se otettiin huomioon arvioitaessa vainoamisrikoksen rangaistavuutta. Näin suhteellisen lyhyen aikaa kestänyttä vainoamista, joka sisälsi määrältään vähäisiä osatekoja, voitiin arvioida laissa tarkoitettuna rikoksena.³⁵⁸ Tapauksissa ei kuitenkaan rikottu taannehtivuuskieltoa, sillä edeltäviä tekoja ei otettu mukaan syyksilukemiseen. Lisähuomiona voidaan lisäksi ottaa se seikka, että edeltävä käyttäytyminen oli rangaistavaa jo edeltävän lainsäädännön nojalla ja siitä oli myös rangaistu tekijää aiemmin. Näin vainoamistuomioissa ei millään tasolla tehty ennen rankaisematonta käyttäytymistä taannehtivasti rangaistavaksi.

---

³⁵⁶ Koskinen, 2001, s. 84.

³⁵⁷ Frände, 2012, s. 41–42.

³⁵⁸ Helsingin KO, R 14/7815, Kymenlaakson KO, Kotkan kanslia, R 14/1812, Pohjois-Savon KO, Iisalmen kanslia, R 14/316, Pirkanmaan KO, R 14/4062 ja R 14/2891, sekä Keski-Suomen KO, R 14/970.

Vainoamisen rangaistavuutta arvioitaessa on muutenkin otettava huomioon uhrin ja tekijän välinen historia. Yhteinen historia ja vainoamista edeltävät teot auttavat varsinkin vaikeasti tulkittavan abstraktista vaaraa edellyttävän tunnusmerkistötekijän tulkinnassa. On tavallaan helpompaa osoittaa, että teko on omiaan aiheuttamaan uhrissa pelkoa tai ahdistusta, jos vainoamista on edeltänyt esimerkiksi pahoinpitely tai aiempi häiriökäyttäytyminen³⁵⁹.

Vaikka rajasin tutkielmani ulkopuolelle vainoamisesta annetut rangaistukset, on mainitsemisen arvoista, että ehdotonta vankeutta ei tuomittu kovinkaan monessa tapauksessa. Niissä tapauksissa joissa ehdotonta tuomittiin, olivat taustalla useammat aiemmat lähestymiskielon rikkomiset ja tuomioon vaikutti myös vainoamisen kanssa samaan aikaan rangaistavina olevien rikosten määrä ja vakavuus sekä aiempien ehdollisten tuomioiden täytäntöönpano. Monen tekijän aiemman rikollisen käyttäytymisen samankaltaisin teoin katsottiin osoittavan suurta piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä, joka otettiin huomioon rangaistuksen koventamisperusteena³⁶⁰. Tapauksissa, joissa tekijää syytettiin ainoastaan vainoamisesta, rangaistuksena oli keskimääräisesti 40 päiväsakkoa.

Vainoamisen rangaistusasteikossa alin mahdollinen tuomittava rangaistus on sakkoa. Tämän on katsottu olevan perusteltua, sillä vainoaminen voi olla hyvinkin eritasoista niin tekotavoiltaan, intensiivisyydeltään, kestoltaan kuin vaikutuksiltaan. Vainoamisen kriminalisointi herätti heti voimaantultuaan toiveita menettelyn rangaistavuudesta vainon kohteeksi joutuneissa, oikeusoppineissa, sekä uhreja auttavien organisaatioiden taholta. He ovat toivoneet, ettei vainoamisesta tulisi vain sakolla rangaistavaa toimintaa.³⁶¹ Toivottavaa on, ettei kriminalisointi jää rangaistusten vähäisyyden vuoksi vain symboliseksi. On kuitenkin huomioitava, että säätämällä vainoaminen rangaistavaksi, voidaan tekijät myös ohjata saamaan tarvittaessa hoitoa ongelmiinsa ja näin ennaltaehkäistä vainoamisesta koituvia haittoja.³⁶² Myös uhreja voidaan auttaa paremmin kun teko on säädetty rangaistavaksi ja tekijä saadaan teostaan vastuuseen.

---

³⁵⁹ Näin oli esimerkiksi Pirkanmaan käräjäoikeuden käsittelemässä tapauksessa, R 14/2891.

³⁶⁰ Tuomitut ehdottomat vankeusrangaistukset vaihtelivat kolmesta kuukaudesta puoleentoista vuoteen. Kahdessa tapauksessa ehdoton vankeusrangaistus muunnettiin yhdyskuntapalveluksi, toisessa 130 tuntia ja toisessa 90 tuntia.

³⁶¹ Ks. tästä Helsingin Sanomat 7.7.2014, sekä Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 763. Yksi uhreja auttava vapaaehtoisjärjestö on Varjo-hanke, www.varjohanke.fi.

³⁶² Silvennoinen & Tolvanen, 2014, s. 763.

Vainoamista koskeva rikoslakimme säännös on vielä uusi, joten nähtäväksi jää, pystyykö säännös vastaamaan siihen tarpeeseen, johon se säädettiin, ja niillä tavoin kuin sen on oletettu. Tutkimus, jonka avulla selvitetään, onko vainoamisen säätäminen rangaistavaksi todella toiminut vainoamiskäyttäytymisen ehkäisemisessä, antaa selkeämmän kuvan, kun se tehdään muutaman vuoden päästä lain voimaantulon jälkeen. Oman tutkimukseni pääpaino olikin näin sen selvittämisessä, miten vainoaminen on ymmärretty ja kuinka sitä koskevan kriminalisoinnin soveltaminen on toiminut. Koska käräjäoikeuksien tuomiot olivat perusteluiltaan ja lopputuloksiltaan varsin yhtenäiset, voidaan sanoa, että kriminalisoinnin soveltaminen on lähtenyt toimimaan odotetulla tavalla. Enemmänkin suuntaviivoja täytyisi antaa syyttäjätöiminnan yhteneväisyyteen ja tarjota heille enemmän koulutusta siihen, miten vainoamispykälän soveltaminen vaikuttaa muiden tapaukseen mahdollisesti soveltuvien tunnusmerkistöjen soveltamiseen.

6.2 Yhteenveto

Vainoamisen on sanottu olevan vanha teko mutta uusi rikos. Se on kriminalisoitu suurimassa osassa maita vasta viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Vainoamiskäyttäytyminen on tullut kansan tietoisuuteen median kautta ja pitkän aikaa siitä näytti kärsivän vain julkisuuden henkilöt. Suurin osa uhreista on kuitenkin aivan tavallisia yksityishenkilöitä.

Vainoamisen kriminalisoinnin pioneerina voidaan pitää Yhdysvaltoja, jonka osavaltioiden rikoslakeihin otettiin vainoamista koskeva säännös jo 1990-luvulla. 2010-luvulla Euroopasakin huomattiin vainoamisen liittyminen ihmisoikeuksiin ja sen kriminalisoinnin tarpeellisuutta alettiin todella miettiä. Tämän seurauksena EN yleissopimukseen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta otettiin vainoamisen kriminalisointia koskeva artikla. Yleissopimus asetettiin allekirjoitettavaksi 11.5.2011 ja se tuli kansainvälisesti voimaan 1.8.2014. Suomi on yksi sopimuksen allekirjoittaneista ja ratifioineista valtioista. Ruotsi kriminalisoi vainoamisen sopimuksen allekirjoitusvuonna kansallisen tarpeen asettamien vaatimusten vuoksi. Ruotsin säännös poikkeaa suomalaisesta säännöksestä huomattavasti, mutta sen muotoa ei ole kritisoitu ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa. Sen soveltamisessa on kuitenkin ollut haasteita.

Kansallisella tasolla Suomessa vainoamisesta oli rangaistu jo voimassa olevan lain säännösten nojalla, sillä osa vainoamisteoista täytti tiettyjen rikosten tunnusmerkistöt. Säännökset

eivät kuitenkaan kattaneet vainoamista kokonaisuudessaan ja tarvittiin itsenäinen kriminalisointi täyttämään lainsäädännössä ilmenneitä aukkoja. Myös kriminaalipoliittiset ja kriminalisointiperiaatteelliset näkökulmat tukivat erilliskriminalisoinnin säätämistä. Tämän vuoksi, yleissopimuksen myötävaikutuksella, Suomessa säädettiin vainoamista koskeva 7 a pykälä rikoslain 25 lukuun. Laki tuli voimaan 1.1.2014 ja heti sen voimaantultua poliisille tuli satoja rikosilmoituksia.

Vainoamisella tarkoitetaan lyhykäisyydessään sellaista toistuvaa ja oikeudetonta häiriökäyttäytymistä, joka on omiaan aiheuttamaan kohteessa pelkoa tai ahdistusta. Vainoamista on pidetty vaikeasti määriteltävänä rikoksena, erityisesti laintasolla. Syitä tähän on monia ja yksi syy on, että vainoamistapoja on olemassa yhtä monta kuin on tekijöitäkin.³⁶³ Miltei jokaisen vainoamisen tunnusmerkistötekijän osalta on mahdollista löytää jotakin, mikä tekee siitä vaikeasti tulkittavan ja sovellettavan. Lain esitöissä on kuitenkin pyritty suhteellisen tarkasti ja laajasti määrittelemään, mitä kullakin tunnusmerkistötekijällä on haluttu tarkoittaa ja kuinka niitä on tarkoitus soveltaa käytännössä.

Oikeuskäytännössä vaikeuksia on tunnusmerkistön soveltamisen lisäksi osoittautunut pykälän soveltaminen yhdessä rikoslain muiden pykälien kanssa. Vainoamisteot täyttävät edelleen monen muunkin rikoksen tunnusmerkistön. Toissijaisuuslauseke auttaa sulkemaan tietyt rikostunnusmerkistöt sovellettavuuden ulkopuolelle, mutta se ei ratkaise kaikkia konkurrensikysymyksiä ja muita soveltamisongelmia. Käräjäoikeudet käyttivät ratkaisuisaan paljon apunaan hallituksen esitystä, jonka vuoksi tuomitsemiskäytännöissä oli nähtävissä paljon yhteneväisyyksiä. Käräjäoikeuden tuomioista seitsemässä on valitettu hovioikeuteen. Kolmessa tapauksessa hovioikeus ei ole antanut jatkokäsittelylupaa, muiden valitusten osalta käsittely on kesken. Tällä hetkellä vielä yhdestäkään ei ole valitettu korkeimpaan oikeuteen. Vasta kun vainoamisesta saadaan ensimmäinen korkeimman oikeuden ennakkopäätös, voidaan nähdä, minkälaiseksi soveltamiskäytäntö on tarkoitettu muokkautuvaksi.

---

³⁶³ McEwan et al., 2009, s. 149.